

# IONI

## Ioniva Iesusiva nrohurara tura

### *Iesusira okyarara tura*

<sup>1</sup> Haaru toharero quavanto varura. Mwi quava Kotikyantiri varura. Mwi quava nai Kotiva varura. <sup>2</sup> Tauraa toharero mwi quava Kotikyantiri variqiro vura.

<sup>3</sup> Mwiva Kotikyantiri variqi viqaro mpo inraikya mpo inraikya ekyaa inraikya utu kyero vatora. Mpovantovata mpo inraikya utuariva hia varuvaro qua mwiva nraahu ekyaa inraikya utu kyero vatora.

<sup>4</sup> Mwi quava qati variqi vi variara tuqavantomoma variro. Mwi quava omwa votima kyero itamwaqiro viqaroma nraakye qora kyugema kyero ntuvaahama nyatero. <sup>5</sup> Omwavanto upi hiraqi itamwaqiro viharo hiamana enta hi inraikyava mwia qipa kyaariva vahiro.

### *Nramanri nyi varuva, Ioniva Iesusirara timwa nyunra*

<sup>6</sup> Kotiva vaisi mpo titora mwia nrutu Ioniva. <sup>7</sup> Nraakye qoravanto Iesusirara mwiva qutaa omwavantove qiate tiro, Ioniva mwianra timwa nyinrenro nri ntora.

<sup>8</sup> Ioniva nai hia mwi omwava variraitiro, mwiva omwa mwianra timwa nyinrenro nrunra. <sup>9</sup> Mwiva nri ntovaro mwia nraakiara quavanto nri ntero omwa votima kyero itamwaqiro

viqaroma ekyaa mwaa mwataraqaa nraakye qora ntuvaahama nyatero.

*Iesusira qoririma mwatora*

<sup>10</sup> Iesusiva nai mwaa mwatora utu kyero vato va mwatani tumuvata mwaa mwatanaahua hia mwia ntapihi kye taqaraitita, mwianra hia mwivave tita. <sup>11</sup> Mwiva nai nramwunaahua hunani nri ntovata mwia nramwunaahua hia mwia kyakyama mwataraitita, mwia qoririma mwatora.

<sup>12</sup> Mwitaahuvatavata mpo uhua mwia kyakyama mwateta mwianra qutaa mwivave tura. Mwita tuhua mwihua mwiva nronraqama kyovata mwihua Kotira nraaqiaraqama vita varura.

<sup>13</sup> Hia nraakyevanto nraaqiara mwataintema kyero mwihua mwata taihata Kotira nraaqiaraqama vita variara. Hia qumina vaisi kyakya hiraqa Kotira nraaqiaraqama vita variara. Nai Kotira kyakya hiraqa mwihua Kotira nraaqiaraqama vita variara.

*Iesusiva vaisi tuora*

<sup>14</sup> Kotira quavanto vaisi tuero tirivata varirero tuminro. Mwiva tuminro mwaa mwataraqaa varuvata tire mwia peqa okyara taqaavananra. Tire taqaavararo mwi vaisiva kyuqe hiro vaisiara mpoqama kyero po kye timwa nyateqaro qutaa qua nraahu ti varuva varura.

<sup>15</sup> Ioniva nraakye qora timwa nyinro tiqaro, Nte haaru nkyi timwa nyina tiqana, Vaisi mpovanto ni naakiara nrianriva ni naataraanarove, tuva qio mwaa mwi vaisivave. Nte hia qovara hiava entara mwiva haaru qati variqiro

zurave. Mwitaama variqarora tiro, mwi vaisiva ni naatara kyero mwiva nronravanto variho, tiro. Ioniva mwitaa tura.

<sup>16</sup> Iesusiva mpoqama kyero tiriara nraamwunruqa taiharo mwiva tiriara po kye timwa timwawero airi nani tiri kyugema timwate varira.

<sup>17</sup> Haaru Kotiva nai qua mwaanra nraakye qoravanto hia nteqa kyaraitita, qati nraahu riemwaqita quate tiro, Mosesira mwunra. Mate mwaa entara Iesusi Karaisiva Kotiva hinasairo tumu Kotiva po kye timwa timwatai okyarara, qutaa okyara tiri timwinra.

<sup>18</sup> Hia qumina vaisi mpovanto Kotira taqairave. Mwia mwaaquvanto nai qora nraaqani variva, mwiva nraahu nai qora okyara qovarama kyaihata tire taqeta ntapihunanra.

*Ioniva hia nte mesaiaavantove tura  
(Matiu 3:1-12; Maaki 1:1-8; Ruku 3:1-18)*

<sup>19</sup> Ioniva Iesusirara timwa nyu quava mwataamama vahiho. Ioniva nri ntovata Iutaa vaisi nronranramwuvanto Ierusaremini varuhua vaisi mponramwu sitovata Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varuhavata, Rivaira kuaa okyara mponramwuvantovata, mwihua uro nteta Ioninra kyapara hita tiqata, E ta vaisivave? (E qutaa tiri mesaiaavantove variaro?) tita.

<sup>20</sup> Mwihua mwitaa tuvaro Ioniva hia qua tugetaraitiro, vutu kyero timwa nyinro tiqaro, Qaqao, hia nte Kotiva titai vaisiva mesaiaavanto varuqo, tiro.

<sup>21</sup> Tuvata mwihua mwia qaiqaa kyapara hita tiqata, E hia mwivave tiqara, e mpo tavave hiaro? E tiri haivaqava, Iraisavave variaro? tita.

Tuvaro Ioniva qaqao, Nte hia mwivave, tiro. Tuvata mwihua qaiqaa mwia kyapara hita tiqata, E ta vaisivave? Tire poropeti vaisi mpo mwia vekiama varuro. E mwivave hiaro? tuvaro Ioniva qaqao nraahu tiro.

<sup>22</sup> Mwitaa tuvata mwihua tiqata, E tavave hiaro? Timwa timwinraqe tire nrumu ntanteta tiri titaa vaisihua iara uro timwa nyianre. E enanra tavaveve tira hiaro? tita.

<sup>23</sup> Mwiha mwitaa tuvaro Ioniva timwa nyinro tiqaro,

Nte qumina sata variqana aakyara ntena tiqana, Aanra ntapihi taivaro nronravanto nrianrive, ti varuvama varuqo, tiro. *(Aisaiaa 40:3)*

Haaru poropeti vaisi Aisaiaava tu quara Ioni-vavata tura.

<sup>24</sup> Ioniva mwitaa tuvata Parisi vaisinramwuvanto sitohua tiqata, <sup>25</sup> E tiriara nte hia mesaiaavanto varuqo qiaro. Hia nte Iraisavave qiaro. Hia nte poropeti mwivave qiaro. Qio nanraqamave qumina vaisi varuqo qiarava nramanri nyi variaro? tita.

<sup>26</sup> Tuvaro Ioniva mwinramwuhua timwa nyinro tiqaro, Nte qumina nramanri nraahuma nraakye qora nyi varuqo. Mpovanto nkyi utaqaavarira nkye hia mwia taqaarave.

<sup>27</sup> Mwiva ni naakiara nrivave. Nte pata vaisi varuqaro mwiva nronra vaisi varihanana tina, nte hiam qio mwiva kyuqu nraamwu rupa tai kyaantara huvantu mwataanirave, tura.

28 Ioniva Mpetaani mwaata Iotaani nramanri qarahi hini variqaro nramanri nyi varu entara mwi quara tura.

*Ioniva Iesusirara Kotira sipisipi nraative tura*

29 Mwia qanranraa Ioniva variqaro taqovaro Iesusiva mwisairo nri varuvaro mwiva tiqaro, Qio taqaate. Mwiva Kotira sipisipi nraative. Mwiaqaama Kotiva mwatani varihua uaqia hi kyaigara utira taiqa nyataanarove.

30 Nte haaru tiqana, Vaisi mpovanto ni naakiara nrianriva ni naataaraanrove. Nte hia qovara hiava entara mwiva haaru qati variqiro vuvave. Mwitaama variqarora tiro, mwiva ni naatara kyero nronravanto varianarove, tu vaisiva, mwaa mwivave.

31 Tauraa hia nte mwia ntapihi taqaurave. Nkye Isareri nraakye qoravanto mwia ntapihi kye taqaate tina, nte mwaini nrumu variqana nramanri nkyi nyi varurave, tiro.

32 Mwitaa timwa kyero Ioniva Iesusirara mwi-hua vutukye timwa nyinro tiqaro, Nte taqauqaro Kotira mwanraquravanto minrunra voti hiva hitamwaqiro tuminro tumu mwiaqaa varirave.

33 Tauraa nte hia Iesusira ntapihi taqe varuqaro Kotiva ni titaihana nte nramanri nkyi nyi varuqaro Kotiva ni timwa mpiro tiqaro, E taqairaro ni mwanraquravanto quariva uto mwiaqaa variani vaisira qio mwianra mwivave qiante. Mwiva hia qati nramanri nyianarove. Mwiva nraakye qora ni mwanraqura nyianrivave, tirave. 34 Kotiva ni mwi quara timwa mpihana nte mwi inraikyara

kyuqema kyena taqena nte mwianra mwaavama Kotira mwaacquve tuqo, tiro.

*Iesusiva vuniqama kyero erahiamuaantema vaisi sitora*

<sup>35</sup> Mwia qanranraa Ioniva nai nraaqiara taaratana mwia vataqita nrohutanavata siviro varuvaro <sup>36</sup> Iesusiva nritarero vuvaro Ioniva mwia vutu taqero, mwitana timwa nyinro tiqaro, Taqaate. Mwiva Kotira sipisipi nraative, tiro.

<sup>37</sup> Mwitaa tuvata Ioninra vataqita nrohutana Ioniva tu quara rieta, mwiaqaatai tuqasaa vita Ioninra mwini kyeta Iesusira vataqita vura.

<sup>38</sup> Vuvaro Iesusiva tuqasaa viro taqovata mwitana mwia vataqita nruvaro mwiva tiqaro, Nkyetana naanrave nriavo? tuvata mwitanahua tiqata, *Rapai*. mwaanra ti variara vaisio, e taraqi variaravave? tuvaro

<sup>39</sup> Iesusiva tiqaro, Qio nrita taqaate, tiro. Mwitaa tuvata mwitanahua mwia vatama kyeta uro mwiva varuraqi varita. Mwitahanua Iesusira vatama kyeta variqi vita enrovata nrumu ntanteta vura.

<sup>40</sup> Mwitahanua Ioniva Iesusirara tu quara rieta Iesusira vataqi vuraqitairo mpo Enturuva, Sai-  
moni Pitaara gatavanto varura.

<sup>41</sup> Mwitana Iesusira mwini kyetatana Enturuva nai vakyaara puaama kyero mwia timwa mwinro tiqaro, Tiretana, Kotiva titai vaisira, mesaiaa mwia puaama kyauro, tiro. (*Mesaiaave, Karaisivave*, kuaa nrutuma vahiyo.)

<sup>42</sup> Mwi vaisira puaama kyeta taqauro, timwa kyero Enturuva nai vakyaara vita varero Iesusiva hunani uro kyovaro Iesusiva mwia taqero tiqaro,

E Ioninra mwaaqu Saimonivave. Nte qaraakya nrutu nteqana iara Sipaasirave tirerave, tiro. *Sipaasirave, Pitaarave*, kuaa nrutuma vahiro. (Mwaa quaraqitai mwi nrutura tirerata *Orivave* tita.)

*Iesusiva Piripikya Nataanierikya nyaanronra*

<sup>43</sup> Mwia qanranraa Iesusiva Karirini virerave timwa kyero, uro Piripira puaama kyero mwianra tiqaro, Ni naakiara nriante, tiro.

<sup>44</sup> Piripiva Vetasaitanyaavama variro. Enturukya Pitaakyavata kuaa mwatukya mwiqinaahua varura.

<sup>45</sup> Iesusiva Piripirara ni pataqira nriante tuvaro Piripiva Nataanierira puaama kyero mwia timwa mwinro tiqaro, Haaru tiri haivaqava Mosesiva mwaanra qua qara ntiqaro mwi vaisirara timwatovata, poropeti vaisinramwuvata, mwi vaisiva nraakiara qovara hiananrove timwa kyeta qara ntumwato vaisira, qio mate mwi vaisirama taqauqo. Mwiva Iesusiva Iosepira mwaaquvanto Nasaretiqinaavave, tiro.

<sup>46</sup> Tuvaro Nataanieriva tiqaro, Qaqao, qiove kyuqe vaisivanto mwi mwatukyaraqitairo qovara hiananrove? tiro. Tuvaro Piripiva tiqaro, Enavanto nrumu taqaante, tiro.

<sup>47</sup> Mwitaa timwa kyero vuvaro Iesusiva taqovata mwitanahua nri varuvaro tiqaro, Taqaante. Qutaama mwi vaisiva Isareri vaisivanto variho. Hia mwi vaisiraqi unra qua vahivave, tiro.

<sup>48</sup> Mwitaa tuvaro Nataanieriva Iesusira kya-para hiro tiqaro, Nataama kyerave e ni okyara ntapihira hiaro? tuvaro Iesusiva tiqaro, Piripiva

hia i uro nraanrai vakya e fiki okyarani variarana nte i taqaurave, tiro.

<sup>49</sup> Mwitaa tuvaro Nataanieriva tiqaro, Mwaanra ti variara vaisio, e Kotira mwaaquve. E Isareriqaa ntaqikyiravave, tiro.

<sup>50</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, E fiki okyarani variarana nte i taqaurave, turaqaatairave nianra qutaa mwivave qiaro? Nraakiara nronra inraikya, mpo inraikya mpo inraikya mwia nraataraninrama taqenanrave.

<sup>51</sup> E qutaama taqairaro nyaamwuvanto qatua virage nte mwatani mwatatai nraaqiarava variarita niqaanra nyaamwunyaahua vita tumita hi varivage varianinrave, tiro. Iesusiva mwitaa turama.

## 2

### *Mwatukya mpo Kenaqi nraakye ntumwunra*

<sup>1</sup> Taara enta nritarovata mwatukya mpo Kena, Karirini mwi mwatanaahua nraakye ntumwinrenra hura. <sup>2</sup> Mwitaa huvaro Iesusira nrovavata mwini varuvata mwi mwatanaahua Iesusiravata, mwia nraaqiaranramwuvata, nyaanrovata mwinramwuhuavata mwini vita.

<sup>3</sup> Mwinramwuhua uro variqata kyara nre varuvaro uainivanto taiqa vuvaro Iesusira nrova Iesusira timwa mwinro tiqaro, Uaini taiqama viho, tiro.

<sup>4</sup> Tuvaro Iesusiva qaqaqo tiro, Mwaa nraakye-vao, i kyaiqa mpo kyaiqa vaiharo ni kyaiqa mpo kyaiqama vaiho. Nte kyaiqa varaani entava hiamana nri ntaiho, tiro.



<sup>5</sup> Mwitaa tuvaro Iesusira nrova mwi mwatanaahua kyaiqa vaisinramwu timwa nyinro tiqaro, Mwiva nanra quave nkyiara tirata mwiva qiarinte qiarinte hiate, tiro.

<sup>6</sup> Iutaavanto nkyiari mwaanra qua riegata mwitaa mwitaama kyeqata nkyiari mwamwanta hiqama kyora. Qio mwianra riegaro nramanri taqu 6 nramwu nronra tave voti huva mwi nraamwunraqi vatovaro vahura. (Tave nronra kuaa mwiqi qioma nramanri taqu qataara 10 vanto quanarro.)

<sup>7</sup> Vahuvaro Iesusiva kyaiqa vaisinramwu timwa nyinro tiqaro, Ekyaa mwi taqura qati nramanriqotaita piqa kyaate, tuvata qati nramanri kyaqaqita uro tave nronra mwinramwunra piqa kyovaro vaiqaara hura.

<sup>8</sup> Piqa kyovaro Iesusiva qaiqaa tiqaro, Qio mwiqitai kyaqaqita uro kyaraqaa ntaqikyira mwivaro nreqanro taqaarive, tiro.

<sup>9</sup> Mwitaa tuvata mwiqitai mwi nramanrinra kyaqaqita uro mwuvaro mwi vaisiva qati nramanrivanto uaini utu vura nreqanro taqovaro kyuqe huvaro mwiva hia qati nramanri kyaqora mwianra ntapihuvata kyaiqa vaisi mwinramwuhua nraahu mwianra ntapihura. Mwitaa huvaro kyaraqaa ntaqikyiva nreqanro taqovaro kyuqe uaini vahuvaro qamwata kyero nraakye varo vaisira nraanrama kyero <sup>10</sup> mwia timwa mwinro tiqaro, Qikye, mpo hiahua kyuqe uaini nraante nraakye qora nyiavata nramwa taiqa kyaavata nraakiara uaqia hi uaininra nyi variarave. E hia mwitaa hiaro. Nte taqauqara

e mpo uaini vuni nyinra kyuqe uaini mwia nraakiarama nyinra hiaro, tiro. Mwitaa turama.

<sup>11</sup> Iesusiva Kenaa mwatukya Karirini variqaro qati nramanri vara kyero uaini utu kyero nyunra. Mwiva mwi kyaiqara nraante toharama tero mwiaqaatairo mpo kyaiqa mpo kyaiqa nronra kyaiqa varaqiro vura. Iesusiva mwi kyaiqara varovata mwia nraaqiaranramwuvanto mwia kyaiqa taqetama Iesusira kepukya okyarara ntapihita mwianra qio qutaa mwivave tura.

<sup>12</sup> Mwiaqaatai mwivavata, mwia nrovavata, mwia qatanramwuvata, mwia qua riohuavata, mwini kyeta vuhua Kapenaamini uro mpo entanramwu varura.

*Iesusiva Kotira nraamwu nronraqi vura*

*(Matuu 21:12-13; Maaki 11:15-17; Ruku 19:45-46)*

<sup>13</sup> Vekyahu nyato kyarara nro entava qaumatoqa huvaro Iesusiva Ierusaremini vuva <sup>14</sup> uro Kotira nraamwu nronraqi vera ntero taqovata mpo uhua kyoqaa kyaiqa vare variqata munima vareqata purimakauve sipisipive nyaamwave nyi varuvata mpo vaisinramwu tainta nraaqani variqata kamaninra munima vareqata Kotira nraamwuqinaa munima nyi varura.

<sup>15</sup> Mwitamaqita viqata kyoqaa kyaiqa vare varuvaro Iesusiva mwihua taqero kyapipi vara kyero mwiaqotairo purimakauvata, sipisipivata, sataqiro veva Kotira nraamwuqitairo mwaatani kyero munima tuqasaaqi varu vaisihua tainta tu varero vara rauru kyero mwi munimanravata rauru kyero, <sup>16</sup> nyaamwa nyiqata munima vare varu vaisihuara tiqaro, Nkye mwi inraikyara

mwi inraikyara mwaaqitai vare quate. Nkye hia ni kora nraamwu maaketi nraamwuqama taate.

<sup>17</sup> Iesusiva mwitaa tuvaro mpo qua Kotira mpukuqi gara ntumwato quava mwia nraaqiaranramwu nyaatoqi ntumwa vuvata riora. Mwi quava mwitaama tiro:

Nte i nraamwuanra nronraqama kyena riemwaqi quariva qia itaintema kyero niqi ite vaiho, tura. *(Ihi 69:9)*

Mwi quara mwitaama kyero gara ntumwa tora.

<sup>18</sup> Iesusiva mwitaa huvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto tiqata, Qaqao, tava iara tiharave e mwitaa hiaro? E nanra nronra kyaiqa mpo tiri tivuqaa utirage tire mwia taqetave iara mwiva qio mwitaa hiananrove qiananrave? tita.

<sup>19</sup> Mwi hua mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nkye mwaa nraamwunra ntapairi kyaivaqe nte taarampo entara qaiqaa hoqa kyaaninrave, tiro.

<sup>20</sup> Mwitaa tuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto tiqata, Qaqao, mwaa nraamwunra hoqeqata 46 ihi airi ihi hoqaqi vita uro hoqa taiqa kyaarave. Qiove e taarampo entara nraahu mwi nraamwunra hoqa taiqa kyenanrave? tita.

<sup>21</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva hia vutu kyero qati nraamwuanra tiraitiro, mwiva nai mwamwanataqaa ntumwa kyero tiro. (Nkye ni rukyaivaqe nte taarampo enta vari kyena qati siquaninrave, tiro.)

<sup>22</sup> Iesusiva mwi quaraqaa ntumwa kyero tuvata nraakiara Iesusiva qati sivi varu entaraqaa mwia nraaqiaranramwuvanto variqata Iesusiva nraamwuanra tu quava

mwihua nyaatoqi ntumwa vura. Kotira mpukuqi qara ntumwato quaravata riegata, Iesusiva mwi entara tu quaravata riegata mwihua Iesusirara qutaave tura.

### *Iesusiva ekyaa vaisi ntapihi kyaira*

<sup>23</sup> Vekyahu nyato kyarara nro entaraqaa Iesusiva Ierusaremini varuvata nraakye qora airivanto mwia kyaiqa nronra kyaiqa tageqata Iesusirara qio qutaa mwivave tita. <sup>24</sup> Nraakye qoravanto mwianra qamwateqata mwitaa ti varuvaro Iesusiva nraakye qora okyarara ntapihi kyero riegqarora tiro, mwiva hia mwihua turara qutaave tura. <sup>25</sup> Iesusiva nai vaakya nraakye qora su nyaatoqi vahu inraikyara ntapihi kyorara tiro, hia qumina mpovanto mwihua okyarara mwia timwa mwianriva varura.

## 3

### *Nikotimaasiva Iesusira uro taqora*

<sup>1</sup> Parisi vaisi mpovanto mwia nrutu Nikotimaasiva varura. Mwiva Iutaa vunyaa vaisi mpovanto varura. <sup>2</sup> Mpo enta mwiva entaqi uro Iesusira taqero tiqaro, Mwaanra ti variarao, tire taqauraro Kotiva i titaiharara tira, e mwaanra qua ti variaravama nrinra hiaro. Hia Kotiva i kyaahaqa hiankye titiri, e hiam qio nronra kyaiqa varaaratirio, tiro.

<sup>3</sup> Mwiva mwitaa tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Nte qutaa qua qianinra riante. Vaisi nronra tuemwa quaninra hia qaiqaa mwata tairaro mwiva hiam qio Kotiva ntaqiky mwatukyara taqaananrove, tiro.

<sup>4</sup> Tuvaro Nikotimaasiva kyapara hiro tiqaro, Nataama kyerove nronra tuemwa quani vaisira qaiqaa mwata kyaananrove? Qiove mwiva nai nronra vikyokyaqi qaiqaa viqe tairaro mwia nrova qaiqaa mwata kyaananrove? tiro.

<sup>5</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva nai timwa mwinro tiqaro, Nte qutaama tuqo. Nramanrivata mwata taariva variraro hia Kotira mwanraquravanto mwia qaiqaa mwata kyairaro mwiva hiam qio Kotiva ntaqiky mwtukyaraqi quanarove.

<sup>6</sup> Mwamwanta vataava nai mwamwanta vahira nraahu mwatairave. Mwanraquravanto nai mwanraqura nraahu mwatairave.

<sup>7</sup> Nte nkyi qaiqaa garaakyaqama kyero mwata kyaarive tu quarara hia e mwi quarara nrhanrama quante. <sup>8</sup> Nte mpo quaqaa ntumwa kyena i timwa mwinrenrave. Toqavanto tiqaro nai quataa hiraqa virave. Toqavanto nrhanra e hia mwia taqaraitira, e mwia nruqua nraahu riananrave. E mwiva viro nrinro hi okyarara hia ntapihiananrave. Qio Kotira mwanraquravanto mwatai okyarava kuaa qarama kyeroma vaiho, tiro.

<sup>9</sup> Iesusiva mwitaa tuvaro Nikotimaasiva mwia kyapara hiro tiqaro, Nataama kyerove mwitaa hiananrove? tuvaro <sup>10</sup> Iesusiva tiqaro, E Isareri nraakye qora mwaanra timwa nyi variarava e hiave ntapihiaro? <sup>11</sup> Nte qutaama tuqo. Tire ntapihi kyeta rie taqe hunanra nkyi timwa nyi varurata nkye hia tiri qua riarave.

<sup>12</sup> Nte mwatanyaa inraikyara nkyi timwa nyuqata nkye mwianra hia ntapihita qutaave

qiarave. Nkye mwitaa hiavana nte nyaamwun-  
yaa inraikyara qiarita nataama kyetave nkye  
mwi quara qio ntapihi rieverave? <sup>13</sup> Hia  
vaisi mpovanto Kotiva varira nyaamwuni virave.  
Nte mwatani mwatatai nraaqiarava nte nraahu  
nyaamwuni variavava mwisaina tumunrave.

<sup>14</sup> Haaru nkyi haivaqava Mosesiva qumina  
mwataqaa variqaro ori vara kyero qarura utu  
kyero mwia kyatariqaa rupa kyero tuaahera ky-  
orave. (Nraakye qoravanto mwia taqeta hia qutu  
quate tiro, Mosesiva mwitaa hurave. (*Namba  
21:6-9*) ) Qio nte mwatani mwatatai nraaqiarava  
variarita haaru Mosesiva qarura utu kyero tu-  
aahera kyontema kyeta nivata kyatariqaa vateta  
tuaahera kyevarave.

<sup>15</sup> Mwitaa hirata nraakye qora nianra qutaa  
mwivave tihua hia qutu viraitita, ekyaa enta  
ekyaa enta qati variqi vivarave, tiro. Iesusiva  
turama.

<sup>16</sup> Kotiva mwatani variahuara mpoqama kyero  
mwutukya ntiharora tiro, mwiva nai mwaaqu  
kuaiqia vataira tiri timwinra. Mwitaa hi-  
rara tita, nraakye qoravanto mwia mwaaquara  
qutaa mwivave tihua hia qutu viraitita, mwi-  
hua ekyaa enta ekyaa enta qati variqi vivara.  
<sup>17</sup> Kotiva hia nai mwaaqu ko riasa vaisihua votima  
kyero variqaro nraakye qora tukya hiarive tiro  
mwatani titaiharo tuminrave. Mwiva nraakye  
qora sitaarive tiro, Kotiva mwia titaiharo tumin-  
rave.

<sup>18</sup> Mpovanto mwia mwaaquara qutaa mwivave  
qiariva, mwiva hiamu qua varaananro. Mpo-  
vanto hia mwia mwaaquara qutaa mwivave

qiariva, mwiva vaakyama qua varero. Mwiva Kotira mwaaqu kuaiqiara hia qutaa mwivave tira kyaarama, Kotiva mwianra qutaa iqaa qua vaiho timwa kyero, mwiaqaa qua vatero.

<sup>19</sup> Mwaa inraikyara kyaara qua vahiananro. Omwavanto mwatani tumihata nraakye qoravanto hia mwia qamwata mwateraitita, mwihua kyokira rirara nraahu qamwateqata variara. Mwihoa kyaiaqavanto qora kyaiaq vaihatara tita, mwihoa hia mwi omwanra qamwata mwateta.

<sup>20</sup> Qora kyaiaq uti variva nramwutaqaa hiqaroma hia omwavanto varinani viro. Omwavanto iteqaro ni uaqia hi kyaiaqara qovarama kyaankyo tiro, hia omwavanto varinani viro. <sup>21</sup> Mwiva mwitaama variharo qutaa kyaiaq vare vari vaisiva hia aatu hiraitiro, omwavanto varinani viro. Mwiva viharo omwavanto itero mwia kyaiaq qovarama kyaihata nraakye qora taqaavaro mwi vaisiva Kotira qua rieqaro Kotira kyaiaq vare varira.

*Nramanri nyi varuva Ioniva ekyaara qua Iesusirara timwa nyunra*

<sup>22</sup> Mwiaqaataita Iesusivavata mwia nraaqiaranramwuvata (Ierusaremi kyeta) Iutaa mwata mpo qumina mwatani vura. Iesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata variqaro nraakye qora nramanri nyunra.

<sup>23</sup> Nyuvaro Ionivavata mwatukya mpo Serimi tataaqa Ainonini variqaro nramanri nyi varura. Ioniva nramanri nronra vahunani variqaro nraakye qora mwini ntuvaantuama vuhua nramanri nyunra. <sup>24</sup> Mwi entara hia Ioninra karavuuqi vitaqita uro kyo entara varura.

<sup>25</sup> Mwi entara Iutaa vaisi mpovanto Ioninra qua riohua kyapata nramanri vare okyarara inronra huvata mwihua Ioniva hunani uro nteta tiqata, <sup>26</sup> Mwaanra ti variarao, tauraa e Iotaani qarahi vutura hini vaisi mpovata variqarama e mwianra mwivave tunanrave. Qio taqaante. Mwi vaisiva mwivavata nramanri nyi varihata airivanto mwiva hinani vi variavo, tita.

<sup>27</sup> Mwitaa tuvaro Ioniva tiqaro, Qio Kotiva nyaamwuni variva vaisi mpo hia mpo inraikya mwinrenra, mwi vaisiva hiam mwi inraikyara varaananrove. <sup>28</sup> Nkyevata vuni nte tura ri-aarave. Nte tiqana, Hiam nte nkyi kyaahaqa hiariva varuqo. Ni titaihana nte nraante mwia vuni nruvave, turave.

<sup>29</sup> Nraakye vararera hi vaisiva nraakye varairave. Mwi vaisira totivanto qati sivi variqaro mwia qua rieqaro qamwata kyero varirave. Qio mwia totivanto qamwataintema kyena nte Iesusirara qamwatauqo. <sup>30</sup> Iesusira nrutu virini nriviraro ni nutu mwatani tumi quarive. (Airivanto mwia vataqita vivarave. Hiam ni pataqita vivarave. Mwihua Iesusira vataqita virara hiam nte Iesusira kyarumtumwa mwataaninrave. Nte mwia qamwata mwataaninrave), tiro. Ioniva turama.

### *Iesusiva nyaamwusairo tuminranra tura*

<sup>31</sup> Iesusiva virisairo tumivara tiro, ekyaahua nraatara kyaivama variro. Mwatanyaava mwatasairo nrivara tiro, mwiva mwatanyaa inraikyara nraahu ti varira. Iesusiva nyaamwusairo tumivara tiro, ekyaahua nraatara kyaivama variro. <sup>32</sup> Mwiva nai taqero riero hi



inraikyara qoqaa timwa nyi varihata nraakye qoravanto mwia quara hia qutaave tiraitita, mwia qua qoririma mwate variara.

<sup>33</sup> Qio vaisi mpovanto hia Iesusira qua qoririma mwataraitiro, mwia quara qutaave ti vari vaisiva, mwiva mwitaa tiqaroma Kotira quara-vata qutaa qua vaiho tiro.

<sup>34</sup> Kotiva Iesusira titaiharo mwiva Kotira qua nraahu ti varira. Kotiva mwia titarera hiro hia nai mwanraqura pataqia pataqia mwinraitiro, mwia nronraqama kyero mwihanronra tiro, qio Kotira qua nraahu ti varira. <sup>35</sup> Mwia qova nai mwaaquara mpoqama kyero mwutukya ntiharo ekyaa inraikya nai mwaagu mwihanro mwiva mwi inraikyaraqaa ntaqikyiqiro vi variro.

<sup>36</sup> Mpovanto mwia mwaaquara qutaave qiariva hia ekyara qutu viraitiro, mwiva qati variqiro quanano. Mpovanto hia mwia quara qutaave qiariva variraro Kotira raraqa tairaro mwia inronra hiraro quavanto mwiaqaa vahianano.

## 4

### *Iesusiva Sameriaa nraakyevata qua tura*

<sup>1</sup> Mwi entara Parisi vaisinramwuvanto rio-varo Iesusiva airi nraakye qora nai hunani sita kyero vateqaro mwihua nramanri nyiqanroma Ioninra nraatara kyora. <sup>2</sup> Iesusiva hia naivanto mwihua nramanri nyunra. Mwia nraaqiaranramwuvanto nraakye qora nramanri nyunra. <sup>3</sup> Parisi vaisinramwuvanto mwi quara riovarora tiro, Iesusiva mwiaqaatairo Iutia mwini kyero Karirini viro.

<sup>4</sup> Karirini virero mwiva Sameriaa mwata utagaama tero quariva vahura. <sup>5</sup> Mwiva viqaroma mwatukya pata mpo mwia nrutu Saikaa mwini uro ntora. Mwata mpo haaru Iaikopuva nai mwaaqu Iosepira mwu mwatara mwia tataaqa vahura. <sup>6</sup> Iaikopuva haaru nramanrianra quvutova mwini vahuvaro Iesusiva nyianra aanra nri kyovaro pupohovaro mwiva nramanrianra quvutora tataaqa mwatakya viro varura. Varuvaro huarivanto nrinro virira qiataqaa vahuvaro

<sup>7</sup> Sameriaa nraakye mpovanto nramanri kyaqarero nruvaro Iesusira nramanri nraataa huvaro mwi nraakyerara tiqaro, Nramanri kyaqa kyera ni mpiraqe nraankye, tiro.

<sup>8</sup> Iesusira nraaqiaranramwu vaakya kyara vararerata mwatukyani vuvaro <sup>9</sup> Iesusiva mwiaqaa variqaro mwitaa tuvaro Sameriaa nraakye mwiva qaqao tiro, E Iutaavanto variarana nte Sameriaavanto varuqo. Nataamaqirave nianra nramanri kyaqa mpiraqe nraankye tira hiaro? tiro. Iutaavantovata Sameriaavantovata nai nununrama mwate nai nununrama mwate hi varuhuara tiro, mwi nraakyeva mwitaa tura.

<sup>10</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva nai timwa mwinro tiqaro, E Kotiva qati nyiani inraikyarara e riera ni okyararavata ntapihiaratirio, e ni kyapara hiarana nte qati variqi vi nramanrinra i mwu-tirio, tiro. (Mwi mwatanaahua nrumwuqinaa nramanrianra tiqata, Qati variqi vi nramanrin-rave), tura.

11 Iesusiva nte qati variqi vi nramanrinra i mwinrenrave tuvaro mwi nraakyeva hia ntapihi kyero riaraitiro, mwiva rumwu nramanrianra tiho tiro. Mwiva tiqaro, Nronrao, nramanrivanto vevato vaihara e hama nramanri taqu vatera hiaro. Taraqitairave qati variqi vi nramanrinra kyaqenanrave?

12 Tiri haivaqava Iaikopuva nronra vaisivanto varurave. E mpo? E mwia nraatara kyaaravave iho? Mwiva nramanri varaaninra mwata quvu kyero naivata nai nraaqiaravata nai quaravatama kyero mwaa nramanrinra kyaqa kyero nronrave, tiro.

13 Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Mpovanto mwaa nramanrinra nrainranro qaiqaa nraahu nraataa hiraro nrumu nreqanro variananrove.

14 Nte mwiani nramanrinra mpovanto nrainranro mwia hama qaiqaavata nraataa hiananrove. Nte nramanri mwianrinro mwi nramanriva vaisi utaqitairo rumwuqitairo tumi nramanrinra votima kyero vi variraro mwi vaisiva hia qutu viraitiro, qati nraahu variqiro quananrove, tiro.

15 Mwitaa tuvaro mwi nraakyeva tiqaro, Nronrao, qio mwi nramanrinra ni mpirage nte nraanrinro hia qaiqaa ni nraataa hiraqe qaiqaavata nrumu mwaaqitaina kyaqa kyeqana nraankye, tiro.

16 Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Qio, uro ena vaatavata nraanrama kye vita varera uro nntantera mwaini nriante, tiro.

17 Tuvaro mwi nraakyeva tiqaro, Qaqao, hia ni paati varivave, tiro. Tuvaro Iesusiva tiqaro, E

qutaama tiqara hia ni paati variho qiaro. <sup>18</sup> E kyauquru nani vaati varaaravave. Mate e vaisi mpovata variarava, mwiva hia qutaa i vaativanto variho. E qutaama tira hiaro, tiro.

<sup>19</sup> Mwitaa tuvaro nraakye mwiva tiqaro, Nron-rao, nte taqauqara e poropeti vaisima varira hiaro. Kotiva i kyaahaqa iharama e mwitaa tira hiaro. <sup>20</sup> Qio Sameriaa tiri haivaqahua Kotira nrutu tuaaherarerata mwaa taaqiraqaa variqata Kotirara aakyara nte varurave. Mwitaa turata nkye Iutaavanto tiriara tiqata, Qaqao nkye Ierusaremini nraahu variqata Kotira nrutu tuaaheraataarave, qiarave. Nkye tiriara mwitaa ti variarave, tiro.

<sup>21</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Ni quara e qutaave qiante. Mpo enta nri ntairata nkye mwi entaraqaa ni kora nrutu tuaaherarerera hiqata, hiamaa mwaa taaqiraqaa variqata aakyara nte varave. Hiamaa Ierusaremini variqata Kotirara aakyara ntevarave.

<sup>22</sup> Nkye Sameriaavanto hia Kotira okyarara ntapihiraitita, apiqama kyeqata aakyara nte variarave. Tiri Iutaaqitairo nraakye qora huvantu nyataariva qovara hianinranra tita, tire ntapihi kye Kotira okyarara rieqata mwia nrutu tuaahereqata mwianra aakyara nte varunanrave.

<sup>23</sup> Mpo enta nrianriva qaumaqaqaa iho. Mwi entava mate qovarama viho. Mwi entaraqaa Kotira mwanraquravanto nraakye qora kyaaahaqa hirata mwihua ntapihi kye Kotira okyarara rieqatama mwihua qutaqaqama kyeta Kotira nrutu tuaaherevarave. Mwitaa kye

Kotira nrtutu tuaaherehuara Kotiva puaa hi var-  
iho.

<sup>24</sup> Kotiva mwanraquravanto varirave. Mwitaama varirara tita, mwia mwanraqura-  
vanto kyaahaqa hi nraakye qorahua mwihua  
nraahuma Kotira okyara ntapihita qutaagama  
kyeta Kotira nrtutu tuaaherevarave, tiro.

<sup>25</sup> Mwitaa tuvaro nraakye mwiva tiqaro, Kotiva  
titaaninra, mesaiaa mwianra nte ntapihi kyauqo.  
Nraakiara mpo enta mwi vaisiva nri ntero ekyaa  
inraikyara tiri timwa timwiananrove, tiro.

<sup>26</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva mwianra tiqaro, Qio  
ivata qua ti varuva nte mwaa mwivave, tiro.

<sup>27</sup> Iesusiva mwitaa ti varuqiaraqi Iesusira  
nraaqiaranramwuvanto uro ntanteta nrumu  
taqovaro Iesusiva Sameriaa nraakyevata qua ti  
varuvata mwihua nrihanrama vita. Mwihua  
nrihanrama vitavata hia mwi nraakyerara  
tiqata, Nanra inraikyarave mwiavata qua ti  
variario? tiraitita, hia Iesusiraravata tiqata,  
Nanra inraikyarave nraakye mwiavata qua ti  
variario? tura.

<sup>28</sup> Tirema varuvaro nraakye mwiva nai nra-  
manri taqu mwini kyero siviro nrumu ntantero  
mwatukyaqi nraakye qora uro timwa nyinrenro  
vuva uro ntero tiqaro, <sup>29</sup> Nkye vaisi mpo nrita  
taqaate. Mwiva nte utu inraikyara ekyaa ni  
timwa mpiho. Qutaa mwiva Kotiva titarera hiva,  
mwivave iho? tiro. <sup>30</sup> Mwitaa tuvata mwihua  
mwatukya mwia kyeta Iesusiva varunanianra  
vura.

<sup>31</sup> Mwi nraakyeva vuvata Iesusira nraaqiaran-  
ramwuvanto Iesusirara tiqata, Mwaanra ti vari-  
arao, qati kyara mwaa vara kyera nraante, tu-

varo <sup>32</sup> mwiva mwihuara tiqaro, Nte kyara nraan-inra vatauqo. Nkye mwi kyarara hiamana ntapihiki kyaavo, tuvata <sup>33</sup> mwia nraaqiaranramwu nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Vaakya mpovanto kyara mwihanro nrenrove mwitaa tiho? tuvaro <sup>34</sup> Iesusiva mwinramwuhua timwa nyinro tiqaro, Ni titaira mwutukya vahi kyaiqara vareqana mwiva kyaiqa mpitairavata varaqina uro taiqa kyaariva qio mwi kyaiqava ni kyarama iho, tiro.

<sup>35</sup> Iesusiva mwitaa timwa kyero tiqaro, Nkye mpo quaqaa ntumwa kye tiqata qiarave. Tora taaratana taaratana vara kyaariro kyara peqaaqama viraqe vantuaninrave, qiarave. Qio kyara vara tutaaraqii aitutu hiqata taqaate. Mate kyaravanto naitarama viho. Nkye qioma vantivarave. <sup>36</sup> Kyara vantiva nai kyaiqa varairara kyoqaa varairave. Mwiva kyara vantu tairaro mwi kyarava ekyaa enta ekyaa enta qati vahiqiro quanarove. Mwitaa hirata kyara vara tuarivavata, kyara vantuarivavata, mwitanahuaqama qamwateqata varivarave.

<sup>37</sup> Mpo quavata qiava qutaa quama vaiho. Vaisi mpovanto kyara vara tutaira mpovanto mwi kyarara vantirave. <sup>38</sup> Nte nkyi sitena tiqana, Mpovanto kyaiqa vareqaro vara tutai kyarara uro vantuate, tuqo. Mpo hiahua toqaamwu tukyeta kyaiqa vara kyeta kyara vara tutaara, nkye mwihua kyara vantivarave, tiro.

*Sameriaa airivanto Iesusirara qutaave tura*

<sup>39</sup> Iesusiva mwitaa ti varuvaro mwi nraakyeve uro nai nramwunaahuara tiqaro, Mwiva nte utu

inraikyara ekyaa timwa mpiho, tuvata Same-  
riaa nraakye qora mwi mwatukyaraqinaahua  
airivanto Iesusirara qio qutaa mwivave, tita.  
<sup>40</sup> Mwitaa timwa kyeta Sameriaa qinaahua Iesu-  
siva varunani nri nteta Iesusirara po tita tiqata,  
Qio hia qamwanrama quante. E tirivata vari  
kyera quante, tuvaro Iesusiva mwihuavata taara  
enta vaitero vurama.

<sup>41</sup> Kyaatavanto nraahu Iesusira qua riegata qio  
qutaa mwivave tita. <sup>42</sup> Mwihua mwi nraakyerara  
tiqata, Hia vaakya e qiananraqaataitavauma tire  
mwianra qutaa mwivave, turo. Mate tetavanto  
nai nroqitaita rietama mwianra qutaa mwivave  
turo. Tire taqauraro Kotiva mwia titaiharo  
mwiva tiri mwaa mwataragaa varurahua kyaa-  
haqama timwa tero huvantu timwa taarivama  
variho, tita. Mwitaa turama.

*Iesusiva nronra vaisi mpo nraaqiara kyaa-  
haqama kyora*

<sup>43</sup> Iesusiva mwini taara enta vaitero  
mwiaqaatairo nai mwaata Karirini viro.  
<sup>44</sup> Iesusiva nai tiqaro, Poropeti vaisivanto nai  
mwaatani variharo mwia nrutuvanto hia virito  
vahirave, tura.

<sup>45</sup> Iesusiva Karirini vuvata mwi mwatanaahua  
mwianra qamwateqata varura. Mwi  
mwatanaahuavata vekyahu nyato kyarara nro  
entara Ierusalemuni uro variqata Iesusiva nronra  
kyaiqa varovata taqorara tita, mwihua mwianra  
qamwatora.

<sup>46</sup> Mwia qamwata mwatovaro Iesusiva qaiqaa  
Kenaani tauraa mwini variqaro qati nramanri  
vara kyero uaini nramanriqama kyonani nrunra.

Nruvaro kamaninra kyaiqa vaisi mpovanto varuvaro mwia mwaaquvanto nronraqama kyero nriqa vuvaro Kapenaamini varura. <sup>47</sup> Iesusiva Iutiasairo Karirini nriho tuvaro riero, mwi vaisiva Iesusiva varunani uro ntero tiqaro, Qiove e nrinra ni maaqu nriqa vira kyaahaqama kyairaro qati variananrove, tiro. Mwi vaisira nraaqiaravanto qutu quariva qaumaqa huvaro mwiva mwitaa tuvaro <sup>48</sup> Iesusiva mwianra tiqaro, Nkye hia nronra kyaiqa kyuqe hira taqaraitita, hiaman nkye qutaave tivarave, tiro.

<sup>49</sup> Tuvaro nronra vaisi mwiva tiqaro, Nronrao, ni maaquvanto qutu quankyorave. Qamwanrama nriante, tuvaro <sup>50</sup> Iesusiva tiqaro, Qio ena mwaatani quante. I mwaaquvanto qati variananrove, tiro. Mwitaa tuvaro mwi vaisiva Iesusiva qua timwa mwunranra qutaa quave timwa kyero, nai mwaatani viro.

<sup>51</sup> Mwi vaisiva aanrani vi varuvata mwia kyaiqa vaisinramwuvanto uro hunta kyeta mwia timwa mwita tiqata, I nraaqiaravanto kyuqema viho, tita.

<sup>52</sup> Tuvaro mwiva mwinramwuhua kyapara hiro tiqaro, Nanra huari vuqaave mwia nriqa viva taiqa viharo mwiva kyuqema viho? tuvata mwihua tiqata, Enta huari vu vitini tumi viro 1 kirokiqa iharo mwia nriqa viva taiqa virave, tura.

<sup>53</sup> Mwitaa tuvaro mwia qova ntapihiki kyovaro huari vu mwiqiaraqaa Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, I mwaaquvanto qioma variananrove, tura. Mwitaa turara tiro, mwi vaisivavata mwia nramwunaahuavata Iesusirara qutaa mwivave turama.



<sup>54</sup> Iesusiva Iutiasairo nrumu Karirini variqaro mwi kyaiqara varova tauraa varova kuaiqia vahuraqa mwiva viro taaraqiaqa hura.

## 5

*Iesusiva mwaanraqaa vaisi mpo kyaahaqama kyora*

<sup>1</sup> Mwiaqaatairo Iutaavanto omwata nro entava mpo nri ntovaro Iesusiva Ierusalemni viro.

<sup>2</sup> Ierusalemni vasaamwunra qesa mpo sipisipi qesa vahura. Mwia tataaqa nramanri rumpua mwia nrutu Vetasaitaave tuva vahura. Nramanri tokyasataa haraara nraamwu kyauquru vahuvata <sup>3</sup> haraara mwiqi nriqa vuhua airinti varura. Vu qipa vuhuave, kyuqu uaqiama vuhuave, kyuqu kyauqu tapanra vuhuave, mwihua variqata nramanrivanto qakyaa hianinra mwia vekya varura. <sup>4</sup> [Kuaa enta kuaa enta nyaamwunyaava mpovanto tumu nramanri qakyaa huvaro mwihuaqitairo mpovanto nraante nramanriqi vuvaro mwia nanra mwamwantave nriqa vuva kyugema vura.]

<sup>5</sup> Qio mwihua nramanri qakyaa hianinra vekya varuvaro vaisi mpovanto airi ihi 38 ihia nriqa vuvaro varuvavata mwiqi variro.

<sup>6</sup> Varuvaro Iesusiva mwia taqero ntapihni kyovaro mwi vaisiva airi ihi nriqa vuvaro varura mwia kyapara hiro tiqaro, I nriqa quariva taiqa quarive tira, e mwianra qamwaterave hiaro? tiro.

<sup>7</sup> Mwitaa tuvaro nriqa vu vaisiva tiqaro, Nron-rao, nramanrivanto qakyaa iharo mpovanto ni

kyaahaqamaqiro uto nramanriqi kyaariva hia varihana nte nraante virera huqata mpohua nraante quavo. Mwitaamaqi vi variqana varuqo, tiro.

<sup>8</sup> Nriqa vu vaisiva mwitaa tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Sivira ena taarivata tu varera nrohiante, tuvaro qamwanrama mwia mwamwantavanto kyugema vuvaro <sup>9</sup> mwi vaisiva siviro nai taarivata tu varero qio nrohura. Mwi entara mwaanraqaa mwitaama kyora. <sup>10</sup> Mwaanraqaa mwitaama kyorara tita, mwia kyaara Iutaa vaisi nronranramwuvanto vaisi kyugema vura mwia inronra hita tiqata, Mate mwaanraqaave. Ena taari tu vare vinanranra tiri mwaanra quavanto qao tirave, tita.

<sup>11</sup> Tuvaro mwi vaisiva tiqaro, Qaqao, vaisi mpovanto ni kyugema kyaiva nianra ena taari tu varera nrohiante tihanama nte mwitaa huqo, tiro.

<sup>12</sup> Tuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto tiqata, Ta vaisivave iara sivira ena taari tu varera nrohiante tiho? <sup>13</sup> tuvaro mwia mwamwantavanto kyugema vu vaisiva hia mwia nrutu ntapihura. Mwini nraakye qora airivanto varuvaro Iesusiva qamwanrama vi vuvaro mwi vaisiva hia Iesusira nrutu ntapihura.

<sup>14</sup> Mwia nrutu hia ntapihiraitiro varuvaro Iesusiva nraakiara variqaro taqovaro mwi vaisiva nraamwu nronra Kotira nraamwuqi varuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Qio taqaante, i mwamwantavanto kyugema viho. Mpo inraikyavanto mwia nraataraariva i

ru kyaankyo tira, hiama qaiqaa uaqia hi kyaiqara utuqira quante, tiro.

<sup>15</sup> Mwitaa tuvaro mwi vaisiva mwiqitairo veva ntero uro Iutaa vaisi nronranramwu timwa nyinro tiqaro, Mwia nrtutu Iesusiva mwivama ni mamanta kyuqema kyaiho, tiro. <sup>16</sup> Tuvata mwihua riovaro Iesusiva mwaanraqaa mwia kyuqema kyorara tita, mwihua mwia kyaara mwi entaraqaataita Iesusira qoraqama mwate varura.

<sup>17</sup> Mwitaa huvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Ni kova ekyaa enta kyaiqa vare varihanama ntevata kyaiqa vare varuqo, tiro.

<sup>18</sup> Tuvata mwi quara kyaara Iutaa vaisi nronranramwuvanto mpoqama kyeta Iesusira ru kyarerata uti varita tiqata, Tauraa Iesusiva tire mwaanra entara tuna quara nteqa kyaiho. Mwia nraakiara mwiva Kotirara ni korave tiho. Mwiva qumina vaisivanto variqaro mwiva Kotira votima kyero Kotikyantiri kuaaqaa varirero uti varihoh, tita.

*Ni kova varai kyaiqarama ntevata varauqo tura*

<sup>19</sup> Iutaa vaisinramwuvanto mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nte gutaa qua qianinra riaate. Nte mwia mwaaquvanto variqana hiama ntena nraato tukyena mwi inraikyara varaaninrave. Ni kova kyaiqa varaihana nte taqaura mwi kyaiqara nraahuma vare varuqo. Ni kova mwitaa mwitaa ihana nte mwia mwaaquvantovata mwitaa mwitaa hi varuqo.

<sup>20</sup> Ni kora mwutukyavanto ni nai mwaaquara vaiharora tiro, mwiva nai vare vari kyaiqara ekyaa kyaiqa ni naamutaiho. Nraakiara ni

kova naamutairaqe nte mwaa kyaiqara nraatara kyaani kyaiqarama varaaninrave. Nte mwi kyaiqara mwi kyaiqara varaarita nkye mwia taqetama mpoqama kyeta nrihanrama vivarave.

<sup>21</sup> Ni kova qutu quahua qaiqaa vara sivuma kye varivave. Ni kova mwitaa hintema kyena nte mwia mwaaqivantovata variqana ni mutukya vahiani nraakye qorahua qati vara sivuma kyaarita mwihua qati variqita vivarave.

<sup>22</sup> Ni kova nai hiamā nraakye qora ko qiananrove. Mwiva mwi kyaiqara ni mpitaihana nte mwia mwaaquvanto variqana qio ko qianinrave.

<sup>23</sup> Mwiaqaataita nraakye qoravanto ni kora nrutu tuaaheraantema kyeta mwihua ni mwia mwaaqu nrutuvata tuaaherevarave. Mpovanto hia ni mwia mwaaqu nrutu tuaaheraariva hiamā ni kova ni titaira nrutuvata tuaaheraananrove.

<sup>24</sup> Nte qutaa qua qianinra riaate. Mpovanto ni qua riero qutaama Kotiva mwia titaivave qiariva, mwivama ekyaa enta ekyaa enta qati variqiro quananrove. Mwi vaisiva hiamā qua varaananrove. Mwiva mwaa entara hia ekyaa qutu viraitiro, mwiva ekyaa enta qati variqiro quarivama vaiho.

<sup>25</sup> Nte qutaa qua qianinra riaate. Mpo enta nrianriva qaumaqa iho. Mwi entaraqaa qutu virera utihua, mwihua Kotira mwaaqu ni qua rieverave. Ni qua riehua qioma qati variqita vivarave.

<sup>26</sup> Qati variqita qua okyarava ni koraqi vaiharo ni kova nai mwaaqu ni nronraqama kyaiharo mwiaqi vahintema kyero qati variqita qua okyarava niqivata vaiho. <sup>27</sup> Ni mwatani mwatatai

nraaqiarara tiro, ni kova ni nronraqama kyaihana nte mwatani vari nraakye qorahua qio ko qianinrave.

<sup>28</sup> Nkye hia nte qua qianinranra nrihanrama quate. Mpo enta nri ntairage nte mwihua nyaanraanrita mwataqi quntamwa te nraakye qorahua ni qua rieta, <sup>29</sup> mwihua quntamwa teraqitaita sivivarave. Hini hihua kyuqe kyaiqa varehua sivita qati variqita vivarave. Hini hihua uaqia hi kyaiqara utihua sivita nronra quama varevarave.

*Vaisi mpo uhuavata Jesusira okyarara tura*

<sup>30</sup> Nte variqana hiamana ntena nraato tukyena mpo inraikya varaaninrave. Kotiva timwa mpi varihana mwia qua rieqanama nte nraakye qora qio ko qianinrave. Hiamana nte ntena mwutukya nti kyaiqara vare varuqo. Nte ni kora mwutukya nti kyaiqarama vare varuqo. Mwitaamaqi vi varuvara tina, nte nraakye qora qua ntapihi kyena ko qianinrave.

<sup>31</sup> Nte ntenavanto ntena okyarara qiariro mpovanto ni quara hia qutaa quave qiankyorave. <sup>32</sup> Qio mpovanto variqaro ni okyarara timwa nyi variho. Nte ntapihi kyauqaro mwiva nianra timwa nyi quava qutaa quama vaiho. <sup>33</sup> Nkye tau-raa vaisi mponramwu sitovata mwihua uto Ioninra kyapara huvaro Ioniva ni okyarara ntapihi mwihua timwa nyunrave. <sup>34</sup> Vaisivanto ni okyarara qianinra hia nte mwianra nronraqama kyena riauqo. Kotiva nkyi sitaarive tina, nte mwi quara timwa nyuqo.

<sup>35</sup> Ioniva variqaro omwa votima kyero ite varuvata nkye variqata mwiva itorara hia mpuaahaama kyeta qamwata mwatorave.

<sup>36</sup> Qio ni okyarara qiariva Ioninra nraataraarivama variho. Ni kyaiqavanto nianra timwa nyi variho. Ni kova kyaiqa ni mpitaira nte mwi kyaiqara vare varuva, qio mwi kyaiqava ni okyarara timwa nyi variho. Nraakye qoravanto ni kyaiqa taqeqatama qioma ni kova ni titairave tivarave.

<sup>37</sup> Ni kova ni titaiva, mwivama ni okyarara timwa nyi variho. Nkye hia mwia qua rieta, hia mwia viri taqaarave. <sup>38</sup> Mwiva ni titaihana tumuqata nkye hia nianra qutaa mwivave qiavo. Nkye hia mwitaa qiavarora tiro, Kotira quavanto hia nkyi su nyaatoqi vaihata variavo.

<sup>39</sup> Nkye tiqata, Kyaiqe Kotira mpukuqi aitunguma kyeta taqeta ekyaa enta ekyaa enta qati variqita quare, ti variarave. Qio mwi mpukuraqi vahi quava ni okyarara ti varihata <sup>40</sup> nkye hia nte varunani nriavana nte qati variqi vi inraikyara nkyi nyunrave. Nte hunani nriataara vaihata nkye hia nrianrave.

<sup>41</sup> Hiama nte vaisiqaataina nronra nrutu varaaninrave. <sup>42</sup> Nte nkyi ntapihi kyauqo. Nkyi mwutukyavanto hia Kotirara vaihata variavo.

<sup>43</sup> Kotiva ni kova ni titaihana nte ntena kora nrutu varena nruqatavata nkye hia ni qamwata kyeta pitaarave. Mpovanto nai riemwa kyero nai nrutu tuaahererero hirata nkye qamwanrama kyeta mwia qamwata mwatevarave. <sup>44</sup> Nkye nai nrutu nai nrutu tuaahererara nronraqama kyeta rieqata hia Kotiva nkyi nyutu tuaaheraaninranra

nronraqama kyeta riaavo. Mwitaa hi variqata nkye nataama kyetave nianra qutaa mwivave tivarave?

<sup>45</sup> Nraakiara ntena kora vuqaa variqana hia ntevento nkyiqa qua vataaninrave. Mosesiva nkyita haivaqava, mwivama nkyiqa qua vataananrove. Nkye Mosesirara mwiva tiri kyaahaqa hiananrove qiarave. Qio nraakiara mwivama nkyiqa qua vataananrove. Mosesiva gara ntumwa to quava nianra tihata nkye mwia quara hia qutaa quave qiarave.

<sup>46</sup> Nkye Mosesiva tu quarara qutaa quave qiatirio, nkye ni quaravata qutaa quavema qiatiri.

<sup>47</sup> Nkye mwia quara hia qutaa quave tiqata nataama kyetave nkye ni quaravata qutaa quave tivarave? Nkye hia qio mwitaa hivarave, tiro. (Iesusiva mwi quara Iutaa nronra vaisinramwu timwa nyunra.)

## 6

*Iesusiva kyara airiqama kyero tukyama nyunra  
(Matiu 14:13-21; Maaki 6:30-44; Ruku 9:10-17)*

<sup>1</sup> Mwiaqaatairo Iesusiva uro Kariri kyaarera, mwia nrutu mpo Taipiriaasi kyaarera vara mwaini kyero mpotuqi kyaarera mwiaqaa qarero hini tokyani uro variro.

<sup>2</sup> Uro varuvata nraakye qora airivanto taqo-varo Iesusiva nriqa vuhua kyuqema kyovatara tita, mwihua Iesusira vataqita vita.

<sup>3</sup> Mwia vataqita vuvaro Iesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata uro taaqisataa mwatakyaa viro varura. <sup>4</sup> Mwi entara Iutaavanto

vekyahu nyato kyarara omwata nro entava qaumaqa hura.

<sup>5</sup> Iesusiva nai nraaqiaranramwu kypata mwatakyaa viro variqaro taqovata nraakye qora airivanto mwia vataqita nruhua nrumu ntuvaantuama vita varuvaro Iesusiva Piripira kypara hiro tiqaro, Tire taisaitave kyara kyoqaama kyeta mwi nraakye qorahua nyianrata nrevarave? tiro. <sup>6</sup> Iesusiva nai mwihua kyara nyiani okyarara vaakya ntapihiro mwiva Piripira qati mwataara hiqaro mwitaa tura.

<sup>7</sup> Tuvaro Piripiva tiqaro, Qaqao, kyarara 200 kinna nronra munima kyeta vara ntainra nyianrata mwihua pataqia pataqia nraahu varevarave. Airi nraakye qoravanto variavo, tiro.

<sup>8</sup> Tuvaro Iesusira nraaqiara mpovanto Enturuva Saimoni Pitaara qatavanto tiqaro, <sup>9</sup> Nyaako mpovanto mwaini variho. Mwiva mpereti hini kyauquruvata tavukya taaratanavata nraahu vataiva variho. Nataama kyerove mwiqiatanava airi nraakye qoraqi qio vahiananrove? tiro.

<sup>10</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Nraakye qorara tivata mwatakyaa vita variate, tiro. Iesusiva mwitaa tuvaro mwini mwukyauvanto vahuvata vaisi 5,000 nramwu airivanto mwatakyaa vita varuvata (nraakyevata airivanto mwatakyaa vita varura).

<sup>11</sup> Mwihua mwatakyaa vita varuvaro Iesusiva mpereti mwia vara kyero Kotirara kyugeve timwa kyero, nraakye qora mwatakyaa vita varuhua tukyama kyero nyinro. Tukyama nyinro tavukyavata vara kyero kuaa qarama kyero mwatakyaa vita varuhua tukyama kyero



nyuvata mwihua vara kyeta qio nronra. Mwi-hua nkyiari nraataa huntema mwi kyarara qio nronra.

<sup>12</sup> Mwihua qio nrovaro Iesusiva nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, Mwihua nreqata viti vaati kye kyarara utu ntuvaantua hiäte. Kyaravanto qumina viro raupiri hiankyorave, tuvata <sup>13</sup> mwia nraaqiaranramwuvanto nraakye qoravanto kyauquru mpereti nreta viti vaati kyora utu kyeta ntutantuto tuara 12 nramwu piqa kyora.

<sup>14</sup> Piqa kyovata qio nraakye qora mwini varuhua taqovaro Iesusiva nronra kyaiqa vara kyovata mwihua tiqata, Poropeti vaisivanto mwatani tumuanriva qio qutaa mwaa mwi vaisi-vave, tita. <sup>15</sup> Mwitaa ti varuvaro Iesusiva ntapihiki kyovata nraakye qoravanto kyai mwia nron-raqama kyaararo tiri vunyaa vaisi nronravanto variarive tiqata Iesusira tu vararera uti varuvaro Iesusiva mwia ntapihiki kyero mwihua mwitaa hivorave timwa kyero, qaqira kyero tumu ntan-tero taaqiqaa nanrianraa uro varirero vura.

*Iesusiva kyaarera mwutuqaa kyuqu  
ntamwaqiro vura*

*(Matuu 14:22-33; Maaki 6:45-52)*

<sup>16</sup> Iesusiva taaqiqaa uro varuvaro enta hirero huvata mwia nraaqiaranramwuvanto kyaarera tokyasata tumu nteta <sup>17</sup> mpotuqi mwaanri nteta nrumu ntanteta Kapenaaminianra vita. Mwi-hua mwinianra vuvaro anoma entama vuvaro <sup>18</sup> Iesusiva hia tumuvata mwihua kyaareraqaa vi varuvaro toqa vaururuvanto nronraqama

kyero tiqaroma kyaarera nramanri ventaqiro nri varura.

<sup>19</sup> Mwitaa huvata mwia nraaqiaranramwuvanto kyaareraqaa kyatariqo mpotu ventaqita viqata 5 kiromitave iho 6 kiromitave mwihua vara kyeta kyaarera utaqaa nrita taqovaro Iesusiva nramanri mwutuqaa kyuqu ntamwaqiro viqaroma mpotu qaumato nruvata mwihua mwia nraatu mpoqama kyeta aatu hi varura.

<sup>20</sup> Aatu hi varuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Hia aatu hiate. Ntema nruqo, tiro. <sup>21</sup> Tuvata mwihua qio mpotuqi mwaanri ntaante tuvaro mwaanri ntovaro mpotuvanto qamwanrama mwihua virera hunani uro ntora.

*Nraakye qoravanto Iesusirara puaa hi varura*

<sup>22</sup> Mwia qanranraa nraakye qora kyaarera tokya hini varuhua taqovaro mpotu kuaiqiavanto vahuvata mwihua ntapihi kyovaro Iesusiva hia mwisairo nai nraaqiaranramwu kyapata mwaanri ntero vuvata mwihua nkyiariaraa mpotuqi mwaari nteta vura.

<sup>23</sup> Mwihua mwitaama rieta varuvata Taipiriaasisaita mpotu mponramwuvanto nrumu tauraa Iesusiva kyarara kyugeve timwa kyero, tukyama nyuvata nraakye qoravanto nro mwatara qaumato nruvata <sup>24</sup> mpo nraakye qora mwini varuhua taqovaro Iesusiva hia mwini varuvata mwia nraaqiaranramwuvata hia varuvata mwihua mpotuqi mwaanri nteta Kapenaamini Iesusirara puaa hirerata vura.

*Iesusiva nyaamwunyaa mperetiara tura*

<sup>25</sup> Mwihua Iesusira puua hinerata vuhua uro kyaarera tokya hini Iesusira puuama kyeta mwianra tiqata, Mwaanra ti variara vaisio, taireve e mwaini nrinra hiaro? tuvaro <sup>26</sup> Iesusiva tiqaro, Nte qutaa qua qianinra riaate. Nkye mpereti airiqama nraanranra rieqatama nianra puua hi variavo. Nkye hia ni kyaiqa okyara ntapihi paahima kye rieqatavauma nianra puua hi variavo.

<sup>27</sup> Qio hiama qati kyara tapitaani kyarara vararerata kyaiqa varaate. Nkye mwitaa hira qaqira kyeta ekyaa enta qati variqi quani kyarara vararerata kyaiqa varaate. Mwi kyarara nte mwatani mwatatai nraaqiarava variqana qioma nte nkyi nyianinrave. Kotiva ni kova mwivama ni nronraqama kyaihana nte qio mwitaa hianinrave, tiro.

<sup>28</sup> Iesusiva mwitaa tuvata mwihua mwia kya-para hita tiqata, Tire Kotira kyaiqa vararerera hiqata, nataa nataave hiananrave? tita. <sup>29</sup> Tuvaro Iesusiva timwa nyinro tiqaro, Kotiva nkyiara mwaa kyaiqara varaate ti variho. Mwiva titai vaisirara nkye qutaa mwivave qiate tiho, tiro.

<sup>30</sup> Mwitaa tuvata mwihua tiqata, Qio nanra kyaiqave tiri tinraamwutairaqe tire mwia taqeta i okyarara qutaave qiananrave?

<sup>31</sup> E nanra kyaiqa nronra kyaiqave varenanrave? Tiri haivaqahua haaru qumina mwatani variqata nyaamwunyaa kyara nronrave. Mwi-hua manaa nronrave. Mwianra Kotira mpukuqi qara ntumwa tova mwitaama tiro: Mwiva nyaamwunyaa kyara nyunrave, turave, tita.

<sup>32</sup> Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nte qutaa qua qianinra riaate. Haaru mwi entara Mosesiva nkyi haivaqahua kyara nyiqanro hia qutaa nyaamwunyaa kyara mwihua nyunrave. Ni kova, mwivama nyaamwunyaa kyara qutaa kyara nyianrivama variho.

<sup>33</sup> Mwatani variahua mwihua qati variqi quate tiro, nyaamwusairo tumu vari vaisiva, mwi vaisivama Kotira kyaravanto variho, tiro.

<sup>34</sup> Mwitaa tuvata mwihua tiqata, Nronrao, qio e mwi kyarara tiri timwiqira quante, tita.

<sup>35</sup> Tuvaro Iesusiva timwa nyinro tiqaro, Qio nte qati variqi vi kyarava mwaa mwivama varuqo. Nte hunani nrianriva hiamu kyara nraataa hiananrove. Nianra qutaa mwivave qiariva hiamu mwia nramanri nraata hiananrove.

<sup>36</sup> Nte vaakya nkyiara tiqana, Nkye ni taqetavata hia nianra qutaa mwivave qiavo, turave.

<sup>37</sup> Ni kova ni mpiari nraakye qorahua, mwihua nte hiarinani nrivarave. Mwihua nte hiarinani nrivaqena nte hiamu mwihua qoririma nyataaninrave.

<sup>38</sup> Nte nyaamwusaina hia ntena vu nraato tukyena kyaiqa vararera tumuvave. Nte ni titaira mwutukya vahi kyaiqara vararera tumuvave. Ni titaira Kotira mwutukya vahiva mwitaamama vahirove. <sup>39</sup> Mwiva nraakye qora ni mpihua nte mpoku raupirima kyaankyorave. Nte mwihuaqaa ntaqikyiqi vina ekyaara entaqaa vara sivuma kyaarita qati variqita vivarave.

<sup>40</sup> Qaiqaa ni titaira mwia mwutukya vahiva mwitaamama vahirove. Ekya nraakye qora ni mwia mwaaqu taqeta qutaa mwivave tihua,

mwiuama qati variqita vivarave. Nte ekyaara entaqaa variqana mwihua sivuma kyaarita qati variqi vivarave. Qio ni kora mwutukya vahiva mwitaamama vaiho, tiro.

<sup>41</sup> Iesusiva tiqaro, Nte nyaamwusaina tumu mperetivave, turara tita, Iutaa nronranramwuvanto nrtu nraunru/ nrunru nraanru tita tiqata, <sup>42</sup> Qaqao, mwi vaisiva Iesusiva Iosepira mwaaquvantove. Mwia nrohua qohua tire taqaunanrave. Qio nanraqamave mwiva nte nyaamwusaina tumuvave tiho? tita.

<sup>43</sup> Mwihua mwitaa ti varuvaro Iesusiva tiqaro, Eqaate. Nkye hia nrtu nraunru qiate. <sup>44</sup> Ni kova ni titaiva hia vaisi mpo vitairera, mwi vaisiva hiam nte hunani qio nriananrove. Ni kova vitaarihua mwihua nraahuma nte hunani nrivarave. Qio mwihua nrivage nte ekyaara entaqaa mwihua vara sivuma kyaarita mwihua qati variqi vivarave. <sup>45</sup> Haaru poropeti vaisi mpovanto mwitaama qara ntumwa tero tiqaro, Nraakiara Kotiva ekya nraakye qora nyaamwute varirata mwia kyaiqa ntapihivarave, turave. *(Aisaiaa 54:13)*

Ni kova kyaiqa nyaamwutairata mwihua ni kora qua riehua mwihua nraahuma nte hunani nrivarave. <sup>46</sup> Qio hia vaisi mpovanto ni kora taqaiva varirave. Nte Kotiva hinasaina tumuva, nte nraahu mwia taqaurave.

<sup>47</sup> Nte qutaama tuqo. Nianra qutaa mwivave qariva qati variqiro quananrove. <sup>48</sup> Nraakye qoravanto kyara nreta qati variqi viva nte mwaa mwi kyaravama varuqo.

<sup>49</sup> Nkyi haivaqahua qumina mwatani variqata nyaamwunyaa kyara, mwia nrutu *manaa* mwi kyarara nramwaqi viqatavata uro qutu vurave.

<sup>50</sup> Qio mpo kyaravanto nyaamwusairo tuminrave. Mwi kyarara nraanriva hiama ekyaara qutu quanarove. <sup>51</sup> Qio nte qati variqi vi kyarava mwiva nyaamwusaina tumuvave. Mpovanto mwi kyarara nraanriva, mwiva qati variqiro quanarove. Nte kyara mwinrenra ntena mwativata ntena mwamwantavata mwianinrave. Mwatani varihua qati variqita quate tina, nte mwia nyianinrave, tiro.

<sup>52</sup> Tuvaro Iesusiva mwitaa tuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto nkyiari nraahu inronra hita tiqata, Mwiva nataama kyerove nai mwamwanta tiri timwinrage nraanrave? tita.

<sup>53</sup> Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Qutaama nte tuqo. Nte mwatani mwatatai nraaqiarava nte variarita nkye hia ni mwativata nraanrevata nraivera, nkye hiama qati variqita vivarave.

<sup>54</sup> Ni mwativata ni nraanrevata nraanriva qati variqiro virage nte ekyaara entaqaa mwia qati vara sivuma kyaaninrave.

<sup>55</sup> Ni mwativanto kyara tuananra vaiharo ni nraanrevantovata nramanri tuananra vaiho.

<sup>56</sup> Ni mwativata ni nraanrevata nraanriva niqi variragenate nte mwiaqima varianinrave.

<sup>57</sup> Ni kova mwiva qati variqiro viva variqaro mwiva ni titaihanama nte mwiva qati variqiro viraqaatana ntevata mwaini tumu qati variqina vuqo. Qio mwia votima kyero vaisi mpovanto

ni nramwaqiro quariva niqaatairo qati variqiro quanarove.

<sup>58</sup> Qio nte mwi kyarava nyaamwusaina tumuvave. Nkyi haivaqahua haaru mpo kyara manaa nramwaqita vita uro qutu vurave. Qio hia nte mwi kyarara voti huvama varuqo. Ni kyara mwaa nraanriva ekyaa enta qati variqiro quanarove, tiro. <sup>59</sup> Iesusiva Kapenaamini mwaanra nraamwuqi variqaro mwi quara tura.

*Iesusira vataqita vuhua mponramwuvanto mwia qaqira kyeta vura*

<sup>60</sup> Iesusiva mwi quara tuvata mwia vataqita nrohuhua mponramwu variqata mwi quara rieta qaqaqo tita, Mwi quava muaanra ntai quarama tiho, Tavave mwi quara qio ntapihianarove? Hia tire qio ntapihianarave, tita.

<sup>61</sup> Mwihua tirema kyeta mwitaa ti varuvaro Iesusiva ntapihuvata mwia vataqita nrohu vaisihua mwianra nrutu nraunru tiqata mwia inronra hi varuvaro Iesusiva tiqaro, Mwi quara kyaarave nianra nrutu nraunru ti variavo?

<sup>62</sup> Qio nte mwatani mwatatai nraaqiarava varuqo. Nte nraakiara tumu ntantena ntena variavara qoqaraanani uro variarita nkye mwia taqeta nataave hivarave? <sup>63</sup> Vaisivanto mwanraqura vataava variharo mwia mwanraquravanto mwiaqi variharora tiro, mwi vaisiva qati varirave. Mwia mwanraquravanto mwi vaisiraqi hia varirera, hia mwia mwamwantavanto mwia qio kyaahaqa hiraro mwiva qati variqiro quanarove. Qio nte vaakya turara hia nte

qumina mwamwantara turave. Nte qati variqi vi mwanraqura okyarara nkyi timwa nyunrave.

<sup>64</sup> Nte qati variqi vi okyarara nkyi timwa nyunrave. Nte mwitaa tuqata nkye hininramwuvanto hia ni quara qutaa quave qiavo, tiro.

Iesusiva haaru toharo entaraqaatairo vaisi mponramwuvanto nraakiara mwianra hia qutaa mwivave tihua ntapihi kyora. Vaisi mpovanto mwia nramwutaahua uro timwa nyinro mwia qovarama kyaaninravata ntapihi kyora.

<sup>65</sup> Mwihua mwitaa mwitaa hirara ntapihi kyero Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Mwianra rieqanama nte vuni tiqana, Hia ni kova qiove tirera, hia mpovanto nte hianinrani qio nriananrove, turave, tiro.

<sup>66</sup> Mwitaa tuvata mwia kyaara Iesusira vataqita vuhua airivanto mwia ekyaara qaqira kyeta nrumu ntanteta vura.

<sup>67</sup> Mwitaa huvaro Iesusiva nai nraaqiara 12 nramwu kyapara hiro tiqaro, Nkyevata mpo? Nkye ni qaqira kyeta vinceratave hiavo? tiro.

<sup>68</sup> Tuvaro Saimoni Pitaava mwia timwa mwinro tiqaro, Nronrao, tirenramwu ta vaisiva hinanive quanarave? Ema qati variqi qua okyarara qiaravama variaro. <sup>69</sup> Tirenramwu iara qutaama mwivave tiqatama ntapihi kye taqaurara e nraahuma Kotira kyotata vaisivanto Kotiva hinasaira tumuanravave, tiro.

<sup>70</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Qio nte nkyi 12 nramwu nyaanrama kyena sitaurave. Nte 12 nramwu nkyi nyaanrama tauraqitairovata mpokuvanto uaqia hi vaanavama variho, tiro. <sup>71</sup> Iesusira nraaqiara



12 nramwuqitairo Iutaasiva Saimoni Isikeri-otira mwaaquvanto nraakiara Iesusira qovarama kyaaninranra rieqaro Iesusiva mwitaa tura.

## 7

### *Iesusira qatanramwuanra tura*

<sup>1</sup> Mwiaqaataita Iutaa vaisi nronranramwuvanto mwia ru kyarerata uti varuvarora tiro, Iesusiva hia Iutiaani nrohiraitiro, qaqira kyero Kariri mwatani variqaro mwini nraahu nrohi varura.

<sup>2</sup> Mwi entara omwata nro entava mpo qaumatoqa hura. Mwia nrtu *Haraara Nraamwu* omwata. (Haaru mwihua haivaqahua gumina mwatani variqata haraara nraamwuqi varu entarara rieqatama omwata nronra.) Omwata nro entava qaumato vahuvata

<sup>3</sup> Iesusira qatanramwuvanto tiqata, Qio mwaini kyera vetara Iutiaani virata i vataqita vihua i kyaiqa taqaate.

<sup>4</sup> Nai nrtu viriniqa hiarive tiro, mpovanto hia nai kyaiqa uqeta kyakya hirave. E qutaa mwi kyaiqara mwi kyaiqara vare varirera, qio uro ntera qoqaa variqara mwi kyaiqara mwi kyaiqara varairata ekyaa mwihua i taqaate, tita.

<sup>5</sup> Mwia qatanramwuvanto Iesusirara hia qutaa mwivave tiqatara tita, mwihua mwitaa turama.

<sup>6</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva timwa nyinro tiqaro, Nte mwini quari entava hiam nri ntaiho. Nkye qioma api enta vivarave.

<sup>7</sup> Mwatani variahua hia nkyi nramwutaaga hivarave. Nte mwihua kyaiqara uaqia hi kyaiqarave timwa kyeqana ntapihi timwa nyunrave. Mwitaama vutu kyeqana timwa nyuqata mwihua

ni nramwutaaqa hi variavo. <sup>8</sup> Nkyenramwu omwata nranrenra hianani quate. Nte mwini quari entava hia nri ntaihana nte mate hia quaninrave, tiro.

<sup>9-10</sup> Iesusiva mwitaa timwa kyero Karirini varuvata mwia qatanramwuvanto omwata nranrenra hunani vuvaro Iesusiva vari kyero nraakiara mwivavata mwini viro. Mwiva hia qoqaa vi-raitiro, uqeta kyero mwini vura.

<sup>11</sup> Vuvata Ierusaremini omwata nronraqi Iutaa vaisi nronranramwuvanto mwianra aitutu hi varita tiqata, Mwiva tanave variho? ti varura.

<sup>12</sup> Mwitaa ti varuvata qati nraakye qoravanto Iesusirara tirema kyeta mpo qua mpo qua tura. Hini uhua mwianra tiqata, Mwiva kyuge vaisivantove, tuvata hini uhua mwianra tiqata, Qaqao, mwiva nraakye qora api aanra nraahu nyaamwute vari vaisivave, tita. <sup>13</sup> Iutaa nronra vaisinramwu nyaatu aatu hiqata mwihua hia Iesusirara vutu kyeta mwitaa tura. Mwihuaqi-tairo hia mpovanto vutu kyerovata tura.

<sup>14</sup> Mwitaamaqita vuvaro omwata nro entava hininramwu taiqa vuvaro Iesusiva uro ntero Kotira nraamwu nronraqi variqaro Kotira qua nraakye qora timwa nyi varura.

<sup>15</sup> Mwiva timwa nyi varuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto mwia qua rieta nrihanrama vita tiqata, Qikye, mwiva hia tirivata sikuru tivave. Nataama kyerove mwiva mpo qua mpo qua okyara qio ti variho? tita.

<sup>16</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Hiama nte ntena qua mwakyaakya nkyi timwa nyi

varuqo. Kotiva ni titaihana nte mwia qua mwakyaakyama nkyi timwa nyi varuqo, tiro.

<sup>17</sup> Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Kotira mwutukya vahirara rieqaro mwia kyaiqa varaataa hiariva, mwivama ni qua tukyama kyero tiqaro, Mwiva Kotira quama ti variho, mwiva nai quama ti variho, qiananrove.

<sup>18</sup> Mpovanto nai vu nraato tukyero qua ti vari vaisiva, mwi vaisiva nai nrutuara nraahu rieqaro varirave. Mpovanto nai titaira nrutuara nraahu riemwaqiro vi vari vaisiva, mwi vaisiva qutaa qua nraahuma tiharo hiama unra qua mwiaqi vahirove.

<sup>19</sup> Qio qutaa nkyi haivaqava Mosesiva qua mwaanra Kotiva mwitaa mwitaa hiate tu quara nkyi timwa nyunrave? Qio hia nkyiqitairo mpovanto mwi quara vataqiro vi varirave. Mwitaa hiqata nkye nanraqamave ni ru kyarerata uti variavo? tiro.

<sup>20</sup> Iesusiva mwitaa tuvata mwini ntuvaantuama vita varuhua tiqata, E ueraqama quaro. Tavave i ru kyarera uti variho? tita.

<sup>21</sup> Tuvaro Iesusiva tiqaro, Nte (mwaanra entaqaa) nronra kyaiqa kuaiqia varauqata nkye mwianra nrihanrama quavaroma hia nkyi kyakya iho. <sup>22</sup> Nkyi haivaqava Mosesiva mwaanra qua tiqaroma qoraisi nraaqiarara mwia mwamwanta toqa kyaate. (Qoraisi nraaqiara mwatataivata 8 enta nritarairata mwia mwamwanta toqa kyaate,) turave. Qio hia Mosesiva tauraaqama mwi quara turave. Mosesira haivaqahuamwanra mwi quara vuniqama kye turave. Qio nkye mwi quara

rieqatama 8 enta nritarairata qati entaqaave, mwaanra entaqaave, nkye qoraisi nraaqiara mwamwanta toqa nyate variarave. <sup>23</sup> Mosesira qua nteqa kyaarorave tiqatama nkye mwaanra entaqaqa qoraisi nraaqiara mwamwanta toqa nyate variarave. Mwitaa hi variavana nte mwaanra entaqaqa nriqa vi vaisira kyuqema kyauqata nkye nanraqamave mwia kyaara ni inronra hi variavo?

<sup>24</sup> Nkye niqaa qua vatarera hiqatama, haunri qumina nkyeta su nyaato tiraqa niqaa qua vat-  
evorave. Nkye qutaa vahiani inraikyaraqaara niqaa qua vataate, tiro.

*Iesusiva mwiva Kotiva titai vaisivave? tura*

<sup>25</sup> Iesusiva mwitaa ti varuvata Ierusaremiqi-  
naahua mponramwuvanto Iesusirara mpo vais-  
inramwu kyapara hita tiqata, Mwi vaisirave  
mwihua ru kyarerata uti variavo?

<sup>26</sup> Qio taqaate. Mwiva qoqaa variqaro qua ti  
varihata mwihua hia nrumu mwiaqaa mwianra  
mpo qua qiavo. Qutaave mwihua Iesusirara  
mwiva mesaiaavantove qiavo? <sup>27</sup> Qio tire Iesu-  
siva mwisairo nri okyarara ntapihuro. Mwiva  
mwi mwatukyaraqitairo nrivave. Mesaiaavanto  
qovarama viraro hiama tiriqitairo mpokuvanto  
mwiva mwisairo nriani okyarara qio ntapihi-  
ananrove, tita.

<sup>28</sup> Mwitaa ti varuvaro Iesusiva Kotira nraamwu  
nronraqi mwakyaakya timwa nyi variqaro aak-  
yara ntamwa kyero mwihua kyaparama nyatero  
tiqaro, Qutaa nkye ni ntapihi kyaarave? Qutaa  
nkye nte mwisaina nru okyarara ntapihi kyaar-  
ave? Qio hia nte ntena vu nraato tukyena

nruvave. Ni titaiva mwiva qutaa kyaiqa vare varivave. Nkye hia mwia ntapihiarave. <sup>29</sup> Nte mwia ntapihurave. Mwivama ni titaihana nte mwiva hinasaina tumuvave, tiro.

<sup>30</sup> Iesusiva mwitaa tuvata mwi quara kyaara mwia ntavaaqavu kyaare tiqatavata hia qio mwia tu varora. Iesusira rukye entava hia nri ntovatarata tita, mwihua hia qio mwia tu varora.

<sup>31</sup> Mwitaa huvata nraakye qora mwihuaqitaita airivanto Iesusirara qutaa mwivave tita. Mwi-hua mwataama tita, Iesusiva nronra kyaiqa vare variho. Mesaiaavanto nrianriva mwiva Iesusira kyaiqa qiove nraatarata kyaananrove? Hia qio mwia nraatarata kyaananrove. Iesusiva mwivama mesaiaavanto variho, tita.

*Parisi vaisinramwuvanto nkyiari porisi sitora*

<sup>32</sup> Parisi vaisinramwuvanto variqata riiovata nraakye qoravanto ntuvaantuama vita Iesusirara tirema kyeta mwitaa ti varuvata Parisi vaisinramwuvata, Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronranramwuvata, mwihua nkyiari porisi sitovata mwihua Iesusira ntavaaqavu kyeta karavuqi kyarerata vita.

<sup>33</sup> Mwihua vuvaro Iesusiva tiqaro, Nte nkyi kyapata pataqia vari kyenama mwata mwaagaataina ni titaiva hinani virerave.

<sup>34</sup> Mwi entara nkye ni puaama kyaare tira, hiam qio ni puaama kyevarave. Nkye hia qio-qamakye virera hinani nte virerave, tiro.

<sup>35</sup> Mwitaa tuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto nai kyapara hi nai kyapara hita tiqata, Mwiva taini viraqeve tire hia qio mwia puaama

kyaananrave? Mwiva Kiriki mwatukya mponramwuqi Iutaa mponramwuvanto variananive uro qua timwa nyinrenro virerove? <sup>36</sup> Mwiva nanrianra tiqaro, Nkye ni puaama kyaare tira hiamu qio ni puaama kyevarave, tiho. Nkye hia qioqamakye virera hinani nte virerave, tiho. Mwiva mwitaa tiqaro nanra quave tiho? Hiamu tire mwia qua ntapihita huro, tita.

*Nkyi mwutukyaqitairo qati variqi quani nramanriva ntamwaqiro quanarove tura*

<sup>37</sup> Mwitaa tuvaro omwata nro entava ekyaara enta nri ntora. Mwi entarara nronra entave tura. Ekyaara enta nri ntovaro Iesusiva mwi entaraqaa siviro paatiro tiqaro, Nramanri nraataa hiariva nte hunasairo qioma nrumu nraananrove.

<sup>38</sup> Kotira mpukuqi qara ntumwa to quava nianra mwitaama tiro:

Nianra qutaa mwivave qariva variraro mwia  
mwutukyaqitairo rumwu votima kyero  
qati variqi quani nramanriva ntamwaqiro  
quanarove, turave, tiro. *(Aisaiaa 44:3)*

<sup>39</sup> Iesusiva siviro variqaro mwi quaraqaa ntumwa kyero Kotira mwanraqura nyianinranra tiro. Nraakye qoravanto Iesusirara qutaa mwivave tihua Kotira mwanraqura varerara tura. Mwi entara Iesusiva hia qutu viro qaiqaa qati siviro nyaamwuni vurara tiro, hia Kotira mwanraqura nyu entava vahura.

*Nraakye qoravanto nkyiari tukyama vura*

<sup>40</sup> Iesusiva mwitaa tuvata nraakye qora ntuvaantuama vuhua airivanto tiqata, Qio qutaama Iesusiva poropetivanto variho. Kotiva mwia

kyaahaqa hi variharo mwiva mwia qua ti variho, tita.

<sup>41</sup> Tuvata mponramwuvanto tiqata, Mwiva mesaiaavantove. Mwiva Kotiva titai vaisiva tiri kyaahaqa hiarivave, tita. Tuvata mponramwuvanto qaqaio tita, Mesaiaavanto hiama Kaririqitairo nriananrove. <sup>42</sup> Kotira mpukuqi mesaiaara gara ntumwa tova mwitaama tiro:

Mesaiaavanto Ntevitira kuaa okyarama variraro Vetarahemi Ntevitiva varu mwatukyaraqi mwia mwata taananrove, turave, tita. (*Maikaa 5:2*)

<sup>43</sup> Mwitaa tiqata nraakye qora ntuvaaquama vita varuhua hininramwuvanto Iesusirara qamwateqata varuvata hininramwuvanto hia mwianra qamwateqata varura.

<sup>44</sup> Hininramwuvanto Iesusira karavuqi kyarerata uti varura. Qio mwi entara hia mwihuaqitairo mpokuvanto Iesusira tu varora.

*Porisi vaisinramwuvanto qati uro ntanteta nrunra*

<sup>45</sup> Porisi vaisinramwu vaakya sitohua nrumu ntanteta Kotira kyaiqa vara mwate varuhua mwihua nronranramwuvata, Parisi vaisinramwuvata, mwihua hunani uro ntovata mwihua tiqata, Qaqaio, nkye mwia vita vareta nriataara vaihata nanraqamave qati nriavo? tuvata <sup>46</sup> porisinramwuvanto tiqata, Tire riauraro mwiva hia qumina vaisivanto qua tintema kyero qua ti variho, tita.

<sup>47</sup> Tuvata Parisi vaisinramwuvanto tiqata, Qio nkyevata mwia unra quara qutaa quaveve tita hiavo? <sup>48</sup> Nkye ntapihitave hiavo? Tavave

tiri nronra vaisinramwugitairove, Parisi vaisinramwugitairove, Iesusirara qutaa mwiva mesaiaavanto variho tiho? Hiamu tirinramwugitairo mpovantovata mwitaa tiho. <sup>49</sup> Qati gumina nraakye qora ntuvaantuama vita variahua hia Mosesira qua mwaanra qio ntapihiri riaarara tiro, mwiva kyaara Kotiva mwihua qoraqama nyataanarove, tita.

<sup>50</sup> Parisi vaisinramwuvanto mwitaa tuvaro Parisi vaisi mpokuvanto Nikotimaasiva mwiva entaqi Iesusira uro taqova, mwiva qaqaqo tiro, <sup>51</sup> Tire teta qua mwaanra rieqatama hia ko tiraitita, vaisiqaa gumina qua vataarorave. Tire ko nraanteta qiataarave, tiro.

<sup>52</sup> Mwitaa tuvata mwihua tiqata, E mpo? E Karirisaira nrianravave? E Kotira mpukuqi taqaante. E mwiqi taqairaro hiamu Karirisairo poropeti vaisivanto qovara hiananrove, tita.

<sup>53</sup> [Mwitaa timwa kyeta nkyiari nraamwuni nkyiari nraamwuni vuvaro Iesusiva Oripitaaqaa uro varura.

## 8

### *Api nrohu nraakyerara tura*

<sup>1-2</sup> Mwiva qanranraa toqa entaqi Iesusiva uro ntantero Kotira nraamwu nronraqi vuvata nraakye qora airivanto ntuvaantuama vita varuvaro Iesusiva mwatakyaa viro variqaro qua timwa nyi varura.

<sup>3</sup> Timwa nyi varuvata mwaanra okyara ti varu vaisihuavata, Parisi vaisinramwuvata, mwihua nraakye mpo vita vareta nrunra. Mwi nraakyeva vaati vataava mpo qoraisivata nrohi



varuvata mwihua taqamwa kyeta mwia viteta Iesusiva hunani uro nraakye qora suqaa mwia kyovaro siviro varuvata mwihua Iesusirara tiqata, <sup>4</sup> Mwaanra ti variarao, mwaa nraakyeva vaati vataava mpo qoraisi vatama kyero nrohi varihata tire mwia taqeta tu vareta nrunro. <sup>5</sup> Mosesira mwaanra quavanto mwitaama tiro: Nrahesivanto mwitaa hirera, oriqotaita ntuqutu kyaivaro gutu quarive, turave. Qio e mpo? Nanra quave mwianra tinanrave? tita.

<sup>6</sup> Iesusirara api qua tiraqe tire mwiaqaa qua vataare tiqata mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva hia qua tiraitiro, kakataama viro nai vukahigo mwataqaa qara nti varura.

<sup>7</sup> Qara nti varuvata mwihua sivita variqata mpo qua mpo qua Iesusira kyapara hi varuvaro Iesusiva mwaamwianra viro mwihuara tiqaro, Nkyiqitairo mpovanto hia uaqia hi kyaigara utuariva, mwiva nraante ori vara kyero mwia ntuqutuarive, tiro.

<sup>8</sup> Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva qaiqaa kakataama viro mwataqaa qara nti varuvata <sup>9</sup> mwihua mwi quara rieta kuaigaa kuaigaa-vanto mwiqitaita qaqira kyeta veva nteqata vura. Nyaapainramwu nraante veva nteta vuni vuvata qaraakya vaisinramwu mwihua nraakiara veva nteta vita mwihua Iesusira mwini kyeta vuvaro Iesusiva nanrianraa variro.

<sup>10</sup> Iesusiva mwaamwianra viro taqovaro mwi nraakyeva vaakya siviro varunani nanrianraa varuvaro Iesusiva tiqaro, Mwihua tainive variavo? Hiave mpovanto iqaa qua vataariva var-iho? tuvaro nraakye mwiva tiqaro, <sup>11</sup> Nronrao,

hia mpovanto mwitaa iho, tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Qio ntevata hia iqaa qua vatarerave. Qio ena quante. Virava hiam nraakiara qaiqaavata uaqia hi kyaiqara utuante, tiro. Turama.]

*Iesusiva nte mwatanyaa omwavantove tura*

<sup>12</sup> Iesusiva qaiqaa nraakye qora timwa nyinro tiqaro, Nte mwatanyaa omwavanto varuqo. Ni pataqiro nrianriva hiam kyokiraqi nrohiananrove. Mwiva ntuvaahaaninraqa nrohiqaro qati variqiro quanarove, tiro. <sup>13</sup> Iesusiva mwita tuvata Parisi vaisinramwuvanto tiqata, Qio e enanra variqara ena nrtutu tuaahere variananranra tiro, i quavanto qumina quama vaiho, tita.

<sup>14</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva qaqaqo tiro, Nte variqana ntena kyaiqara tiqana hiam qumina qua tuqo. Nte ntena mwisaina nru okyarara ntapihi kyaurave. Nte ntena quani okyarara ntapihi kyaurave. Mwitaa hurara tiro, ni qua qutaa quama vaiho. Nte mwisaina nru okyararave, nte quani okyararave, nkye hia ntapihivarave.

<sup>15</sup> Nkye ko tiqatama nkye vaisi su nyaato vahiraqa ko ti variarave. Mate nte hia vaisi mpo ko timwa kyena mwiaqaa qua vatauqo.

<sup>16</sup> Nte ko qiataa hiraqena qioma nte ko avuqavuma kyena qianinrave. Nte ko tiqana hiam ntenanraa ko qianinrave. Nte ko qariro ni kova ni titaiva variqaro ni kyaahaqa hiraqe nte avuqavuma kyena ko qianinrave.

<sup>17</sup> Nkyi mwaanra qua qara ntumwa tova mwitaama tiro: Vaisi taaratanavanto qua

tiqatama kuaa qua nraahu tivera, qio mwitana quavanto qutaa quama vahiananrove, turave.

<sup>18</sup> Qio nte ntena quara qutaa quave qiariro ni titaiva ni kova, mwivavata ni quara qutaa quave nraahuma qiananrove, tiro.

<sup>19</sup> Iesusiva mwitaa tuvata mwihua tiqata, I qova tana variharave ti variaro? tuvaro Iesusiva tiqaro, Nkye hia ni ntapihi kyaahuara tita, nkye ni koravata hiama ntapihiavo. Nkye ni ntapihi kyaatirio, nkye qioma ni koravata ntapihiatirio, tiro.

<sup>20</sup> Iesusiva Kotira nraamwuqi munima kye varuraqi variqaro mwi quara tiro. Tuvaro mwia rukye entava hia nri ntovarora tiro, hia mpovanto mwia ntavaaqavuuqiro karavuuqi kyora.

### *Iesusiva nai qorara tura*

<sup>21</sup> Iesusiva qaiqaa timwa nyinro tiqaro, Qio nte quarita nkye qumina nianra puaamaqi vita uro nkyeta qora kyaiqa rirante qati qutu vivarave. Mwitaa hiqata nte quaninrani nkye hiama qio vivarave, tiro.

<sup>22</sup> Mwitaa tuvata Iutaa vaisi nronra nramwuvanto tiqata, Mwiva nanra quave tiho? Mwiva nai tiqaro, Nte quaninrani nkye hia qio vivarave, tiho. Mwiva naivanto nai ru kyarero uti variqarove mwitaa ti variho? tita.

<sup>23</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nte virisaina tumuqata nkye mpiasaita nriahuave. Nkye mwaa mwataragaataita nriahuave. Nte hia mwaa mwataragaataina nruvave. <sup>24</sup> Nte vaakya nkyiara tiqana, Nkye nkyeta qora kyaiqa rirante variqi vita qutu vivarave, turave. Nte qati nraahu variqi vuvave tuqo. Nkye hia mwi quarara qutaa

quave tivera, qutaa nkye nkyeta qora kyaiqa mwia rirante qutu vivarave, tiro.

<sup>25</sup> Mwitaa tuvata mwihua mwia kyapara hita tiqata, Qio e ta vaisivave hiaro? Tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nte vuni nkyi timwa nyuva nte mwivama hugo. <sup>26</sup> Nte nkyiqa qua vataari quava, mpo qua mpo qua vaihana mate hia nte mwi quara tirerave. Ni titaiva ni timwa mpi quara, nte mwi quara nraahu mwatani varihuavata timwa nyinrenrave. Ni titaiva qutaa qua nraahu ti varivave, tiro.

<sup>27</sup> Iesusiva mwitaa tuvata mwihua hia ntapihi kyeta Iesusiva nai qorara tu quara riora. <sup>28</sup> Mwihua hia ntapihuvaro Iesusiva qaiqaa tiqaro, Nte mwatani mwatatai nraaqiaravama varuqo. Nte variarita nkye ni tuaahera kyaivaro mwiaqaatairo nkyi su nyaato ntapihirata nkye ni okyarara ntapihi rietama nianra qio mwiva qati nraahu variqiro vivave tivarave. Nkye mwi entarama nte hia ntenaqama kye mpo kyaiqa varaura ntapihita ni kova timwa mpi quara mwi quara nraahu timwa nyunravata ntapihivarave.

<sup>29</sup> Ni titaiva ni vatama kyero variqaro mwiva hia ni qaqira kyaananrove. Ni titaiva ni vatama kyero varihana nte mwia mwutukya vahi kyaiqara vare varuqaro mwiva nianra qamwateqaroma hia ni qaqira kyaiho, tiro.

<sup>30</sup> Iesusiva mwi quara ti varuvata airivanto mwi quara riohua mwianra qutaave tita.

*Qutaa quavanto nkyi huvantu kyaananrove tura*

<sup>31</sup> Iutaa mponramwuvanto mwianra qutaa mwivave tuvaro Iesusiva mwihuara tiqaro, Qio nkye ni qua riemwaqita vivera, nkye qutaama ni pataqita nrhwa varivarave. <sup>32</sup> Nkye qutaa qua ntapihi kye riaivaro qutaa quavanto nkyi huvantu kyairata nkye qati varivarave, tiro.

<sup>33</sup> Mwitaa tuvata mwihua qaqaqo tita, Tire teta haivaqara Evarahaamunra nraaqiarama varuro. Hia mpovanto tiri rupa taihata tire mwia kyaiqa vare varuro. Qio nanraqamave e tiriara nkyi huvantu kyairata nkye qati varivarave qiaro? tita.

<sup>34</sup> Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nte qutaa quama tuqo, Nkye uaqia hi kyaiqara uti variavaro nkyi uaqia hi kyaiqava rupa taihatara tita, nkye mwia kyaiqa nraahu vare variavo.

<sup>35</sup> Nraamwu qova variraro rupataari vaisiva hiam a ekyaa enta mwiavata variqiro quanarove. Nai mwia mwaaquvantoma mwiavata mwaakyota variqiro quanarove.

<sup>36</sup> Nte mwia mwaaquvanto nkyi huvantu kyaarita nkye qutaaqama kyeta qati varivarave.

<sup>37</sup> Nkye Evarahaamunra nraaqiara variara mwia nte ntapihi kyaurave. Mwitaama variqatavata nkye ni quara qumina quave timwa kyeta, ni ru kyarerata uti variavo. <sup>38</sup> Nte ntena kokyantiri variqana mwi inraikyara taqaurara nkyi timwa nyi varuqo. Nkye nkyeta sora vatama kyeta variqata taqaa kyaiqara nkye mwi kyaiqarama vare variavo, tiro.

<sup>39</sup> Iesusiva mwitaa tuvata mwihua tiqata, Tiri tiqova Evarahaamuvave, tita. Tuvaro Iesusiva tiqaro, Nkye qutaa Evarahaamunra nraaqiara

variatorio, nkye mwiva varo kyaiqarama nkyevata varaatorio.

<sup>40</sup> Kotiva qutaa qua tihana nte mwi quara ri-aura nkyi timwa nyuqata nkye ni ru kyarerata uti variavo. Evarahaamuva hia nkye hianta hurave.

<sup>41</sup> Nkye nkyeta sova varai kyaiqara nraahuma vare variavo, tiro. Mwitaa tuvata mwihua tiqata, Hia tire kyapa nraative. Tiri tiqova mwiva Kotivave, tita.

<sup>42</sup> Tuvaro Iesusiva tiqaro, Kotiva nkyi sova varitorio, nte mwiva hinasaina tumu nkyivata mate mwaa varura nianra nkyi mwutukya nti-hata variatorio. Hia nte ntena vu nraato tukyena ntena kyaiqa vararerana tumuvave. Kotiva ni titaihana tumuvave.

<sup>43</sup> Nte mwitaa tuqata nkye nanraqamave ni qua hia ntapihavo? Kyaivaqe nte nkyi timwa nyiankye. Nkye nte tu quara hia riaahuama variavo.

<sup>44</sup> Saataaniva nkyi sova varihata nkye mwia mwutukya vahira nraahu utuqita vi variarave. Haaru vuniqama kyero Saataaniva variqaro vaisi rukye varuva nraahu varurave. Qutaaqama vahi inraikyavave, qutaa kyaiqavantove, hia mwiaqi vaiharora tiro, mwiva hia qutaa qua ti varirave. Mwiva unra tiqaro unra qiara mwia qova variqarora tiro, unra qua mwia nai qua tuanarra tirave.

<sup>45</sup> Mwia kyaiqa mwitaama vaihana nte qutaa qua tuqata nkye ni quara hia qutaa quave ti variavo. <sup>46</sup> Nkyiqitairo tavave nianra uaqiahi kyaiqara varaiho qiananro? Nkye hiam qio niqaa qua vatevarave. Nte qutaa qua ti varuqata

nanraqamave nkye ni quara hia qutaa quvave ti variavo? Kyai nte nkyi timwa nyiankye.

<sup>47</sup> Kotira nraaqiaravanto Kotira qua rie varirave. Nkye hia mwia qua riahuara tita, nkye hia mwia nraaqiarama variavo, tiro.

*Evarahaamuva hia varuvana nte variavarave tura*

<sup>48</sup> Iesusiva mwitaa tuvata Iutaa nronranramwuvanto tiqata, Tire iara Sameriaanyaava ueraqama viho turava, mwi quava qutaa quama vaiho, tita.

<sup>49</sup> Tuvaro Iesusiva qaqaqo tiro, Hiamana nte ueraqama vuqo. Nte ntena kora nrutu tuaahere varuqatama nkye ni nutu qoraqama mateta hivo. <sup>50</sup> Qio hia nte ntena nrutuara nronraqama kyena riauqo. Ni nutu tuaaheraiva variho. Mwiva ntapihi kyero ko ti varivave. <sup>51</sup> Nte qutaa qua qianinra riaate. Ni qua riemwaqiro quariva hiamana qutu quanarove, tiro.

<sup>52</sup> Iesusiva mwitaa tuvata Iutaa nronranramwuvanto tiqata, Mwitaa qiarata tire i taqaurara e ueraqama quaro. Tiri haivaqava Evarahaamuva variqiro viro uro qutu vurave. Poropeti vaisi mpohua mpohua variqita vita ekyaa qutu vurave. Mwihua ekyaa qutu quavara e tiqara, Ni qua riemwaqiro nrohivariva hiamana qutu quanarove, qiaro. <sup>53</sup> Tiri tiqova Evarahaamuva nronra vaisivanto variqiro viro uro qutu vurave. E hia qio Evarahaamunranra tiqara, Nte mwia nraatara kyaarivave, tinarave. Poropeti vaisinramwuvata nronra vaisi variqita vita uro qutu vurave. E nataa hira vaisiva varirera hiqarave mwitaa ti variaro? tita.

<sup>54</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nte ntena nrutu tuaahere variarirovauma ni nutuvanto qumina vahiananrove. Ni nutu tuaahera kye variva, mwiva ni kovave. Nkye mwianrama Kotiva tiri mwanriqavanto variho qiarave.

<sup>55</sup> Nkye hia mwia ntapihiarave. Nte mwia ntapihurave. Nte tiqana, Nte hia mwia ntapihi kyaurave, qiarirovauma ni quavanto nkyi qua votima kyero unra qua vahiananrove. Qio nte Kotira ntapihina mwia qua riemwaqina vuvave.

<sup>56</sup> Nte mwatani tuminrenra hiava entara nkyi haivaqava Evarahaamuva ni qamwata matorave. Nte mwatani tumuavaro mwiva ni taqovaro mwia mwutukyavanto kyuqe huvaro varurave, tiro.

<sup>57</sup> Iesusiva mwitaa tuvata Iutaa nronranramwuvanto tiqata, Qaqao, e hia 50 ihi vara kyaraitira, qaraakya vaisivanto variqarama nte nkyi haivaqara Evarahaamunra taqaurave tira hiaro, tita.

<sup>58</sup> Tuvaro Iesusiva tiqaro, Haaru nkyi haivaqava Evarahaamuva hia varu entara nte qati variqina quavavave, tiro. <sup>59</sup> Iesusiva mwitaa tuvata mwihua ori vara kyeta mwia ntuqutirerata huvaro Iesusiva tuqeta kyero Kotira nraamwuqitairo veva ntero vurama.

## 9

### *Vu qipa vu vaisira Iesusiva ntapairi mwatora*

<sup>1</sup> Iesusiva viqaro taqovaro vaisi mpovanto nai nronra vikyokyaqitairo vu qipa vuva varura.

<sup>2</sup> Mwia taqeta Iesusira nraaqiaranramwuvanto



Iesusira kyapara hita tiqata, Mwaanra ti vari-  
arao, tava Kotira qua nteqa kyairaqaarave mwi  
vaisira vu nai nronra vikyokyaqitairo qipa viho?  
Naive iho, mwia nrohua qohuave iho? tita.

<sup>3</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva qaqaqo tiro, Hiamana  
Kotira qua nteqa kyairaqaarave, mwia nrohua  
qohua Kotira qua nteqa kyaaraqaarave, mwia  
vu qipa viho. Nkye mwi vaisiraqaataita Kotira  
kepukyavanto kyaiqa varaaninra taqaate tiro,  
mwia vu qipa virave. <sup>4</sup> Kotiva ni titaira kyaiqa  
tire qaatataaninraqa varaqita virerave. Entama  
viraro hia mpovanto qio kyaiqa varaananrove.

<sup>5</sup> Nte mwatani variqana nte omwavanto itain-  
tema kyena itamwaqina quarita mwatani vari-  
hua qio taqeverave, tiro.

<sup>6</sup> Mwitaa timwa kyero Iesusiva mwataqaa  
taara vihi kyero horaqama kyero viti vu qipa  
vu vaisira vuqaa taqau mwatero tiqaro, <sup>7</sup> Uto  
*Siromi* Rumpuqi. *Titai* Nramanrinraqi ena viri  
hiqaante, tiro. Mwitaa tuvaro mwi vaisiva Iesu-  
siva tuntema kyero uro nai viri hiqama kyovaro  
mwia vu ntapairi vuvaro mwiva mwisairo uro  
ntantero qio taqamwaqiro nrinro.

<sup>8</sup> Mwiva qio taqamwaqiro nri varuvata mwia  
nraaqani varuhua taqovaro aanra tokyani  
variqaro mwitaa inraikya mpiate ti varu vaisiva  
qati nruvata mwihua mwia taqeta tiqata,  
Mwaa ta vaisivave iho? Mwiva aanra tokyani  
mwatakyaa viro variqaro mwitaa inraikya  
mpiate ti vari vaisiva, mwaa mwivave iho?  
tita.

<sup>9</sup> Tuvata mpo uhua tiqata, Qio mwia mwivave,  
tita. Tuvata mpo uhua qaqaqo nai mpo vaisi mwia

viri voti hivama nriho tita. Tuvaro mwi vaisiva nri ntero nai tiqaro, Nte mwaa mwivama iho, tiro. <sup>10</sup> Mwitaa tuvata mwihua mwia kyapara hita tiqata, Nataama kyaararo i vu ntapairi viharave e taqaaro? tita.

<sup>11</sup> Tuvaro mwiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Vaisi mpo mwia nrutu Iesusiva taara vihi kyero horaqama kyero ni puqaa taaqau matero nianra tiqaro, Siromi rumpuaqi uto ena viri hiqaante, tihana nte uto hiqama kyauqaro ni pu ntapairi vihanama nte qio taqamwaqina nruqo, tiro.

<sup>12</sup> Mwitaa tuvata mwihua mwia kyapara hita tiqata, Mwiva taini viharave nrianro? tita. Tuvaro mwiva tiqaro, Nai tainive viho? Hia nte mwia taqauqo, tiro.

<sup>13</sup> Tuvata mwihua haaru vu qipa vu vaisira mwia vitaqita uro Parisi vaisinramwuvanto varunani kyora. <sup>14</sup> Iesusiva mwaanra entaqaa hora taaqau kyero mwi vaisira vu ntapairi kyora.

<sup>15</sup> Mwihua Parisi vaisinramwu varunani mwia uro kyovata Parisi vaisinramwuvanto mwi vaisira kyapara hita tiqata, Nataama kyaiharove i vuvanto ntapairi viho? tuvaro mwiva tiqaro, Mwiva hora vara kyero ni puqaa taaqau taihana nte uto ntena piri hiqama kyauqaro ni pu ntapairi vihana nte qio taqauqo, tiro.

<sup>16</sup> Mwiva mwitaa tuvata Parisi vaisi hini uhua tiqatama, Mwi kyaiqara varaiva mwaanraqa qua nteqeqaro varaivara tiro, mwiva hia Kotiva hinasairo tumivave, tita.

Tuvata hini uhua tiqata, Qaqao, nataama kyerove uaqia hi vaisiva nronra kyaiqa mwia qio varaananrove? tita. Mwitaa timwa kyeta

mwhua nkyiari utaqaa ntainra vita taara qua ti varura.

17 Qaiqaa Parisi vaisinramwuvanto mwia kya-para hita tiqata, E tiqara mwiva ni pu ntapairi kyaiho qiananrave. Mwi vaisirara e nanreve tinanrave? tuvaro mwi vaisiva tiqaro, Kotiva mwia kyaahaqa hi variharo mwiva mwi kyaiqara vare variho, tiro.

18 Mwitaa tuvata Iutaa vaisinramwuvanto hia mwia quara qutaave tiraitita, mwi vaisirara tiqata, E unra tiqarama ni pu ntapairi viho tira hiaro. Haaru hia i vuvanto qipa vurave, tita. Mwitaa timwa kyeta mwi vaisira nrohua qohua nyaanronra.

19 Nyaanrovata nruvata mwitanahua kyapara hita tiqata, Mwaa vaisiva nkyitana nyaaqueve iho? Qutaa mwia nai nronra vikyokyaqitairo vu qipa vurave? Nataama kyaiharove mwia vuvanto ntapairi viharo qio taqaiho? tita.

20 Tuvata mwia nrohua qohua tiqatama, Mwaa vaisiva tiritana timwaaqueve. Mwia vuvanto haaru vikyokyaqitairo qipa vurave.

21 Nai nataama kyaiharove mwia vu ntapairi viho? Nai tavave mwia vu ntapairi kyaiho? Mwiva nronra tuaivama iho. Nkye nkyeta mwia kyapara hiqata taqaivaro mwiva qioma nkyita timwa nyiananrove, tita.

22 Mwitanahua Iutaa vaisi nronranramwu nyaatu aatu hiqata mwitaa tura. Iutaa vaisi nronranramwuvanto vaakya qua timwa teta tiqatama, Vaisi mpovanto Iesusirara mesaiaavanto tiri kyaahaqa hiariva nrivave tirera, mwia kyaara tire mwia inronra hiqatama mwaanra

nraamwuqitaita titamwa kyaararo veva ntero ekyaara quarive, tita.

<sup>23</sup> Mwitaa timwa kyeta qua timwa torara tita, mwia nrohua qohua lutaa vaisi nronranramwu nyaatu aatu hita tiqata, Mwiva nronra tuairave. Nkyeta mwia kyapara hiqata taqaate, tura.

<sup>24</sup> Tuvata mwihua qaiqaa haaru vu qipa vu vaisira nraanrama kyeta tiqata, E Kotira vuqaa variqara qutaa qua nraahu qiante. Tire taqauraro Iesusiva Kotira qua nteqa kyai vaisivave, tita.

<sup>25</sup> Tuvaro mwi vaisiva tiqaro, Iesusiva Kotira qua nteqa kyai vaisivave iho kyuqe vaisive iho nte hia mwia okyara ntapihi kyauqo. Ni pu qipa vura ntapairi kyaira mwia nraahuma ntapihuqo, tiro. Tuvata mwihua mwia kyapara hita tiqata,

<sup>26</sup> Mwiva i nataave iho? Mwiva nataama kyerove i vu ntapairi kyaiho? tita. Tuvaro mwiva tiqaro,

<sup>27</sup> Nte mwi quara vaakya nkyi timwa nyuqata nkye hiave ntapihiavo? Nanraqamave nkye mwi quara qaiqaa kyapara hiavo? Nkyevata mpo? Nkyevata mwia nraaqiara varireratave qaiqaa mwi quara ni kyapara hiavo? tiro.

<sup>28</sup> Tuvata mwihua mwia nronraqama kyeta inronra hita tiqata, Enama mwia nraaqiara variqara mwia qua riaravave. Tire teta haivaqara Mosesira qua riemwaqita vurahuave.

<sup>29</sup> Kotiva Mosesirara qua timwa tora tire riemwaqita vunanrave. Iesusiva mwi vaisiva qumina vaisivantove. Tire hiam mwiva mwisairo nri okyarara ntapihuro, tita.

<sup>30</sup> Mwihua mwitaa tuvaro mwiva kyauqu ntukikinraaqata kyero tiqaro, Qikye, ni pu nta-pairi matai vaisiva, mwiva mwisairo nri ok-yarara nkye hiave ntapihavo? <sup>31</sup> Tire ntapihi kyauraro Kotiva hia uaqia hi vaisira qua rie vari-rave. Kotiva nai qua riegata nrohi varia vaisihua mwihua qua nraahu rie varirave. Mwia nrutu tuaahere variahua mwihua qua nraahu Kotiva rie varirave. <sup>32</sup> Haaru mwaa mwatara toharato entaraqaatairo hia vaisi mpovanto nai nronra vikyokyaqitairo vu qipa vura ntapairi kyorave. <sup>33</sup> Iesusiva hia Kotiva hinasairo tumiva hitirio, mwiva hiama qio ni pu ntapairi mataitirio, tiro.

<sup>34</sup> Mwi vaisiva mwitaa tuvata mwihua tiqatama, I mwatatoraqaataira e uaqia hiara vaisivama variqira nrianro. E mpo? E tirivata mwaanra qua timwa timwinrenrave hiaro? tita. Mwitaa timwa kyeta mwihua vaisi mwia ntanrauqita mwaanra nraamwuqitaita veva mwaatani tuto kyora.

*Kotirara hia qutaave qiahua vu qipa vihua votima kyetama varita*

<sup>35</sup> Mwia tuto kyo quara riero Iesusiva mwi vaisira puaama kyero mwianra tiqaro, Mwatani mwatatai nraaqiarara e qutaa mwivaveve tira hiaro? tiro.

<sup>36</sup> Tuvaro mwi vaisiva kyapara hiro tiqaro, Nronrao, mwiva ta vaisivave iho? E ni timwa mpiraqena nte mwianra qutaave qiankye, tiro.

<sup>37</sup> Tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, E taqe variara vaisiva, nte mwaa mwivama iara ti varuqo, tiro.

<sup>38</sup> Mwitaa tuvaro mwiva tiqaro, Nronrao, qutaama e mwivave, tiro. Timwa kyero mwiva Iesusira vuqaa tori kyauru raviro mwia qamwata mwatero varura.

<sup>39</sup> Mwitaa huvaro Iesusiva tiqaro, Nte nraakye qora tukya hirera mwatani tumuvave. Vu qipa vihua qaiqaa taqaate tina, tumuvave. Qati taqe varihua su qipa quarive tina, tumuvave, tiro.

<sup>40</sup> Mwitaa tuvata Parisi vaisinramwuvanto mwi quara rieta Iesusira kyapara hita tiqata, Tiri tivuvatave qipa viho? tita.

<sup>41</sup> Tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nkyi su qipa vihata variahua vari-varovauma hia nkyiqa quavanto vahiananrove. Nkye ni okyara hia ntapihi kye taqaraitita, nkye tiqata, Tire Kotira okyara taqaunanrave, ti variarave. Mwitaa ti variarara tiro, mwia kyaara nkyiqa qua vahirove, tiro. Iesusiva mwitaa turama.

## 10

### *Iesusiva sipisipiqaa ntumwa kyero tura*

<sup>1</sup> Iesusiva mpo quaqaa ntumwa kyero timwa nyinro tiqaro, Nte qutaa qua qianinra riaate. Vaisi mpovanto sipisipi vataa tutukyaraqı virero hia qesana vera ntaraitiro, tutukya mpona mwaati ntero vi vari vaisiva mwi vaisiva mpuara uti vaisivave, mpohua riqaro mwihuani mpuara vare vari vaisivama variho.

<sup>2</sup> Vaisi mpovanto sipisipi qesana vera nteqaro vi variva, mwi vaisiva qutaa sipisipi qovama variho. <sup>3</sup> Qesaaqaa vaimwanraanra ntaqikyı vari vaisiva mwia taqero qio qesa qatua mwataiharo

mwiva nai sipisipiara aakyara nteqaro nai sipisipi nrtutu ntamwaqiro vihata mwia sipisipinramwuvanto mwia qua ntapihi riaavaro mwihua sitero mwaaqani virave.

<sup>4</sup> Mwiva mwaaqani nai sipisipi uro kyero mwiva nraante vuni vi varihata mwia sipisipinramwuvanto nkyiari sora qua ntapihi kyeta rieqatara tita, mwia vataqita vi variarave.

<sup>5</sup> Mwia sipisipinramwuvanto hia mpo vaisi vataqita vivarave. Mwihua mpo vaisi qua hia ntapihi kyeta rieqatara tita, mwihua mwia nraatu aatu hiqata aatu vivarave, tiro.

<sup>6</sup> Iesusiva mwitaa timwa kyero sipisipiqaa ntumwa kyero timwa nyuvata mwihua mwi quara okyara hia ntapihiraitita varura.

*Iesusiva nte kyuqema kyena sipisipiqaa ntaqikyuvave tura*

<sup>7</sup> Hia ntapihuvoro Iesusiva qaiqaa timwa nyinro tiqaro, Nte qutaama tuqo. Nte sipisipi mwihua qesavantoma varuqo. <sup>8</sup> Ni puni nria vaisihua mwihua mpuara utuahave, mpohua riqata mwihuani mpuara vare variahua variavata sipisipivanto hia mwihua qua riarave.

<sup>9</sup> Utaqi qua qesava ntema mwi qesava varuqo. Niqaamatero nritaraani vaisira ni kova mwia vitaananrove. Niqaamatero tumitare nritare hiariva qioma kyara puaama kyero nraananrove.

<sup>10</sup> Mpuara varai vaisiva mpuara vareqaro sipisipi ru taiqa kyarero nrinrave. Nte sipisipiara rieqanama sipisipi mwihua qati variqita viqatama kyuqema kyeta variate tina, nte nruvave.

<sup>11</sup> Nte sipisipi qova kyuqevave. Sipisipi qova kyuqeva variqaro nai sipisipi rukyevorave tiqaro antuaqiro viro kyai nte mwihuara riegana qutu quankye timwa kyero qutirave.

<sup>12</sup> Mpovanto hia sipisipi qova, mwiva qati kyaiqa vaisivanto variqaro taqaiharo qaakyau vairivanto nrihanro mwiva aatu hiqaro qaqira kyero hiantero viharo qaakyau vairivanto sipisipi rukyero hini ru sata kyaihata mwihua nkyiariara nkyiariara mpona mpona quarave.

<sup>13</sup> Mwia kyaiqa vaisivanto qati kyaiqa vaisivanto variqarora tiro, mwiva hia sipisipiaro nronraqama kyero riaraitiro, aatu virave.

<sup>14</sup> Nte sipisipi qova kyuqeva variqana nte ntena sipisipi ntapihi kyauqata ni sipisipinramwuvanto nivata ntapihi kyeta taqaarave.

<sup>15</sup> Mwia votima kyero ni kova ni ntapihi kyaihana ntevata mwia ntapihi kyaurave. Qio ni sipisipi rukyevorave tina, nte mwihuara riegana qutu virerave.

<sup>16</sup> Sipisipi mponramwu mwihua hia mwaa utaraq i varihua mwihuavata ni sipisipive. Mwihua ni qua riaivaqe nte mwihua sitaqina uro kyaarita ni sipisipi hini mwihuavata kuaaqi varivarave. Mwihua kuaaqi varivaqe nte mwihua sova kuaqiavanto nraahu varianinrave.

<sup>17</sup> Nte mwihuara riegana qutu vina qaiqaa qati siquaninrave. Nte mwitaa hianinranra tiro, ni kora mwutukyavanto nianra vaiho. <sup>18</sup> Nte hia qiove qariro mpovanto hiam qio ni rukyaanarove. Nte ntena qutu quataa hiraqena qutu quaninrave. Nte qutu quani okyararave, nte qaiqaa qati siquani okyararave, nina kyaiqa



nraahuma vaiho. Ni kova nianra mwitaa mwitaa hianta ti quara, nte mwi quara vararerave, tiro.

<sup>19</sup> Mwitaa tuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto mwi quara rieta utaqaa ntainra vita hininramwu mpo qua tuvata hininramwuvanto mpo qua tura.

<sup>20</sup> Airivanto tiqata, Ueravanto mwiaqi variharo mwitaa tiho, Mwiva ueraqama viho. Nanraqamave nkye mwia qua riaavo? Hia mwia qua riaate, tuvata <sup>21</sup> mponramwuvanto tiqata, Qaqao, ueraqa hiari vaisiva hiam qio mwi quara qiananrove. Ueravanto hiam qio vu qipa quani vaisira ntapaira kyaananrove, tita. Mwitaa tura.

*Iutaa vaisi nronranramwuvanto qaiqaa Iesusira ru kyarerata uti varura*

<sup>22</sup> Ierusalemni omwata mpo nro entava nri ntora. Kotira nraamwu qamwata mwato omwatava vahuvoro huarivanto hia nronraqama kyero ite varu entaraqaa mwi omwatara nronra.

<sup>23</sup> Mwi entaraqaa Iesusiva Kotira nraamwu nronraqi variqaro mpo rumuqi mwia nrutu Soromoninra rumuqi nrohi varuvata

<sup>24</sup> Iutaa vaisi nronranramwuvanto mwiqi ntuvaantuama vita Iesusirara tiqatama, E mpo qua vaakya tiri timwa timwiataarave. Taireve tiri timwa timwinanrave? E mesaiaavanto varirera, vutu kyera timwa timwinraqe tire riaare, tita.

<sup>25</sup> Tuvoro Iesusiva tiqaro, Nte vaakya nkyi timwa nyuqata nkye hia ni quara qutaa quave qiavo. Ni kova ni nronraqama kyaihana nte mwia kyaiqa vare varurave. Qio nte varau kyaiqava ni okyarara ntapihima ti variho. Nkye ni kyaiqa taqaarara rieqata ni okyarara ntapihiaaarave.

<sup>26</sup> Nkye hia ni sipisipi variqatara tita, nkye hia ni quara qutaave tivarave. <sup>27</sup> Nte ntena sipisipi ntapihi kyaurave. Mwihua ni qua rieqatama ni pataqita nrohi varivarave. <sup>28</sup> Nte ekyaa enta qati variqi vira nyianrita mwihua hia qutu vivarave. Hiamu mpovanto ni kyauquqitairo ni sipisipi ntavihi kyero varaananrove.

<sup>29</sup> Ni kova ni sipisipi mpitaiva, mwiva peqavanto ekyaa inraikya nraataraiwa variqaro ni sipisipi qaa ntaqiki variharora tiro, hia mpovanto mwia kyauquqitairo qio ntavihi kye varaananrove.

<sup>30</sup> Ntevata ni kovavata kuaikuvantoma varuro, tiro.

<sup>31</sup> Iesusiva mwitaa tuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto mwia ru kyaare tita, ori tu varovaro <sup>32</sup> Iesusiva tiqaro, Nte ni kora kyuge kyaiqa, mpo kyaiqa mpo kyaiqa nkyi nyaamwutauqata nanra kyaiqa varaura kyaarave nkye niqaa ori tuto kyarerata uti variavo? tiro.

<sup>33</sup> Tuvata Iutaa vaisi nronranramwuvanto tiqata, Tire hia i kyaiqa kyugera kyaara i ru kyarerave. E Kotirara qora qua qiaro. E qati vaisivanto variqarama Kotikyantiri kuaqaa varirera uti variaro. Mwia kyaarama tire ori vara kyeta i ru kyarerave, tita.

<sup>34</sup> Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nkye Kotira mpuku vataaraq i qua mpo qara ntumwa tova vaiho. Nkye hiave mwi quara taqaavo? Kotiva vaisi mpo uhuara mwitaama tiro: Nkye mwanriqavantove, turave.

<sup>35</sup> Tire ntapihi kyauro Kotira qua hia unra qua vahirave. Kotiva nai qua tu vaisihua qati qumina vaisiara mwanriqavantove turave.

<sup>36</sup> Qio Kotiva ni mwatama kyero ni titaihana nte mwatani tumu variqanama nkyiara nte mwanriqa Kotira mwaaquve tuqata nkye tiqata, Kotirara qora qua qiaro, qiavo.

<sup>37</sup> Nte hia ntena kora kyaiqa varaaritavauma nkye hia nianra qutaa mwivave tivarave. Nte ntena kora kyaiqama vare varuqo.

<sup>38</sup> Nkye hia nianra nronraqama kyeta riaivera, nkye nte kyaiqa vare varianinranra nronraqama kyeta rieqatama nianra qutaa mwivave qiata. Nkye mwitaa tivaro nkyi su nyaato ntapihirata nkye ni kova niqi varirara ntapihivarave. Nte mwiaqi varianinranra nkye ntapihivarave, tiro.

<sup>39</sup> Mwitaa tuvata mwihua qaiqaa mwia karavu hirera uti varuvaro Iesusiva veva ntero viro.

<sup>40</sup> Veva ntero vuva uro Iotaani nramanri hini tokyani Ioniva tauraa variqaro nramanri nyunani uro varura. <sup>41</sup> Varuvata airi nraakye qoravanto mwiva varunani nri nteta tiqata, Ioniva hia nronra kyaiqa varova variqaro Iesusirara tiri timwa timwunrave. Qio tire taqauraro Ioniva qutaa qua mwaa vaisirara timwa timwunrave, tita. <sup>42</sup> Mwitaa timwa kyeta mwini varuhua airivanto Iesusirara qutaa mwivave tura.

## 11

*Rasarusiva qutu vura*

<sup>1</sup> Vaisi mpovanto mwia nrtutu Rasarusiva Vetaaninyaava nronraqama kyero nriqa vuvaro varuvata mwia nrunratana Mariaavavata Mataavavata mwini varura.

<sup>2</sup> Mariaava vahamwenra kyuqera Iesusiraqaa qu mwatero nai qiata kyaahiqotairo mwia kyuqu nruka mwataariva varura.

Mwi nrunre nrakyetana variqata taqovaro mwihua sakyaaava nriqa vuvaro varuvata <sup>3</sup> mwitanahua vaisi mpo titeta Iesusirara uro mwitaama qiante tita, Nronrao, i mwutukya nti vaisiva nronraqama kyero nriqa viharo variho qiante, tita.

<sup>4</sup> Mwitanahua mwitaa timwa kyeta titovaro vevani uto timwa mwuvaro Iesusiva mwi quara riero tiqaro, Rasarusiva nronraqama kyero nriqa viharo variho. Qio mwiva hiamu qutu quanarove. Nkye Kotira kepukya taqaate tiro, mwia nriqa viharo variho. Ni Kotira mwaaqu ni peqa okyara taqaate tiro, mwia nriqa viho, tiro.

<sup>5</sup> Iesusiva Mataararavata mwia nrunranravata Rasarusiraravata mpoqama kyero mwutukya ntuva variqaro <sup>6</sup> mwi quara rierovata hia qamwanrama viraitiro, qaqira kyero taara entavata mwini varura. <sup>7</sup> Vari kyero mwiaqaatairo nai nraaqiaranramwuanra tiqaro, Qio varaivaqenramwu tumu ntante Iutiaani quare, tiro.

<sup>8</sup> Tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto qaqao tita, Mwaanra ti variarao, nanauma Iutaa vaisi nronranramwuvanto ori vara kyeta i ru kyarerata uturave. E qaiqaa mwini tumu ntantera virerarave hiaro? tita.

<sup>9</sup> Tuvaro Iesusiva tiqaro, Mpo enta mpo enta huarivanto ihera qio itairave. Vaisivanto qaatatairaqaa nrohi variva huarivanto itairaqaa nrohiqaro aanra qio tageqaro hia huntavaivaimaqiro kyaamwu ntirave. <sup>10</sup> Huarivanto hia itaiharo entaqi nrohi variva huntavaivaimaqiro kyaamwu nti varirave, tiro.

<sup>11</sup> Mwitaa timwa kyero Iesusiva qaiqaa tiqaro, Tiri toti Rasarusiva vaitama viho. Nte uro mwia vaurama kyarerave, tiro.

<sup>12</sup> Mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwu tiqata, Nronrao, mwiva qati vaite varirera, mwiva qioqa hiananrove, tita.

<sup>13</sup> Mwitaa timwa kyeta mwihua hia ntapihuvaro Iesusiva mwi quaraqa ntumwa kyero Rasarusiva qutu vurara tura. Mwihua tiqata, Iesusiva Rasarusirara qati vaitairama tiho, tita.

<sup>14</sup> Mwitaa riegata varuvaro Iesusiva vutu kyero timwa nyinro tiqaro, Rasarusiva qutuma viho. <sup>15</sup> Qio nte nkyiara riegqanama nkye ni-anra qutaa mwivave qiate tina, nte Rasarusira hia qamwanrama uro taqaurara qamwateqama varuqo. Qio varaivaqenramwu mwiva qutu vinani quare, tiro.

<sup>16</sup> Tuvaro mwia nraaqiara mpovanto Tomaasiva, mwia mpo nrutu Kaapiva, mwiva nai hena vaisinramwuanra tiqaro, Qio varaivaqenramwu mwaanra ti vari vaisiravata quare. Iutaa nronranramwuvanto mwia ru kyaivaqe tirenramwuvata mwia vatama kyeta qutu quare, tiro.

*Nraakye qora qutu quahua qati vara sivuma kye varuva nte mwaa mwivave, tura*

17 Tuvaro Iesusiva vuva uro ntero riovata Rasarusira quntamwa tovaro erahiamuaantema enta nritarora.

18 Vetaani Ierusaremi qaumato 3 kiromitaa vovima mwiaqaatairo vahuvaro 19 Ierusaremisaita mwi mwatanaahua airivanto Mariaaravata Mataaravata mwutukya qihaakyama nyateqata Rasarusirara ntatarerata nrunra.

20 Nri varuvaro Mataava riovaro Iesusivavata mwisairo aanrani nri varuvaro mwiva Iesusira hunta kyarero viqaro Mariaara nraamwuqi kyero vuva uro ntero 21 Iesusirara tiqaro, Nronrao, e mwaini variaratiri, ni pakyaava hiamu qutu vitirio. 22 Qio mate e Kotirara mpo inraikya mpo inraikyara nyaanru tiraro Kotiva mwi inraikyara qioma i mwiananrove. Nte mwia ntapihi kyauqo, tiro.

23 Tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, I vakyaava qatima siquanarove, tiro.

24 Tuvaro Mataava tiqaro, Qio ekyaara entaqaa mwiva ekya nraakye qora kyapata siquanarove. Nte mwia ntapihi kyauqo, tiro.

25 Tuvaro Iesusiva tiqaro, Nraakye qora qutu quahua qati vara sivuma kye varuva, nte mwaa mwivave. Nraakye qora qati variqi vi varia inraikyara nyi varuva nte mwaa mwivave. Nianra qutaa mwivave qariva qutu viro mwiqitairo qati variqiro quanarove.

26 Qati variqiro viqaro nianra qutaa mwivave qariva hiamu qutu quanarove. E mwianra qutaaveve tira hiaro? tiro.

<sup>27</sup> Tuvaro Mataava tiqaro, Qutaama tira hiaro. Mesaiaa Kotira maaquvanto mwatani tuminrenra hiarava, e gutaa mwivama hiaro, tiro.

*Iesusiva Rasarusirara ntatora*

<sup>28</sup> Mwitaa timwa kyero Mataava nrumu ntantero uro nai nrunra tirema kyero timwa mwinro tiqaro, Mwaanra ti vari vaisiva nri ntaiho. Mwiva iara kyapara iho, tiro. <sup>29</sup> Tuvaro Mariaava mwi quara riero siviro hiantero uro Iesusira hunta kyarero viro.

<sup>30</sup> Iesusiva vaakya Mataava uro qua mwantonani variqaro hia mwatukyani nri ntovaro <sup>31</sup> Mariaava mwia huntarero vuvata lutaa nraakye qora mwia mwutukya qihaakyama mwatarerata nruhua taqovaro Mariaava nraamwuqitairo hiantero vuvata mwihua tiqata, Qio mwia quntamwa taanani ntatareraro virerove, timwa kyeta mwihuavata sivita Mariaara vata vareta vura.

<sup>32</sup> Mwihua Mariaara vata vareta vuvaro Mariaava vuva Iesusiva hunani uro ntero Iesusira taqero uro mwia vuqaa tumu ntiro variro tiqaro, Nronrao, e variaratiri, hiamani ni pakyaava qutu vitirio, tiro.

<sup>33</sup> Tuvaro Iesusiva taqovaro mwiva ntate varuvata lutaa nraakye qora Mariaaravata nruhua mwihuavata ntate varuvaro Iesusira mwutukyavanto qoraqama kyero nraamwunruqa tovaro mwiva po kye tiro tiqaro, <sup>34</sup> Mwiva taraqive quntamwa teta hiavo? tuvata mwihua tiqata, E nrinra uro taqaante, tuvaro <sup>35</sup> Iesusiva ntate varura.

<sup>36</sup> Ntate varuvata Iutaa nraakye qoravanto tiqata, Qio taqaate. Mwiva mpoqama kyero Rasarusirara mwutukya ntiharo variho, tita.

<sup>37</sup> Tuvata mponramwuvanto tiqata, Mwiva vu qipa vi vaisiravata qio ntapairi kye varivave. Iesusiva mwaini varitirio, Rasarusiva qutuve vitirio, hiave gutu vitirio? tita.

### *Iesusiva Rasarusira sivuma kyora*

<sup>38</sup> Tuvaro Iesusira qaiqaa ua huvaro mwiva mwia quntamwa tonani vura. Mwihua ori vaurutoraqi Rasarusira veta vateta ori mpo vara kyeta gesana tita torara tiro, Iesusiva tiqaro, <sup>39</sup> Ori mwia qatinani vara kyaate, tuvaro Mataava gutu vu vaisira nrunravanto qaqaqo tiro, Mwia quntamwa taavaro erahiamuaantema enta nritaraiharo ntera viva mwuntama quanarove, tiro.

<sup>40</sup> Tuvaro Iesusiva Mataarara tiqaro, Nte vaakya i timwa mwu quarara riaante. E nianra qutaa mwivave tirera, e Kotira peqa taqenanrave turave. Hiave nte vaakya iara mwitaa tina huqo? tiro.

<sup>41</sup> Tuvata mwihua ori qatinani venta kyovaro Iesusiva virini taqero tiqaro, Ko, e nte tu quara rie variananra nte mwianra kyuqeve tuqo. <sup>42</sup> E ekyaa enta ni qua rie variananra nte ntapihi kyaurave. E ni titaananranra nraakye qoravanto ntapihiate tina, nte mwihuara rieqanama iara aakyara tuqo, tiro.

<sup>43</sup> Iesusiva mwitaa timwa kyero mwiva aak-yara ntero tiqaro, Rasarusio, sivira veva ntaante, tuvaro <sup>44</sup> Rasarusiva gutu vuva qati siviro mwia kyuqu kyauqu ququtama teta mwia qiatavata



tavunaqo qapuqamatova mwiqitairo veva ntero. Veva ntovaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Mwia huvantu kyaivaro qati quarive, tura.

*Iutaa nronranramwuvanto Iesusira ru kye quara tura*

*(Matiu 26:1-5; Maaki 14:1-2; Ruku 22:1-2)*

<sup>45</sup> Tuvata Iutaa nraakye qora airivanto Mariaara taqarerata nruhua mwi kyaiqara taqeta Iesusiva qio qutaa mwivave, tita.

<sup>46</sup> Tuvata mponramwuvanto qaqira kyeta Iesusiva mwi kyaiqara varorara uro Parisi vaisinramwu timwa nyuvata <sup>47</sup> Parisi vaisinramwuvata, Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvata, mwihua nkyiari kaanasori vaisi kyapata ntuvaantuama vita tiqata, Mwi vaisiva mpo kyaiqa mpo kyaiqa nronra kyaiqa vare variho. Qikye, tire mwia nataamave kyaananrave? <sup>48</sup> Tire mwia qati kyaarera, mwiva mwitaamaqiro virata ekyaa nraakye qora mwianra qutaa mwivave tivarave. Mwihua mwitaa tivata tiriqaa ntaqikiy varihua Romenivanto tiri ntaqiqata Kotira nraamwu nta-pairi kyeta tiri nraakye qora ekyaa ru taiqa kye-varave, tita.

<sup>49</sup> Tuvaro mwi vaisinramwuhuaqitairo mpovanto mwia nrtu Kaiapaasiva sivi. Kaiapaasira mwia nronraqama kyovaro mwi ihiraqi Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihuaqaa ntaqikiyiqaro vunyaa vaisivanto varuva, mwiva sivi tiqaro, Hia nkye vu nraatovata vahihuave.

<sup>50</sup> Romeni mwatanaahua tiri ekyaa ru taiqa

kyevorave. Tiri kyaahaqa hirero vaisi kuaiqiavanto nraahu qutu viraro kyuqe hiananrove, tiro.

<sup>51</sup> Kaiapaasiva mwi quara tiqaro nte ntena nraato tukyena tuqo, tiro. Mwiva hia ntapihi kyovaro Kotiva mwia kyaahaqa huvaro mwiva Iesusiva Iutaa nraakye qorara rieqaro qutu quaninranra tura. <sup>52</sup> Iesusiva hia Iutaa mwatanaahuara nraahu rieqaro qutu quariva varura. Kotira nraaqiara ekyaa mpoqi mpoqi apiqama varihua mwihuavata sita kyeru uro kuaaqi ntuvaantuama tarero Iesusiva qutu quariva varura.

<sup>53</sup> (Kaiapaasiva tiqaro, Vaisi kuaiqiavanto tiri Iutaa kyaahaqa hirero qutu viraro kyuqe hiarive, tuvata) mwi entaraqataita Iutaa nronra vaisinramwuvanto Iesusira rukyerara timwaqita vura.

<sup>54</sup> Mwitaa ti varuvarora tiro, Iesusiva Iutaa mwatani hia qoqaa nrohiraaitiro, qaqira kyeru uro Eparaimi mwatukya qumina mwata tokyani uro nai nraaqiaranramwu kyapata varura.

<sup>55</sup> Mwini varuvaro Iutaavanto vekyahu nyato kyarara omwata nro entava qaumaqa huvata hisai hisaita nraakye qora verara nronra mwatukya Ierusaremini nraahu vura. Mwini uro variqata nronra enta mwia vekya variqata mwihua nkyiari mwaanra qua rieqata nramanri ntumwa kyeta tuapakyaara hiqama kyeta varura.

<sup>56</sup> Mwihua mwini variqata Iesusirara aitutu-maqita nrohiqata uro Kotira nraamwu nronra nraamwuqi ntuvaantuama vita nai kyapara hi nai kyapara hita tiqata, Iesusiva qiove nrumu

omwata nraananrove? Mwiva aatu hiqaro hiave nriananrove? tita.

<sup>57</sup> Mwitaa ti varuvata Parisi vaisinramwuvantovata, Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronranramwuvantovata, mwihua nraakye qora timwa nyita tiqata, Nkye taqaivaro Iesusiva nrinrenra nkye nrumu tiri timwa timwivaqe tire mwia rupaqi karavufi kyaare, tura.

## 12

*Mariaava Iesusiraqaa mwunta vu vahamwenranra qu mwatora*

*(Matiu 26:6-13; Maaki 14:3-9)*

<sup>1</sup> Vekyahu nyato kyarara omwata nro entava qaumaqa huvaro 6 entanramwu qati vahuvaro Iesusiva qaiqaa Vetaani mwini Rasarusiva varunani vura. Rasarusira mwia haaru qutu vura Iesusiva qaiqaa qati sivuma kyo vaisiva varura.

<sup>2</sup> Mwini vuvata mwi mwatanaahua Iesusirani kyara uta mwatovaro Mataava mwi kyarara varaqiqaro uro nyuvaro Rasarusiva Iesusikyan-tiri kyara tainta mwia tataaqa mwatakyaa viro varura.

<sup>3</sup> Varuvaro Mariaava taqu mpo varero nrunra. Mwi taquraqi nronra munima kyo vahamwenranra mwia nrotu *naanti* vahuvaro Mariaava mwi taqura varero mwi vahamwenranra Iesusira kyuquqaa qu mwatero mwiaqaatairo nai qiata kyaahiqotairo Iesusira kyuqu nruka mwatovaro vahamwenra kyuqe hu mwuntava nraamwu mwia piqa kyora.

<sup>4</sup> Piqa kyovaro Iesusira nraaqiaranramwuqitairo mpovanto Iutaasi Isikeriotiva Iesusira qovarama kyaariva, mwiva qaqaao tiro, <sup>5</sup> Mwi vahamwenranra mpohua nyinro munima 300 kinaa vara kyero mwi munimanra vehi nraakye qora nyiataara vaiharoma, qumina i kyuquqaa qu mwatero iho, tiro.

<sup>6</sup> Iutaasiva hia vehi nraakye qorara riaraitiro, mwiva mpuara vaisivanto variqarora tiro, mwitaa tura. Mwiva Iesusira nraaqiaranramwu munima tuaqa ntaqikyiqaro mwi tuaraqitairo tuqeta kyeqaro mwinramwuhua munima mpuara vare varura.

<sup>7</sup> Iutaasiva tiqaro, Munima mwia vehi nraakye qora nyiataara vaiharoma qumina i kyuquqaa qu mwataiho, tuvaro Iesusiva tiqaro, Hia mwi nraakye antuaante. Mwiva vahamwenra niqaa qu mateqaro ni quntamwa te entarara ni mamanta terama mate variho.

<sup>8</sup> Vehi nraakye qora mwihua ekyaa entama nkyivata variqita vivarave. Nkye qati entaqaa mwihua qio kyaahaqa hivarave. Nte hiama nkyivata ekyaa enta variqina quaninrave, tiro.

*Nronra vaisinramwuvanto Rasarusiravata ru kyarerata uti varura*

<sup>9</sup> Iesusiva mwitaa timwa kyero varuvata Iutaa airivanto riovaro Iesusiva Vetaani mwini varuvata mwihua Iesusiravata Iesusiva qati sivuma kyo vaisira Rasarusiravata taqarerata uto Vetaanini kuaira hita varura.

<sup>10-11</sup> Iutaa airivanto Rasarusira qati sivuma kyorara rieqatama nkyiari nronra vaisinramwu qaqira kyeta uto Iesusirara qutaa mwivave

ti varuvata mwia kyaara Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronranramwuvanto Rasarusiravata rukye quara ti varura.

*Iesusiva ntonki mwoqaqa mwaari ntero Ierusalemiqi vura*

*(Matiu 21:1-11; Maaki 11:1-11; Ruku 19:28-40)*

<sup>12</sup> Mwia qanranraa nraakye qora airivanto vekyahu nyato kyarara nranrenrata nruhua riovoro Iesusiva Ierusalemianra aanrani nri varura.

<sup>13</sup> Nri varuvata mwihua mwia qamwata mwatarerata qatokya mwanre voti hura teqa vareta Iesusira hunta kyarerata viqatama mwihua aakyara nteta tiqata, Kyai mwia nrutu tuaaheraare.

Nronravanto nai nrutuqa nri vari vaisira kyuqema mwataiho. *(Thi 118:26)*

Tiri Isareriqaa ntaqikyi vaisira Kotiva kyuqema mwataiho, tita.

<sup>14</sup> Mwihua mwitaa timwaqita vuvaro Iesusiva garaakya ntonki puaama kyero Kotira mpukuqi tuntema kyero mwia mwoqaqa mwatakyaa viro variro Ierusalemiqiara viro.

Haaru Kotira mpukuqi mwianra mwitaama tiro:

<sup>15</sup> Saioniqinaahua (Ierusalemiqinaahua), nkye hia aatu hiare.

Taqaate, nkyiqa ntaqikyariva nriqanroma mwiva garaakya ntonki mwoqaqa nri variho, tura. *(Sekaraiaa 9:9)*

<sup>16</sup> Mwi quava mpukuqi vahuvata mwi entara Iesusira nraaqiaranramwuvanto hia mwi quara

okyara ntapihura. Nraakiara Iesusiva qutu viro qaiqaa sivu entaraqaa mwi quava mwihua nyaa-toqi ntumwa vuvata mwihua tiqata, Mwi quava Iesusiva ntonki mwoqaga Ierusaremini vurara turave, tura.

<sup>17</sup> Iesusiva Rasarusira oriqi quntamwa toraqitairo nraanrama kyero mwia qati vara sivuma kyovata nraakye qora mwini Iesusiravata varuhua mwi kyaiqara taqeta mpohua mpohua timwa nyuvata <sup>18</sup> mwiaqaataita nraakye qora airivanto Iesusiva nronra kyaiqa mwia varorara rieqata Iesusira uto hunta kyora.

<sup>19</sup> Mwihua Iesusira gamwata mwatarerata vuvata Parisi vaisinramwu nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Qio taqaate. Tire hiama qio mpo qara hiara aanrava vaiho. Ekyaaahua mwia nraahuma vataqita vi variavo, tura.

### *Kirikiqinaahua mponramwuvanto Iesusira uro taqora*

<sup>20</sup> Kiriki mponramwuvanto (mwihua Iutaa mwaanra qua riohua) mwihuavata mwi omwatara nreqatama Kotira nrutu tuaaherarerata Ierusaremini uro varura.

<sup>21</sup> Uro variqata mwihua Iesusira nraaqiara mpo Piripira Vetasaitaa mwatukya Karirinyaanranra tiqata, Tiri vaisio, tire Iesusira taqarerave, tuvaro <sup>22</sup> Piripiva uro Entururavata timwa mwinro mwiva vatama kyero uro Iesusira timwa mwunra.

<sup>23</sup> Timwa mwuvaro Iesusiva tiqaro, Nte mwatani mwatatai nraaqiaravave. Ni nutu nronraqama quari entava nri ntaiho.

<sup>24</sup> Nte qua qianinra riaate. Uiti uru hia mwataqi vara tutairaro uiti uru mwiqiava nanrianraa vahiananrove. Uiti uru mwataqi vara tutairaro ntuko hiro turu vera kyairaro mwiaqaatairo uru mwiva taiqa quanarove. Uru mwiva taiqa viraro uiti mwiva qupiqeqaro airi tamwa riaanarove.

<sup>25</sup> Qio vaisi mpovanto mwaa mwataragaa nai qati variqiro quaninranra nraahu nronraqama kyero riemwaqiro quariva, mwiva ekyarama qutu quanarove. Vaisi mpovanto hia nai mwaa mwataragaa qati variqiro quaninranra nronraqama kyero riemwaqiro quariva, mwi vaisiva ekyaa enta qatima variqiro quanarove.

<sup>26</sup> Tahuave ni kyaiqa varaataa hiarihua, mwihua qati varivorave. Mwi vaisihua ni pataqita nriate. Mwi hua mwitaa hiqata nte varianinrani mwihuavata varivarave. Mwi hua mwitaama kyeta ni kyaiqa vara mate varivaro ni kova mwihua nyutu nronraqama kyaananrove.

*Iesusiva nai qutu quaninranra tura*

<sup>27</sup> Qio mwaa entara ni mutukya uaqia ihana varuqo. Ntena korara nanra quave qianinrave? Ko, mwi entava nri ntaankyora mwi entara qaqira kyaante. Mwitaave Kotirara qianinrave? Qaqao, nte hia mwitaa tirerave. Nte mwi entarara rieqana tumuvave. Mwi entaragaa nte atura ntumwaqina quankye timwa kyena tumuvave.

<sup>28</sup> Ko, e ena nrutu nronraqama kyaante, tiro. Iesusiva mwitaa tuvaro nyaamwusairo quavanto tiqaro, Nte ntena nutu nronraqama kyauqo. Qaiqaavata nronraqama kyarerave, tiro.

<sup>29</sup> Tuvata nraakye qora ntuvaantuama vita mwini sivita varuhua mwi quara rieta tiqata, Nyaanruva nruqua tiho, tuvata hini uhua tiqata, Qaqao, nyaamwunyaa vaisivanto mwiavata qua tiho, tita.

<sup>30</sup> Tuvaro Iesusiva tiqaro, Hia mwiva ni-anra rieqarovauma qua tiho. Mwiva nkyiara rieqaroma qua tiho.

<sup>31</sup> Qio mwaa entara mwatani varihua ko qiani entarave. Mwaa entara mwatani variahuaqaa ntaqiky i varira Saataaninra peqa ntuvuraa kyaani entarave.

<sup>32</sup> Mwatasaita ni tuaahera kyaivaqe nte variqana ekyaa nraakye qora ntanrau kyaarita mwihua nte hianinrani nraahu nrivarave, tiro. <sup>33</sup> Iesusiva mwi quara tiqaro nai qutu quaninranra timwa nyunra.

<sup>34</sup> Mwitaa tuvata mwini ntuvaantuama vuhua qaqao tita, Kotira mpukuqi qara ntumwa tova tiqaro, Kotira kepukya vaisi mesaiaavanto ekyaa enta qati variqiro quanarove, turave. Nanraqa-mave e tiqara, Ni mwatani mwatatai nraaqiarara tuaahera kyevarave, qiaro? (E ena qutu vinanranra qiana quara hia ntapihuro.) E tiqara, Ni mwatani mwatatai nraaqiaravave, qianarave. E ta vaisivave hiaro? tita.

<sup>35</sup> Tuvaro Iesusiva tiqaro, Pataqia omwavanto nkyi kyapata variqaro itamwaqiro quanarove. Kyokiraqi nrohiva hia nai vi aanranra ntapihirara tita, nkye kyokira ruquankyo tita omwavanto qati ite variiani entaraqaa nrohiqata variate. <sup>36</sup> Omwavanto qati vahiani entaraqaa nkye mwi omwanranra qutaa mwivave timwa kyeta, mwianra riemwaqi viqatama nrohiate.



Mwitaa tiqatama nkye omwa nraaqiara variqatama nkyevata omwavanto itaintema kyeta itamwaqita vivarave, tiro.

Iesusiva mwi quara timwa kyero mwiaqaatairo uro hia mwihua suqaa variraitiro, uqeta varura.

*Iutaavanto Iesusirara hia qutaave tura*

<sup>37</sup> Iesusiva mwihua suqaa variqaro nronra kyaiqa varovata mwihua taqetavata mwihua qaqira kyeta hia mwianra qutaa mwivave tuvarora tiro, <sup>38</sup> mwi entara Aisaiaava haaru tu quava qutaa vahura. Haaru Kotiva vaisi mpo Aisaiaara kyaahaqa huvaro Aisaiaava poropeti vaisivanto variqaro qumina vakya mwaa quara vutu kyero tiqaro,

Nronrao, tavave tiri quara qutaave tiho?

Hia mpovantovata qutaave tirave.

Nronravanto nronra kyaiqa vara kyaiharo

tavave mwia kyaiqa ntapihi taqaiho?

Hia mpovantovata ntapihi kyero taqaiho, tura.

*(Aisaiaa 53:1)*

<sup>39</sup> Aisaiaava mwitaa turara tita, mwihua hia Iesusirara qutaa mwivave tura. Aisaiaava qaiqaa mesaia mwianara tiqaro,

<sup>40</sup> Mwi vaisihua uaqia hi aanranra qaqira kyeta nianra tiri kyaahaqa hiante tivorave timwa kyero,

Kotiva mwihua su nyaato tita kyaihata

mwihua hia vuqotaita qio taqeta,

mwihua hia nraatoqotaita qio riaavo, tura. *(Ai-*

*saiaa 6:10)*

<sup>41</sup> Aisaiava haaru variqaro Iesusira peqa okyara taqeqarora tiro, mwiva mwianra qua timwa nyunra.

<sup>42</sup> Mwi entara Iutaa nronra vaisinramwuqitaita mponramwuvanto tiqata, Qutaama Iesusiva mwivave, tita. Mwihua mwitaa tiqata mwihua Parisi vaisi nyaatu aatu hita qaqira kyeta hia qoqaa variqata mwi quara tita. Mwaanra nraamwuqitaita veva nteta quate tivorave tita, hia mwihua qoqaa variqata mwi quara tura.

<sup>43</sup> Qati vaisivanto qamwata nyaterara nraahu mwihua nronraqama kyeta rieqatama hia Kottiva qamwata nyataaninranra nronraqama kyeta riora. Mwihua mwianra nraahu riohuara tita, mwihua hia qoqaa Iesusirara qutaa mwivave tura.

*Iesusiva tu quava vaisi ko qiananrove tura*

<sup>44</sup> Iesusiva paatiro timwa nyinro tiqaro, Nianra qutaa mwivave qiariva hiama nianra nraahu qutaave qiananrove. Mwiva ni titairaravatama qutaave qiananrove.

<sup>45</sup> Vaisivanto ni taqeqaro ni titairavatama taqaananrove.

<sup>46</sup> Nianra qutaa mwivave qiariva kyokiraqi nrohiankyo tina, nte omwa votima kyena itamwaqina virera mwatani tumuvave.

<sup>47</sup> Nte hia mwatani varihuaqa qua vatarerana tumuvave. Mwatani varihua kyuqema variate tina, nte tumuvave. Ni qua riero nteqa kyaariva variraqe hia ntevauma mwiaqaa qua vataanirave.

<sup>48</sup> Ni qoririma mataani vaisiraqaave, ni qua nteqa kyaani vaisiraqaave, hiama nte

qua vataaninrave. Nte timwa taani quava, mwivama ekyara entaqaqa variqaro mwiaqaa qua vataanarove.

<sup>49</sup> Nte hia ntena nraato tukyenavauma qua nkyi timwa nyuqo. Ni kova mwitaa mwitaa qiante timwa kyero ni titaihana nte mwia qua nkyi timwa nyuqo.

<sup>50</sup> Nte ntapihi kyauqaro ni kora qua riariva ekyaa enta qati variqiro quanarove. Qio ni kova mwitaa mwitaa qiante ti quara, nte mwi quara nkyi timwa nyuqo, tiro. Iesusiva mwitaa tura.

## 13

*Iesusiva nai nraaqiaranramwu kyuqu hiqama nyatora*

<sup>1</sup> Vekyahu nyato kyarara omwata nro entava kuaa enta nraahu qati vahuvuro Iesusiva variqaro ntapihi kyovuro nai mwata mwaini kyero tumu ntantero nai qova varinani quari entava qaumato vahura. Mwitaa huvuro Iesusiva variqaro nai huhua mwatani varuhura mpoqama kyero mwutukya vahuvuro mwihuara rieqaro varura. Mwiva mwihuara mwutukya vahuva qati nraahu vahiqiro vuvuro uro qutu vura.

<sup>2</sup> Entama vuvuro Iesusiva nai nraaqiaranramwu kyapata kyara nre varuvuro mwia nraaqiara mpovanto Iutaasi Isikeriotiva Saimoninra mwaaquvanto varuvuro Saataaniva Iesusira qovarama kyaante tiro, Iutaasira mwia nraatoqi qora qua vatovuro Iutaasiva Saataaninra qua riora.

<sup>3</sup> Riero varuvaro Kotiva ekyaa inraikya Iesusira kyauquqi vatora Iesusira vu nraatoqi vahuvaro mwianra ntapihi kyero. Iesusiva Kotiva hunasairo tumuva qaiqaa Kotiva hunani quaninra mwianravata mwiva ntapihi kyora.

<sup>4</sup> Mwiaqaatairo mwiva kyara nro taintaraqaatairo siviro verato ututo tuavaaqara ntahuku kyero vatero tauri tavaarana rupatero uro <sup>5</sup> tanuqi nramanri rauru kyero varero uro nai nraaqiaranramwu kyuqu hiqama nyatero tauri tavaarana rupatoraqotairo aahara tu nyatero.

<sup>6</sup> Mwitaamaqiro viro Saimoni Pitaava hunani nri ntovaro Pitaava qaqao tiro, Nronrao, e ni kyuquvatave hiqama matarera uti variaro? tuvaro <sup>7</sup> Iesusiva tiqaro, Mate nte mwaa kyaiqara varaura e hia ntapihiaro. Nraakiara mwianra qio ntapihinanrave, tiro.

<sup>8</sup> Tuvaro Pitaava tiqaro, Qaqao, e nronra vaisivanto variqara haunri mwitaa hi kyaiqara ni vara materavaare. E hiamani kyuqu qio hiqenanrave, tiro.

Tuvaro Iesusiva tiqaro, Hia nte i kyuqu hiqama mwataankyera, e hiamani nraaqiara varinanrave, tiro <sup>9</sup> Mwitaa tuvaro Saimoni Pitaava tiqaro, Nronrao, mwitaa hirara e hia ni kyuqu nraahu hiqama mataante. Ni kyauquvata ni qiatavata hiqama mataante, tiro.

<sup>10</sup> Tuvaro Iesusiva tiqaro, Nramanri ntumwa taariva hiamani qumina qaiqaa ntuananrove. Mwiva nai kyuqu nraahuma hiqaananrove, tiro. Nkye ekyaa nramanri ntumwa kye kyuqema variavaro kuaikuvanto nraahu hia kyuqema variho, tiro.

<sup>11</sup> Iesusiva nai nraaqiara mpovanto mwia qo-varama kyaaninra ntapihi kyerora tiro, mwiva tiqaro, Nkye ekyaa kyuqema variavaro kuaikuvanto nraahu hia kyuqema variho, tiro.

<sup>12</sup> Mwitaa timwa kyero mwihua kyuqu hiqama nyatero Iesusiva qaiqaa uro nai tuavaaqa ntahuku kye vatora vara utu varero uro nai varura qoqaraaraqaa mwatakyaa viro variro timwa nyinro tiqaro, Nte mwataa hi kyaiqara nkyi vara nyataura nkye qio mwianra ntapihitave hiavo?

<sup>13</sup> Nkye nianra nronra vaisi mwaanra ti variaravave qiarave. Nte mwitaama varurara tita, nkye qioma nianra mwitaa tivarave.

<sup>14</sup> Qio nte nkyi nronra vaisi mwaanra ti varuva variqanama nte nkyi mwataa kyaiqa vara nyateqanama nkyi kyuqu hiqama nyatauqo. Nkyevata variqata nte huntema kyeta nai kyuqu nai kyuqu hiqama nyateqata variate.

<sup>15</sup> Nkye nte hunte hiate tina, nte nkyi mwi kyaiqara nyaamwu tauqo. <sup>16</sup> Nte qutaa qianinra nkye riaate. Kyaiqa vaisivanto hia nai nronra vaisi nraatara kyairave. Mpo inrakyara titaiharo vi vaisiva hia nai titaira mwia nraatara kyairave.

<sup>17</sup> Nkye mwi quara okyara ntapihi kyeta rieta mwi kyaiqara mwitaama kye varaqi vivera, nkye qamwateqatama variqi vivarave.

<sup>18</sup> Qio hia nte nkyi ekyaahuara tuqo. Nte ntena mwatama tau nraaqiarahua qio ntapihi taqaurave. Nte mwihua okyara ntapihi kyaurave. Haaru Kotira mpukuqi qua mpo qara ntumwa tova mate qutaa mwivauma vahiananrove. Mwi quava mwitaama tiro:

Vaisi mpovanto nivatama kyero variqaro ni kyara nrenro mwiaqaatairo tuqasaa viro ni qoraqama mataananrove, turave. *(Ihi 41:9)*

<sup>19</sup> Nkyiqitairo vaisi mpovanto ni qoraqama mataaninranra nte mate nkyi timwa nyi varuqo. Mwiva nraakiara ni qoraqama matairata nkye variqata mate nte timwa nyunranra rieqatama qio nianra mwiva qutaama qati nraahu variqi vivave tivarave.

<sup>20</sup> Nte qutaa qianinra nkye riaate. Vaisi mpovanto nte titaani vaisira qamwata mwateqaro mwiva nivata qamwata mataananrove. Mwiva ni qamwata mateqaro Kotiva ni titairavata qamwata mwataanarove, tiro.

*Mpovanto Iesusira nramwutaa kyauquqi kyaaninranra tura*

*(Matiu 26:20-25; Maaki 14:17-21; Ruku 22:21-23)*

<sup>21</sup> Iesusiva mwitaa timwa kyero varuvaro mwia mwutukyavanto uaqia huvaro mwiva vutu kyero mwihua timwa nyinro tiqaro, Nte qutaa qianinra riaate. Nkyiqitairo mpovanto ni rukyaate tiro, uro timwa nyiananrove, tiro.

<sup>22</sup> Mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto nai taqe nai taqe hita airi nraato tita tiqata, Iesusiva ta vaisirarave tiho? tita.

<sup>23</sup> Mwitaa ti varuvaro mpovanto Iesusira mwutukyavanto mwianra mpoqiavata vahu vaisiva Iesusira nraaqani varuvaro

<sup>24</sup> Saimoni Pitaava mwianra nru nraata kyero tiqaro, E Iesusira ta vaisiva mwitaa hianinra kyapara hiqara taqaante, tuvaro <sup>25</sup> mwi vaisiva

Iesusiraqaa uromwi vuntuvi variro Iesusira kya-para hiro tiqaro, Nronrao, mwiva ta vaisivave iho? tiro.

<sup>26</sup> Tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Nte mpereti viti nramanri tanuqi vahiraqi mwaati ntamwa kyena vaisi mpo mwianriva qio mwia mwi vaisivave, tiro. Timwa kyero mpereti viti vara kyero nramanriqi ntamwa kyero Iutaasira viti mwunra.

<sup>27</sup> Mpereti viti mwia mwuvaro Iutaasiva mwia varovaro Saataaniva Iutaasira utaqi viqetero varuvaro Iesusiva Iutaasirara tiqaro, Qio hi-antera ena vararera tina kyaiqara varaante, tiro.

<sup>28</sup> Mwitaa tuvata mwia nraaqiara kyara tain-taqaa varuhuaqitairo hia mpovanto mwi quara okyara ntapihura.

<sup>29</sup> Mwihua tiqata, Iutaasiva munimaqaa ntaqiki vari vaisiva variharo Iesusiva hura omwata nraana kyarara varaanteve tiho, mwiva vehi vaisi munima uro nyianteve tiho? tita.

<sup>30</sup> Mwihua mwitaa ti varuvaro Iutaasiva Iesu-siva mpereti viti mwunra varero mwiaqaatairo veva ntero viro. Entaqi mwiva vurama.

*Iesusiva qaraakya qua mwaanra timwa nyunra*

<sup>31</sup> Iutaasiva veva ntero vuvaro Iesusiva tiqaro, Nte mwatani mwatatai nraaqiaravave. Mate ni peqa okyaravanto qovarama viho. Nte Kotira peqa okyara mate qovarama kyauqo.

<sup>32</sup> Nte Kotira peqa okyara qovarama kyaanky-era, Kotiva mwiva ni peqa okyaravata qovarama kyaananrove. Mwiva qamwanrama mwitaa hi-ananrove.

<sup>33</sup> Qikye, ni nraaqiaranramwu tuaavo, nte nkyivata pataqia varikyena quarita nkye nraakiara qumina nianra puaa hivarave. Nte Iutaa vaisi nronranramwu timwa nyuntema kyena nkyivata timwa nyuqo. Nte virera hianinrani nkye hia qio vivarave, tuqo.

<sup>34</sup> Nte mate qaraakya qua mwaanra nkyi timwa nyianrita nkye riaate. Nkye mpoqama kyeta nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variate. Ni mutukyavanto nkyiara vahintema kyeta nkyevata nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variate.

<sup>35</sup> Nkye nanrianra nanrianra mwutukya vahirata varivata nraakye qora nkyi taqeta mwihua nkye Iesusira nraaqiarama variavo tivarave, tiro.

*Pitaava nte hia Iesusira taqaurave qianinranra Iesusiva tura  
(Matiu 26:31-35; Maaki 14:27-31; Ruku 22:31-34)*

<sup>36</sup> Iesusiva mwitaa tuvaro Saimoni Pitaava mwia kyapara hiro tiqaro, Nronrao, e taini virerarave qiaro? tiro. Tuvaro Iesusiva tiqaro, Nte virera hianinrani e hiamaa qio ni pataqira vinanrave. E nraakiarama ni pataqira vinanrave, tuvaro Pitaava tiqaro, <sup>37</sup> Nronrao, nanraqamave nte hia qio mate i vataqina quaninrave? Nte iara rieqana qioma qutu quaninrave, tiro.

<sup>38</sup> Tuvaro Iesusiva tiqaro, Qutaave e nianra rieqara qutu vinanrave? Nte qutaa qianinra riaante. Kokoraaravanto hia nruqua tirara e taarampo nani nianra nte hia mwia taqaurave tinanrave, tiro.



# 14

## *Kotiva hinani qua aanrava Iesusivama*

<sup>1</sup> Iesusiva nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Hia nianra riaivaro nkyi mwutukyavanto uaqia hiarive. Nkye Kotirara kepukyaqama kye riemwaqita quantema kyeta nianravata kepukyaqama kye riemwaqita quate.

<sup>2</sup> Ni kora mwaatani airi mpo nraamwu mpo nraamwu vaihana nte nkyiara riegana uro terama nyatarerana vuqo. Hia mwitaama vahitiri, nte hiamana nkyi timwa nyutiri.

<sup>3</sup> Nte uro nkyini teramatena uro ntantena tumu nkyi sitaqina uro ntena varianinrani kyaarita, nkye nivata varivarave.

<sup>4</sup> Nte virera hu aanranra nkye ntapihi kyaarave, tiro.

<sup>5</sup> Tuvaro Tomaasiva qaqaqo tiro, Nronrao, tire e virera hiananra hia ntapihi kyauro. Nataama kyetave tire mwi aanranra ntapihi kyaananrave? tiro.

<sup>6</sup> Tomaasiva mwitaa tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Nte Kotiva hinani qua aanrava mwaa mwivama varuqo. Nte qutaa okyara mwaa mwivama varuqo. Nte qati variqi qua okyarava mwaa mwivama varuqo. Hia mpo aanranraqaama tero ni kova hinani quariva vaiho. Qio nte mwaa aanra mwivama varuqo.

<sup>7</sup> Nkye ni ntapihi kyeta taqaahuara tita, nkye ni koravata ntapihi kyeta taqevavarave. Mate mwaa entaraqaataita nkye ni kora ntapihi kyetama nkye mwiavata taqaahuama variavo, tiro.

<sup>8</sup> Mwitaa tuvaro Piripiva tiqaro, Nronrao, qio ena qora tiri tinraamwu tairaqe tire mwia

taqeta qiove qiare, tuvaro <sup>9</sup> Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Piripio, nte nkyi kyapata mpuahaama varuqara e hiave ni ntapihi kyera taqaaro? Ni taqaiva ni koravatama taqaiho. E nanraqamave nianra tiqara ena qora tiri tinraamwu taante qiaro?

<sup>10</sup> Piripio, nte ntena koraqi varuqaro ni kova niqima variho. E hiave mwi quarara qutaave qiaro? Nte nkyi timwa nyu quara hia nte ntena riemwa kyeqanavauma nkyi timwa nyuqo. Ni kova niqi variva, mwiva variqaro nai kyaiqa vare variho.

<sup>11</sup> Nte ntena koraqi varuqaro ni kova niqima variho. Mwi quarara qutaave qiate. Nkye hia nianra riaivera, nkye nte kyaiqa varaurara rieqata nianra qutaa mwivave qiate.

<sup>12</sup> Nte qutaa qianinra riaate. Nianra qutaa mwivave timwa kyero riemwaqiro quariva, mwiva variqaro nte kyaiqa varauntema kyero kyaiqa varaananrove. Nte ntena kova hinani quaninranra tiro, mwia kyaiqavanto ni kyaiqa nraatara kyaananrove.

<sup>13</sup> Nkye ni kyaiqara rieqata qioma nkye mpo inraikyarave, mpo kyaiqarave, ni kyapara hivaqe nte nkyi nyianinrave. Nkye ni kora peqa okyara taqaate tina, nte mwia mwaacquvanto mwitaa hirerave.

<sup>14</sup> Nkye ni kyaiqara rieqata qio nkye mpo inraikya mpo inraikyara ni kyapara hivera, nte nkyi nyianinrave.

*Kotira mwanraqura vara kyaariro tumuaninrave tura*

<sup>15</sup> Nkyi mwutukyavanto nianra vahirera, nkye ni qua nraahu riemwaqita vivarave. <sup>16</sup> Nte ntena kora kyapara hiariro mwiva nkyi kyaahaqa hi-aninra Kotira mwanraqura qutaa qua nraahu ti varianinra titairaro nkyi airiqa hirero tumu ekyaa enta nkyivata variananrove.

<sup>17</sup> Qati nraakye qora mwatani variahua hia Kotira mwanraqura taqeta mwihua hia mwia ntapihi kyaarara tita, mwihua hia mwia qio varevarave. Nkye mwia taqaavaro mwaa entara mwiva nkyivatama variho. Nraakiara mwiva nkyiqima variananrove.

<sup>18</sup> Hia nte nkyi mwaini kyena quarita nkye nrainranra nraaqiara votima kyeta varivarave. Nte nkyi kyaarinani uro ntantena tumuaninrave. <sup>19</sup> Pata iheraqia mwatani varihua hia ni taqaivata nkye nraahu ni tagevarave. Nte qati variqina quariva varurara tita, nkyevata qati variqita vi-varave. <sup>20</sup> Mwi entara nte ntena koraqi varurave, nkye niqi variarave, nte nkyiqi varurave, nkye ntapihi kyevarave.

<sup>21</sup> Ni qua varakye tutero mwi quara vataqiro quaninra mwia mwutukyavanto nianra vahiananrove. Nianra mwutukya vahiariva variraro ni kora mwutukyavanto mwianra vahiananrove. Ni mutukyavantovata mwi vaisirara vahiananrove. Nte variqana mwi vaisira ntena okyara qoqaa nraamwu taaninrave, tiro.

<sup>22</sup> Tuvaro Iutaasiva hia Iutaasi Isikeriotiva mpo Iutaasiva tiqaro, Nanraqamave e ena okyara tiri nraahu tinraamwu teqara hia mwatani variahua nyaamwu tenanrave? tiro.

<sup>23</sup> Iutaasiva mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, (Mwatani variahua hiaman nianra mwutukya nti-hata variavo). Vaisivanto nianra mwutukya vahiariva, mwiva ni qua riemwaqiro viraro ni kora mwutukyavanto mwianra vahiananrove. Ntevata ni kovavata mwi vaisiraqi uro variananrave.

<sup>24</sup> Vaisi mpovanto hia nianra mwutukya vahiariva, mwi vaisiva ni quavata hia vataqiro quananrove. Nte nkyi timwa nyu quara hia ntena nraato tukyena nkyi timwa nyunrave. Nte ni koraqaataina mwi quara varena tumu nkyi timwa nyunrave. <sup>25</sup> Nte mate nkyivata varu entara mwaa quara nkyi timwa nyuqo.

<sup>26</sup> Nte quariro ni kova nkyi kyaahaqa hianinra nai mwanraqura titairaro mwiva ni kyaiqara rieqaro tumu variqaro ekyaa inraikya nkyi nyaamwu teqaro nkyi su nyaatovata kyaahaqa hirata nkye nte tu quara ntapihi riemwa tevarave.

<sup>27</sup> Nte virera higanama nkyiara mwaateraqaama varivaro nkyi mwutukyavanto qihaakya hirata variate, tuqo. Mwaa mwatanaahua nkyiari nanrianra nanrianra qua mwanteta tiqata, Mwaateraqaama kyera variante, ti variarave. Nkyiari mwitaa tiqata gumina qua nraahu ti variarave. Nte nkyiara mwaateraqaama kyeta variate tu quava hiaman gumina quave. Nkye ni qua riemwaqita vivaro nkyi mwutukyaqitairo qihaakyama vahirata hia aatu hivaro nkyi mwutukyavanto hiaman uaqia hiananrove.

<sup>28</sup> Nkyi kyena quariva uro ntenantena tumuaninrave tu quara nkye vaakya riarave. Ni kova

ni naatara kyero nronravanto varirara tita, nkyi mwutukyavanto nianra qutaaqama vahirera, nte ntena kova hinani quaninranra nkye gamwateqata varivarave.

<sup>29</sup> Mwi inraikyava mwi inraikyava nraakiara mwitaa mwitaa hianinranra nte mate nkyi timwa nyuqo. Qio nraakiara nkye taqaivaro mwi inraikyava qovaramaqiro virata nkye nianra tiqata mwiva tu quava mate qutaa mwivauma vaiho tivarave.

<sup>30</sup> Qio mwaa entara mwatani variahuaqaa ntaqikiyi variva, Saataaniva, nrumu varihanana tina, mwia kyaara nte hia nkyi kyapata mpuahaa qua qianinrave. Mwia kepukyavanto hia ni qio naatara kyaananrove.

<sup>31</sup> Ni mutukyavanto ni korara vahira mwatani varihua taqaate tina, nte ni kora qua vataqina virerave. Qio varaivaqenramwu mwaaqitaita vevante quare, tiro. Iesusiva turama.

## 15

*Iesusiva uaini kyaantaqa ntumwa kyero timwa nyunra*

<sup>1</sup> Iesusiva mpo quaqaa ntumwa kyero nai nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Nte uaini apa kyufeva varuqaro ni kova uainiqaa ntaqikiyi varivama varihata nkye uaini mwanre kyaarama variavo. <sup>2</sup> Ni kova taqaiharo kyaara mpovanto hia tamwa riaiharo mwiva mwia teqa qaqira kyero uro taqaiharo mpo kyaaravanto kyufema kyero tamwa riemwa taiharo mwiva kyufema vahiqaro mpoqiavata riarive tiro, mwia rapatu kyero vatairave. <sup>3</sup> Nte tu quava nkyi

vaakya rapatu kyero vataihatara tita, nkye qioma variavo.

<sup>4</sup> Nkye niqi varivaqe nte nkyiqi variankye. Kyaara mpovanto nanrianraqama vahiariva hiama qio tamwa riaananrove. Kyaara mwiva apaqaa taaqau vahiariva qio tamwa riaananrove. Mwia votima kyeta nkye hia nivatama kyeta taaqauvi varivera, nkye hiama qio tamwa rieverave.

<sup>5</sup> Nte uaini apa varuqata nkye kyauqu kyaarama variavo. Ni vatama kyero variraqe nte mwia vatama kyena variariva, mwivama tamwa airi riaananrove. Nkye hia nivata taaqauvi variraitita nkye nkyetaraa varivera, nkye hiama qio mpo kyaiqavata varevarave.

<sup>6</sup> Kyauqu kyaara qaqira kyairaro aaharama quarintema kyero hia nivata taaqauvi variani vaisira ni kova qaqira kyaananrove. Qaqira kyaani kyaarara mwia nraakiara ntupi kyero varaqiro qiaqi tuto kyairaro itamwa taiqa kyaananrove.

<sup>7</sup> Nkye ni vatama kyeta taaqau vita varivaro ni quavanto nkyiqi vahirera, nkye Kotirara nkyeta mwutukya vahiani inraikyarara kyapara hivaro nkyi nyiananrove. <sup>8</sup> Nkye ni qua riemwaqi viqata uaini kyaanta votima kyeta airi tamwa riaivaro ni kora nrutuvanto nronraqa hiarive. Nkye mwitaamaqi viqata nkye qutaaqama kyeta ni nraaqiara varivarave.

<sup>9</sup> Ni kora mwutukyavanto nianra vahintema kyero ni mutukyavantovata nkyiara vaiho. Ni mutukyavanto nkyiara vahira mwiqi variate.

<sup>10</sup> Nte ni kora qua riemwaqina vi varuqaro

mwia mwutukyavanto nianra vahirave. Mwitaa huntema kyeta nkyevata ni qua riemwaqita vivera, nkye ni mutukyavanto nkyiara vahiraqi varivarave. <sup>11</sup> Ni mutukyaqi kyuge hintema kyero nkyi mwutukyaqivata kyuge hirata nronraqama kye qamwateqata variate tina, nte mwaa quara nkyi timwa nyuqo.

<sup>12</sup> Nte mpo qua qianinra nkye mwi quara riemwaqita quate. Ni mutukyavanto nkyiara vahintema kyeta nkyevata nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variate.

<sup>13</sup> Vaisivanto nai nramwunaahuara mwutukya vaiharo mwihuara rieqaro qutu virave. Mwitaa kyero nai hena huara mwutukya vahiariva mpohuara mwutukya vahi okyarara ekyaa nraatara kyero nritarero vahiananrove. <sup>14</sup> Nkye ni qua riemwaqita vivera, nkye ni nramwunaahuama varivarave.

<sup>15</sup> Kyaiqa vaisivanto hia nai nronra vaisivanto mwitaa mwitaa hiani okyarara ntapihirara tina, nte hiam nkyiara ni kyaiqa vaisive timwaqina quaninrave. Nte nkyiara ni nramwunaahuave timwaqina virerave. Nte ni kora qua riaura ekyaa nkyi timwa nyunranra tina, nte mwitaa tirerave.

<sup>16</sup> Hia nkye ni naanraanrave. Nte nkyi nyaanraunrave. Nte nkyi nyaanrama kye sita kyena nkyiara uro kyatarivanto tamwa riaintema kyeta kyuge tamwa mpuahaama vahiani tamwanra riemwataate turave. Nkye mwitaa hivera, nkye ni nutuarave, ni kyaiqarave rieqata nanra inraikyarave ni kora kyapara hivaro mwiva nkyi nyiananrove. <sup>17</sup> Nte mwaa quara nkyiara mwitaa

hiatema tuqo. Nkye nanrianra nanrianra mwutukya vahirata variqita quate.

*Mwatani varihua nkyi nramwutaaqa hivarave tura*

<sup>18</sup> Mwatani varihua nkyi nramwutaaqa hivera, nkye ntapihiate, mwihua ni nraante nramwutaaqama taahuara titama, nkyivata nramwutaaqa hivarave. <sup>19</sup> Nkye mwata mwainyaahua varivatavauma mwihua nkyiara tiri nramwunaahuave tiqata nkyiara mwutukya vahirata varivarave. Nte mwatani variahuagitaina nkyi nyaanrama kyauqata nkye hia mwihuanigama variavo. Nkye hia mihuanigama variarara titama, mwihua nkyi nramwutaaqa hi variavo.

<sup>20</sup> Nte vaakya timwa nyunranra riaate. Hia kyaiqa vaisivanto nai nronra vaisi nraatara kyairave. Mwatani variahua ni uaqiama matehuara tita, mwihua nkyivata uaqiama nyatevarave. Mwihua ni qua riehuavauma nkyi quavata rieverave.

<sup>21</sup> Nkye ni nraaqiara variavatara tita, mwihua mwia kyaara nkyivata qoraqama nyatevarave. Ni titaira hia ntapihiahuara tita, mwihua mwitaa hivarave. <sup>22</sup> Nte hia tumu mwihua timwa nyutirio, mwihua qora kyaiqa utuarara hiana qua vahitirio. Nte tumu mwihua timwa nyunranra tiro, mwiaqaatairo mwihua qaqa hia mwia ri-aunanrave ti quava hiana vahiananrove.

<sup>23</sup> Vaisivanto ni nramwutaaqa hiqaro ni koravata nramwutaaqa hiananrove. <sup>24</sup> Mpo kyaiqa mpo kyaiqa hia mwihua qio varaa kyaiqara nte mwi kyaiqara mwihua suqaa variqana vare varuvave. Hia nte mwitaa hutirio, hiana mwihuaqaa



qua vahitirio. Mwihua ni kyaiqa taqeta ni qaqira kyeta nivata ni koravata nramwutaaga hiavo. <sup>25</sup> Mwihua mwitaama variavaro qua mpo haaru qumina vakya gara ntumwa tova mate ntapihi kyero mwivauma viho. Mwi quava mwitaama tiro:

Hia mpo quavata vahirata quminaqama kyeta mwihua ni nramwutaaga hivarave, turave. *(Ihi 35:19)*

<sup>26</sup> Qio nkyi kyaahaqa hiariva mpovanto tumuananrove. Mwiva Kotira mwanraquravanto qutaa qua nraahu ti variva, mwiva Kotiva hinasairo tumuananrove. Nte mwia ntena koraqaataina titaariro mwiva tumu variqaro nianra ntapihi kyero nkyi timwa nyiananrove. <sup>27</sup> Nkyevata vuni nivatama kyeta variqi quahuara tita, nkye qioma ni kyaiqa okyarara mpo mwatanaa mpo mwatanaahua timwa nyivarave.

## 16

<sup>1</sup> Nkye nraakiara pupohairata ni qua qaqira kyevo tina, nte mwi quara mwi quara nkyi timwa nyuqo.

<sup>2</sup> Nraakiara mwihua nkyi inronra hiqata mwaanra nraamwugitaita nkyi raaqu kyevarave. Mpo enta nrintairata mwihua nkyi ru kyeta tiqata, Tire Kotira kyaiqama vare varuro, tivarave.

<sup>3</sup> Mwihua nianravata ni koraravata hia ntapihi kyeta riaahuara tita, mwihua mwitaa hivarave.

<sup>4</sup> Nte mwaa entara nraakiara nkyi uaqiama nyaterera timwa nyuqo. Nraakiara mwihua mwitaa mwitaa hivata nkye mwi entara nte mate mwaa

quara turara nraato tuate. Tauraa nte nkyivata variqananra tina, hia nte mwi quara mwi quara nkyi timwa nyunrave.

*Kotira mwanraqura kyaiqara Iesusiva tura*

<sup>5</sup> Qio nte pataqia vari kyena ni titaiva hinani virelave. Qio nte mwini virevana uti varuqaro hiam nkyiqitairo mpovanto tiqaro, E taini virelave hiaro? tiho. <sup>6</sup> Nte vaakya turara nkye rie variavaro nkyi mwutukyavanto uaqia ihata variavo.

<sup>7</sup> Qio nte qutaama tuqo. Nte hia quariro nkyi kyaahaqa hiariva hia qio tumuananrove. Nte quariva qioma uro mwia titaariro nkye hinani tumuananrove.

<sup>8</sup> Kotira mwanraquravanto tumu variqaro mwiva mwatani varihua taarampo inraikyara nyaamwutaananrove:

- (1) mwihua uaqia hi kyaiqarave
- (2) kyuqe kyaiqa okyararave
- (3) Kotiva ko qiani okyararave

<sup>9</sup> (1) Mwihua uaqia hi kyaiqara:

Mwatani varihua hia nianra qutaa mwivave tihuara tita, mwihua uaqia hi kyaiqara utira mwiva nyaamwu taananrove.

<sup>10</sup> (2) Kyuqe kyaiqa okyara:

Nte ntena kova hinani quarita nkye hia qaiqaa ni taqerara tiro, mwiva variqaro kyuqe kyaiqa okyara nkyi nyaamwu taananrove.

<sup>11</sup> (3) Kotiva ko qiani okyarara:

Mwaa mwataraqaa ntaqikyivi variva Saataaniva ko hia nraatara kyairara tiro, mwiva Kotiva

ko qiani okyarara mwatani varihua nyaamwu taananrove.

(Kotira mwanraquravanto mwitaama timwa nyiananrove.)

<sup>12</sup> Nte mpo qua mpo qua nkyi timwa nyian-riva vaihata nkye hia ekyaa mwi quarara qioqa hiavananra tina, mate nte hia mwi quara nkyi timwa nyinrenrave. <sup>13</sup> Qutaa qua nraahu ti vari-ari mwanraqurava tumu ntero, mwiva variqaro nkyi sita varero nkyi kyuqe aanra nyaamwu teqaro qutaa qua okyara ekyaa mwi okyarara nkyi timwa nyiananrove. Mwiva hia nai vu nraato tuani quarara tiraitiro, mwiva riaani quara nraahuma timwa nyiananrove. Nraakiara mwi inraikyava mwitaa mwitaama qovara hiani inraikyarara mwiva nkyi timwa nyiananrove.

<sup>14</sup> Mwiva nte qua qianinra mwi quara nkyi timwa nyianinranra tiro, ni nutuvanto nronraqa hiananrove.

<sup>15</sup> Ekyaa ni kova hi inraikyava nini vahirara tina, nte vaakya tiqana, Kotira mwanraqura mwiva nte hu inraikyarara riero vara kyero nkyi timwa nyiananrove, turave. <sup>16</sup> Qio pataqia nkye varita hia ni taqevrave. Mwiaqaataita pataqia nkye varita qaiqaa ni taqevrave, tiro.

*Nkyi mwutukyavanto uaqia hirata variqita vivaro mwiaqaatairo nkyi mwutukyavanto kyugema vahirata varivarave, tura*

<sup>17</sup> Iesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiara mponramwuvanto nai timwa mwi nai timwa mwi hita tiqata, Mwiva nanra quave tiho? Mwiva tiqaro, Pataqia nkye varita hia ni taqevrave, timwa kyero qaiqaa tiqaro, Nkye vari kyeta ni

qaiqaa taqavarave, tiho. Mwiva mwitaa timwa kyero nai qova hinani quaninranravata tiho. <sup>18</sup> Mwiva nkye pataqia vari kyetave ti quara, hia tire mwi quara ntapihi riauro, tita.

<sup>19</sup> Mwitaa ti varuvaro Iesusiva ntapihi kyovata mwihua mwi quarara mwia kyapara hirerata uti varuvaro Iesusiva tiqaro, Nte vaakya turara nkye pataqia varita hia ni taqavarave mwiaqaaita pataqia varita qaiqaa ni taqavarave turave. Nkye mwi quararave nai kyapara hi nai kyapara hi variavo?

<sup>20</sup> Qio nte qutaa qianinra riaate. Nkye ntateqata atura ntiqa variqi vivata mwatani varihua qamwateqata varivarave. Nkyi mwutukyavanto uaqia hirata variqita vivaro mwiaqaaitairo nkyi mwutukyavanto kyugema vahirata varivarave.

<sup>21</sup> Nraakyeavanto nraaqiara mwataariva qaumato vaiharora tiro, mwiva atura ntirave. Qio mwi nraakyeva nraaqiara mwata kyero mwiaqaaitairo tiqaro, Nte nraaqiara mwata kyauqo, timwa kyero qamwateqaro nai atura ntirara taunru kyairave. <sup>22</sup> Nkyevata mwitaa hivarave. Mwaa entara nkyi mwutukyavanto uaqia hirata varivarave. Qio nraakiara nte nkyi uro taqaariro nkyi mwutukyavanto kyuge hirata qio varivarave. Varivaro mpovanto hia qio nkyi qoraqama nyatairaro nkyi mwutukyavanto uaqia hiananrove.

<sup>23</sup> Mwitaa hirata mwi entara nkye mpo inraik-yara ni kyapara hiva hiana vahananrove. Nte qutaa tuqo. Mwi entara nkye ni korara mpo inraikya mpo inraikyara mwia kyapara hivaro

mwiva ni kyaiqarave, ni nutuarave, rieqaroma nkyi nyiananrove.

<sup>24</sup> Tauraa nkye variqata hia ni kyaiqarave ni nutuarave rieqata ni kora kyapara hiarave. Mwaa entaraqaataita nkye ni kora kyapara hivarо nkyi mwutukya kyuqe hiarive tiro, nkyi nyiananrove.

*Iesusiva mwata mwaaqaanaa okyara nraatara kyairave tura*

<sup>25</sup> Nte mpo quaqaa ntumwa kyeqana mpo qua mpo qua nkyi timwa nyunrave. Qio mpo enta nri ntairaqe nte hia mpo quaqaa ntumwa kyena nkyi timwa nyinraitina, mwi entara nte ntena korara nkyi timwa nyinrenra nte vutu kyenama nkyi timwa nyianinrave.

<sup>26</sup> Mwi entava nri ntairata qioma nkye ni nutu nteqata ni korara kyapara hivarо nkyi nyiananrove. Hia nte nkyiara rieqana ntena kora kyapara hianinrave. (Nkyetavanto qio mwia kyapara hivarave.) <sup>27</sup> Ni kova nkyiara mwutukya ntiharо varirara tita, nkyetavanto qioma mwia kyapara hivarо nkyi nyiananrove. Nkye nianra tiqata, E Kotiva hinasaira tumuanravave, qiavaro nkyi mwutukyavanto nianra vaihata variarara tiro, ni kora mwutukyavantovata nkyiara vaiharо var-iho. <sup>28</sup> Nte ntena kova hinasaina mwatani tumuvave. Nte qaumama mwaa mwatara mwaini kyena ntena kova hira qoqaraanani quaninrave, tiro.

<sup>29</sup> Mwitaa tuvata mwia nraaqiaranramwuvanto qiove tita, Mate e hia mpo quaqaa ntumwa

kyera tiraitira, e vutu kyerama tiri timwa timwi variaro.

<sup>30</sup> Mate tire ntapihi kyaaurara e ekyaa inraikya ntapihi kyaarava variarata tire hiam a i qaiqaa kyapara hiananrave. Mate tire tiqata, Qutaama e Kotiva hinasaira tumuanravave turo, tita.

<sup>31</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Qio mateve nkye ni okyarara ntapihiavo? <sup>32</sup> Mpo enta nri-anriva qaumatoma vaiho. Mwi entaraqaa nkyi vara aanraupima kyaivata nkye mpona mpona-mate nkyeta mwaatani vivu kyaavuma vivarave. Ni kova nivatama kyero varirara tina, nte mwi entaraqaa hiam a ntenanraa varianinrave.

<sup>33</sup> Nkye nivata varivaro nkyi mwutukya qi-haakyama vahiarive tina, nte mwaa quara nkyi timwa nyuqo. Nkye mwatani varivata mwihua nkyi uaqiama nyatevarave. Qio kepukyaqama kyeta variate. Nte mwatanyaa okyara nraatara kyaaurave, tiro. Iesusiva turama.

## 17

### *Iesusiva Kotirara aakyara nteqaro tura*

<sup>1</sup> Iesusiva mwi quara timwa kyero mwiva nyaamwuni tageqaro Kotirara aakyara ntero tiqaro, Ko, mate mwaa ni iherama nri ntaiho. Qio e ni peqa okyara qovarama matairaqe nte i mwaaquvanto variqana nte ina peqa okyara nyaamwutaankye.

<sup>2</sup> E nraakye qora ni mpiarahua nte mwihua kyaahaqamaqina quarita mwihua ekyaa enta qati variqita quate tira, e ni nronraqama kyaarana nte ekyaa nraakye qoraqaa ntaqikiyi variqana nte mwihua nronravanto varuqo.

<sup>3</sup> Nraakye qora ekyaa enta qati variqi vi okyarava mwataamama vahiho: Nraakye qora iara ntapihi kye rieta tiqata, Kotiva nraahuma qutaa mwanriqa kuaiqiavanto variqaro Iesusi Karaisira titairave, tihua, mwihua mwi okyarara varevara.

<sup>4</sup> Nte mwatani variqi vina i peqa okyara nraakye qora nyaamwuteqana e kyaiqa mpiananra vara taiqa kyauqo. <sup>5</sup> Qio ko, haaru hia mwaa mwatavavata vahu entara nte ivata variqi quavaro ni peqa okyaravanto vahurave. Qio mate e ni peqa okyara mwia nyaamwutairata mwihua taqaate.

<sup>6</sup> Mwatanyaa vaisinramwu ni mpiarahua nte mwihua i okyara nyaamwutaurave. Mwi vaisihua ena hiarahua ena mwihua ni mpiarata mwihua variqata i qua riemwaqita quavo.

<sup>7-8</sup> E qua ni timwa mpiananra nte mwihua timwa nyuqata mwihua mwi quara varaarave. Mwihua ntapihi kyaavana nte qutaa e hiananrasaina tumuqata mwihua nianra qutaa Kotiva mwia titairave qiarave. Mwitaa tiqatara tita, mwihua ntapihi kyeta riaavaro e ekyaa inraikya ni mpiarava mwi inraikyava e hiananrasairo tuminrave.

<sup>9</sup> Qio nte mwihuara rieqanama iara aakyara nte varuqo. Hiama nte ekyaa nraakye qora mwatani variahuara aakyara nte varuqo. E nraakye qora ni mpiarata mwihua ini variarara tinama, nte mwihuara rieqanama iara aakyara nte varuqo. <sup>10</sup> Nte uhua e hiarahuama variavo. E hiarahua nte uhuama variavo. Mwihua variqata ni peqa okyara mpo hiahua nyaamwute variavo.

<sup>11</sup> Nte hia mwaa mwataraqaa variarita mwihuama mwaa mwataraqaa varivarave. Nte e hiananrani virerave. Qio ko, e kyotataqama kyera variaravave. E ena kepukya nrutu ni mpiananra mwi kepukyaraqotaira mwihua antuaraqira virata mwihua turetana kuaaqi varurantema kyeta mwihuavata variate.

<sup>12</sup> Nte mwihua kyapata variqana e ena kepukya nrutu ni mpiananra mwi kepukyaraqotaina mwihua antuaraqina vuqata hia mwihuaqitairo mpoqiavantovata raupirima viho. Vaisi kuaiqiavanto nraahu raupirima viho. Mwiva raupirima quaninranra haaru qati vakya mpovanto mwianra qara ntumwa tero mwitaa hiananrove turaqaara tiro, mwate mwitaama viho.

<sup>13</sup> Qio nte ivata varirerana virera uti varuqo. Ni mutukyavanto qamwatero kyuge hintema kyero mwihua mwutukyavantovata qamwatero kyuge hiarive tina, nte mwata mwaini variqana mwaa quara mwitaa tuqo. <sup>14</sup> Nte i qua mwihua timwa nyuqata mwihua mwatani variahua nrohia aanranra qaqira kyeta mwihua nte hia mwata mwaaqaanaava varuntema kyeta mwihuavata hiam mwata mwaaqaanaahua variavo. Mwitaama variavatara tita, mwatani variahua mwihua nramwutaqa hi variavo.

<sup>15</sup> Qio nte hia mwata mwaaqaataira mwihua sitaantera i kyapara huqo. Qaqao, nte iara tiqana, E mwihuaqaa ntaqikiqira viraro uaqia hi vaisiva hia mwihua uaqiama nyataarive, tuqo.

<sup>16</sup> Nte hia mwata mwaaqaanaava varuntema kyeta mwihuavata hiam mwata mwaaqaanaahua variavo. <sup>17</sup> E qutaa quaqotaira



mwihua kyaahaqa hirata mwihua i aanraqaa nraahu nrohiate. I qua qutaa quama vaiho.

<sup>18</sup> E ni mwata mwaini titaarana tumuntema kyena, ntevata mwihua mpo mwata mpo mwatani sitarerave.

<sup>19</sup> Qio nte mwihuara rieqana kuaa kyaiqa nraahu vararerana varuvave. (Nte mwihuara rieqana qutu quataa hirage qutu virerana varuqo.) Nte mwitaa hiarita mwihua qutaaqama i nraaqiara variqata i aanraqaa nraahu vivarave.

<sup>20</sup> Hia nte mwihuara nraahu rieqana iara aak-yara ntauqo. Nraakiara mpo ihua mwihua qua rieqatama nianra qutaa mwivave tihua, nte mwihuaravata rieqanama iara aakyara ntauqo.

<sup>21</sup> Mwihua kuaaqi variate tina, nte iara aakyara ntauqo. E niqi variarana nte iqi varuqo. Ko, mwihua tiritana votima kyeta variate tira, e mwihua kyaahaqa hirata mwihuavata tiritanaqi variate. Mwatani varihua nianra qutaa Kotiva mwia titaivave qiate tira, e ni nraaqiaranramwu kyaahaqa hirata mwihua kuaaqi variate.

<sup>22</sup> E ni nutu nronraqama kyaarana nte kuaaqarama kyena mwihua nyutu nronraqama kyauqo. Mwihua turetana kuaaqi varurantema kye mwihuavata kuaaqi variate tina, nte mwihua nyutu nronraqama kyauqo.

<sup>23</sup> E niqi variraqe nte mwihuqaqi variarita mwihua kuaaqi variqatama mpoqiavata kyaakueqa hivarave. Mwihua mwitaama varivata qati nraake qora mwatani varihua e ni titaananranra ntapihita i mwutukyavanto nianra vahintema kyero i mwutukyavanto ni nraaqiaranramwuanravata vahianinravata taqevrave.

<sup>24</sup> Ko, haaru hia mwaa mwatava vahu entara e nianra mwutukya vahuvarara tira, e ni nronraqama kyoraro e ni nronraqama kyoraro ni okyara kepukya okyaravanto vahuvana variavarave. E nraakye qora ni mpiarahua mwihuavata ni peqa okyara taqaate tina, nte tiqana, Nte varianinrani mwihuavata varivarave, tuqo.

<sup>25</sup> Ko, e avuqavuma kyera variaravave. Qati nraakye qora mwatani variahua hia i ntapihi kyaavana nte nraahu i ntapihi kyaurave. E ni titaananra mwaa nraaqiaranramwuhua nraahu mwia ntapihi kyaarave.

<sup>26</sup> Nte iara mwihua timwa nyuqata mwihua i ntapihi kyaarave. I mwutukyavanto nianra vahintema kyeta mwihuavata mpohuara mwutukya vahirata varivaqe nte mwihuavata kuaaqi variqina quankye tina, nte mwihua iara mpoqia-vata timwa nyiqi quarita mwihua ntapihi rievare, tiro. Iesusiva nai qorara aakyara nteqaro mwitaa tura.

## 18

*Iesusira ntavaaqavu kyora*

*(Matiu 26:47-56; Maaki 14:43-50; Ruku 22:47-53)*

<sup>1</sup> Iesusiva mwitaama kyero Kotirara aakyara timwa taiqa kyero mwiva nai nraaqiaranramwuvatama kyero vuva uro Kitaroni pata nramanriqiaru qarero oripi kyatari kyaqamwa tutoraqi vura.

<sup>2</sup> Iesusiva airi enta nai nraaqiaranramwuvapata mwiqi uro varurara tiro, Iutaasiva Iesusira nramwutaahua kyauquqi kyaariva mwia ntapihi

kyora. <sup>3</sup> Iutaasiva ntapihi kyero uro Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvata, Parisi vaisinramwuvata, timwa nyuvata mwihua kamaninra porisinramwu Iutaasira mwita kyaiqa vaisinramwuvata mwia mwuvaro Iutaasiva mwihua sita varero vura. Mwiuhua omwavata ramuvata qupi kye vareta ntaqi inraikyaravata vareta vuhua uro Iesusiva hunani uro ntora.

<sup>4</sup> Mwini uro ntovaro Iesusiva vaakya mwihua uti inraikyara ntapihi kyero mwiva vutu ntero mwihua kyapara hiro tiqaro, Nkye tararave puua hi variavo? tiro.

<sup>5</sup> Mwitaa tuvata mwihua tiqata, Tire Iesusira Nasaretinyaanranra puua hi varuro, tuvaro Iesusiva mwihua timwa nyinro tiqaro, Nte mwaa mwivama varuqo, tiro. Mwitaa tuvaro Iutaasiva Iesusira nramwutaa kyauquqi kyaari vaisiva, mwiva Iesusira rukyehua kyapata siviro varura.

<sup>6</sup> Iesusiva nte mwaa mwivave tuvata mwihua nrihanrama vita uro ntanteta aatuma kyeta mwatasata tuto ntita varura.

<sup>7</sup> Mwitaa huvaro Iesusiva qaiqaa mwihua kyapara hiro tiqaro, Nkye tararave puua hi variavo? tuvata mwihua qaiqaa tiqata, Iesusira Nasaretinyaanranrave, tuvaro <sup>8</sup> Iesusiva tiqaro, Nte vaakya nkyi timwa nyunrave. Nte mwaa mwivama varuqo. Nkye nianra puua hirerata nrivera, mwaa vaisinramwuhua qati kyaivata quate, tiro. <sup>9</sup> Vuni Iesusiva nai qorara mwitaama tiro: Vaisi mponramwu ni mpiarahua hia nte mpoku raupirima kyauqo, tura. Mwi quava qutaa mwivau vahiarive tiro, Iesusiva tiqaro, Mwi vaisinramwuhua qati kyaivata quate, tiro.

<sup>10</sup> Mwitaa tuvaro Pitaava nai paipanta varero nrunra veva ntanrau kyero mwiaqotairo Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua vunyaa vaisi, mwia kyaiqa vaisi nraato kyaatutani vahura teqa kyora. Kyaiqa vaisi mwia nrutu Marakusira.

<sup>11</sup> Pitaava mwia nraato teqa kyovaro Iesusiva Pitaarara tiqaro, Ena paipa vara veva nai tuaqi hu taante. Ni kova nramanri ni mpianinra hia nivanto nraanrive tirave mwitaa hiaro? tiro. (Iesusiva nramanriqaa ntumwa kyero nai ntuqutivaro nriqa quani inraikyara varero uro qutu quaninranra tura.)

*Iesusira vitaqita uro Anaasiva hunani kyora*

<sup>12</sup> Iesusiva mwitaa tuvata Romeninyaahua ntaqu vaisihua nkyiari qiata vaisi vatama kyeta nruvata Iutaa porisinramwuvantovata nri nteta Iesusira ntavaaqavu kyeta mwia rupa kyeta <sup>13</sup> mwia vitaqita Anaasiva hunani nraante kyora. Anaasiva mwiva Kaiapaasira nrinraamwiva varuvaro Kaiapaasiva nronraqama vuva mwi ihiraqi Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihuaqaa ntaqikyiqaro qiata vaisivanto varura.

<sup>14</sup> Tauraa Kaiapaasiva nai Iutaa kaanasori vaisi timwa nyinro tiqaro, Tiri kyaahaqa hirero vaisi kuaikuvanto qutu viraro kyuqe hiananrove, tu vaisiva varurama.

*Pitaava Iesusirara hia nte mwia taqaurave tura (Matiu 26:69-70; Maaki 14:66-68; Ruku 22:55-57)*

<sup>15</sup> Iesusira Anaasiva hunani vitaqita uro kyovata Saimoni Pitaavavata Iesusira nraaqiara

mpovantovata Iesusira vataqita vura. Anaasiva Pitaara vatama kyero nru vaisira ntapihi kyovara tiro, mwiva Iesusira vataqiro viqaro Anaasira mwaata mwatukya utaqi viqetora. <sup>16</sup> Pitaava mwaagani varuvaro Iesusira nraaqiara Anaasiva ntapihi kyo vaisiva mwatukya utaqi vuva uro ntantero nrumu qesana ntaqikiyi varu nraakyera timwa mwitero uro Pitaara vitaqiro nrumu utaqi vera kyora.

<sup>17</sup> Utaqi kyovaro Pitaava varuvaro nraakye qesaqaa ntaqikiyi varuva mwiva tiqaro, Evata mwi vaisira nraaqiarave variaro? tuvaro Pitaava qaqaqo, Nte hiave, tiro. <sup>18</sup> Timwa kyero varuvata porisinramwuvantovata Anaasira kyaiqa vaisinramwuvantovata varuvaro antovata mwihua qia quarateta qia taare varuvaro Pitaavavata mwini uro variqaro qia taare varura.

*Anaasiva Iesusira kyaparama mwatora*

*(Matiu 26:59-66; Maaki 14:55-64; Ruku 22:66-71)*

<sup>19</sup> Mwiaqaatai Iesusira vitaqita mpoqi uro kyovaro Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua vunyaa vaisivanto Iesusira nai nraaqiarara kyapara hiro Iesusiva nraakye qora timwa nyu quararavata kyapara huvaro <sup>20</sup> Iesusiva nai timwa mwinro tiqaro, Nte qoqaa variqana nraakye qora qua timwa nyunrave. Nte ekyaa enta nraakye qora timwa nyinrenrana Iutaavanto ntuvaantuama vita variaraqive, mwaanra nraamwuqive, Kotira nraamwu nronraqive, variqana nte mwihua qua timwa

nyunrave. Hia nte uqeta kyena variqana mwihua qua timwa nyunrave.

<sup>21</sup> Qio nanraqamave e ni kyapara hi variaro? E ni qua riaahua kyapara hiataarave. Nte qua timwa nyuhua kyapara hiante. Mwihua nte tu quara riaahuave, tiro.

<sup>22</sup> Iesusiva mwitaa tuvaro porisi vaisi mpov-anto mwiqi varuva Iesusira nraatokyai ntuteqa kyero tiqaro, E hia mwitaama kyera tiri nronra vaisiara qua qiante, tiro.

<sup>23</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Ni quavanto api qua vahiraravauma e ekyaa nraakye qora mwianra timwa nyinrata rievare. Ni quavanto qio vaihara e nanraqamave ni qumina ntuqutira hiaro? tiro.

<sup>24</sup> Iesusiva mwitaa timwa kyero mwia kyaan-taqotaita rupertova varuvaro Anaasiva mwia titovaro Kotira nraamwuqaa ntaqikiyi varu vaisira Kaiapaasiva hunani viro.

*Pitaava qaiqaa hia Iesusira taqaurave tura  
(Matiu 26:71-75; Maaki 14:69-72; Ruku 22:58-62)*

<sup>25</sup> Iesusiva mwini vuvaro Pitaava mpoqi variqaro qia taare varuvata mwini varuhua mwia kyapara hita tiqata, Evata mwia nraaqiarave variaro? tuvaro Pitaava qaqaq, Nte hiave, tiro.

<sup>26</sup> Mwitaa tuvaro vaisi mpo qiata vaisi kyaiqa vaisivanto Pitaava mwia nraato teqa kyora mwia hena vaisivanto Pitaarara tiqaro, Qutaa eve nte taqauqara mwikyantiri kyatari kyaqamwaqi variaro? tiro.

<sup>27</sup> Tuvaro Pitaava qaiqaa qaqaο nraahu tiro. Mwitaa timwa kyero riovaro qamwanrama kyero kokoraaravanto nruqua tura.

*Iesusira Pairaativa hunani vitaqita uro kyora*  
(*Matiu 27:1-2, 11-14; Maaki 15:1-5; Ruku 23:1-5*)

<sup>28</sup> Mwihua Kaiapaasira mwini kyeta Iesusira vita vare uro nronra vaisi kamaninra nraamwuqi kyora. Mwihua vaakya toqaqi mwini uro nteta mwihua Iutaavantora tita, hia mwia nraamwuqi vera ntaraitita, mwaatani varura. Mwihua nkyiari tiqata, Tire mwia mpo mwatanaanra nraamwu hia kyotataqi vera nteta uaqiama vita mwia kyaara tire hiama vekyahu nyato entaraqaa omwata qio nraananrave, tita.

<sup>29</sup> Mwitaa timwa kyeta mwihua mwaatani varuvaro Pairaativa kamaninra qiata vaisivanto mwihua taqarero veva ntero mwihuara tiqaro, Nanra qua mwaa vaisiraqaa vaihatave qiavo? tiro.

<sup>30</sup> Pairaativa mwitaa tuvata mwihua tiqata, Mwi vaisiva hia uaqia hi kyaiqara utitirio, tire hiama qio e hiananrani mwia vite nrunratirio, tita.

<sup>31</sup> Mwihua mwitaa tuvaro Pairaativa qaqaο tiro, Nkyeta mwaa mwi vaisira viteta nkyeta Iutaa ko quaqaa rieqatama mwia ko qiate, tiro. Pairaativa mwitaa tuvata Iutaa mwihua tiqata, Qaqaο, tire qumina vaisi variqata vaisi ru kyaananranra qua varaarorave. (Ena kamaniva variqara qioma tirata mwia ru kyevarave), tita.

<sup>32</sup> Mwihua mwitaa tuvaro Iesusiva mwihua mwitaama kyeta ni ru kyevarave tu quava qutaa mwivau vahura.

<sup>33</sup> Iutaa vaisi nronranramwuvanto mwitaa tuvaro Pairaativa nai nraamwu kamaninra nraamwuqi vera ntero Iesusira nraanrama kyovaro mwiqi vuvaro mwia kyapara hiro tiqaro, Qutaa e Iutaaqaa ntaqikiyi variaravave? tiro.

<sup>34</sup> Tuvaro Iesusiva tiqaro, Ena nraato tukyerave mwi quara qiario? Vaisi mpovanto nianra i timwa mwihanrave e mwitaa qiario? tiro.

<sup>35</sup> Iesusiva mwitaa tuvaro Pairaativa tiqaro, Nte Iutaa vaisive huqo? Nte hia Iutaa vaisive. Ina nramwunaa Iutaavantovata, Kotira kyaiqa vara mwate varia vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvata, mwihuama i viteta mwaini nriavo. E nataama kyaaratave i viteta nriavo? tiro.

<sup>36</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Nte ntaqikiyariva hiamaa mwaa mwataraqaa vaiho. Mwiva mwaa mwataraqaa vahitirio, Iutaavanto ni rupevo tita ni kyaara ni pataqi nrihua mwihuavata ntaquatirio. Qio nte ntaqikiyariva hiamaa mwatani vaiho, tiro.

<sup>37</sup> Iesusiva mwitaa tuvaro Pairaativa tiqaro, Qio qutaa e nraakye qoraqaa ntaqikiyi variaravave? tiro. Tuvaro Iesusiva tiqaro, Qutaa nte nraakye qoraqaa ntaqikiyi varuvave. Mwianra rieqaro ni mwatani mwatataihana nruvave. Qutaa qua okyara nraakye qora timwa nyinrenrana nte mwatani tumuvave. Qutaa quara riaariva ni quama riaanarove, tiro.

<sup>38</sup> Iesusiva mwitaa tuvaro Pairaativa tiqaro, Qutaa qua vahirero mwia nanra quave iho? tiro.



*Pairaativa Iesusira kyatariqaa rutaate tura  
(Matuu 27:15-31; Maaki 15:6-20; Ruku 23:13-25)*

Pairaativa mwitaa timwa kyero veva ntero Iutaa ntuvaantuama vita varuhua timwa nyinro tiqaro, Nte taqauqaro hia mwia rukyaarava mpo okyara mwiaqi vaiho, tiro.

<sup>39</sup> Mwitaa timwa kyero mwiva tiqaro, Qio nkye mpo inraikya utuava mwitaamama vaiho. Nkye vekyahu nyato kyarara omwata nraa entaraqaa nte karavu vaisi kuaiku nkyiara rieqanama mwia huvantu nyataurave. Qiove nte mwianra rieqana nkyi Iutaaqaa ntaqikyí vari vaisira huvantu nyataaninrave? tiro.

<sup>40</sup> Mwitaa tuvata mwihua aakyara ntamwakye nai timwa mwita tiqata, Qaqao, hia mwi vaisira huvantu kyaante. Vaisi mpo mwia nrutu Varavaasira mwia huvantu timwataante, tura. Qio Varavaasiva vaisi ru kyeqaro mwihua munima vare varu vaisiva varura.

## 19

<sup>1</sup> Mwihua mwitaa tuvaro qaiqaa Pairaativa tiqaro, Iesusira viteta uro kyaantaqo mwia ntuteqaate, tuvata mwia kyaantaqo ntuteqaateqama kye vatora.

<sup>2</sup> Mwitaama kye vateta Pairaatira ntaqu vaisihua uro tauvera vara kyeta qiata vaisi tovaqa voti hura ququrama kyeta mwia qiataqaa qu mwateta nraanre tavuna vara utu mwateta,  
<sup>3</sup> mwihua mwiva varunani uro nteta mwihua vireraqama kye Iesusirara tiqata, Iutaa vunyaa vaisi mwaavao, variqarave? timwa kyeta kyauquqo mwia viri ntuteqa kyora.

<sup>4</sup> Mwihua mwia mwitaama kyovaro Pairaativa qaiqaa veva ntero Iutaa ntuvaantuama vita varuhuara tiqaro, Qio taqaate. Nte taqauqaro hia mwiva uaqia hi kyaiqara utihana nte mwiaqa qua vataariva hiama vahirove. Nkyevata mwia taqe ntapihi kyaate tina, nte mwia vara veva kyarerave, tiro. <sup>5</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva qiataqaa tauvera qu mwateta nraanre tavuna utu mwatora rirante veva ntovaro Pairaativa tiqaro, Qio taqaate, mwaa mwi vaisivave, tiro.

<sup>6</sup> Mwitaa tuvata Kotira nraamwuqi Kotira kyaiqa vara mwate varu vaisihua mwihua nronra vaisinramwuvata, porisinramwuvata, Iesusira taqeta mwihua aakyara nteta tiqata, Kyatariqaa mwia hiritaate. Kyatariqaa mwia hiritaate, tita.

Mwitaa tuvaro Pairaativa tiqaro, Nkyeta mwia vitaqita uro kyatariqaa hiritaate. Nte taqauqaro hia mwiva uaqia hi kyaiqara utihana nte mwiaqa qua vataariva hiama vahirove.

<sup>7</sup> Tuvata mwihua tiqata, Qaqao, mwiva tire qao timwa tauna quara mpo nteqa kyairave. Mwia kyaara mwiva qutu quarivama variho. Mwiva tiqaro, Nte Kotira mwaaquvantove tirave, tita.

<sup>8</sup> Mwitaa tuvaro Pairaativa mwi quara riero mpoqiavata aatu hiro <sup>9</sup> mwiva tumu ntantero nai nraamwuqi vera ntero Iesusira kyapara hiro tiqaro, E tainyaavave? tiro. Tuvaro Iesusiva hia qua tiraitiro, tirema varura.

<sup>10</sup> Tirema varuvaro Pairaativa tiqaro, E nive hia qua timwa mpirera utuaro? E riaante. Nte nronravanto nte qioma i huvantu kyena, nte qioma qiarita i kyatariqaa hiritevarave, tiro.

11 Mwitaa tuvaro Iesusiva Pairaatira timwa mwinro tiqaro, Kotiva nyaamwuni variva hia i kyaakue mwitirio, hiamu qio e ni naatara kyaaratirio. Vaisi mpovanto ni pitaqiro nrumu i mwi vaisira kyaiqavanto i uaqia hi kyaiqaravata nraatara kyaiho. Mwia kyaara mwi vaisiraqaa nronra quama vahiananrove, tiro.

12 Iesusiva mwitaa tuvaro Pairaativa mwiaqaatairo Iesusira huvantu kyarera uti varuvata Iutaa vaisinramwu ntuvaantuama vita varuhua aakyara nteta tiqata, E mwia huvantu kyairaro qati virera, e hiamu qiata vaisi Sisaara toti varinanrave. Mpovanto nanrianra tiqaro nte qiata vaisima varuqo qiariva, mwiva Sisaara nramwutaama variananrove, tita.

13 Tuvaro Pairaativa mwi quara riero uro Iesusira vitaqiro veva ntero ko ríaa vaisihua taintaqaa uro mwatakyaa viro. Mwi taintava vahu mwatara nrutu nteqata, *Ori Ntamwatairave*, tura. Iutaa mwatanaahua quaqitai mwianra *Kapatave*, tura. 14 Vekyahu nyato kyarara nro entava mwia qanranraa vahuvaro huari vu nrinro virini qiataqa vahuvaro Pairaativa uro mwi taintaraqa mwatakyaa viro Iutaa ntuvaantuama vita varuhua timwa nyinro tiqaro, Qio nkye nkyeta qiata vaisi mwaa taqaate, tiro.

15 Tuvata mwihua aakyara nteta tiqata, Mwia ru kyaante. Mwia ru kyaante. Mwia kyatariqaa hiritaivaro qutu quarive, tita.

Mwitaa tuvaro Pairaativa mwihua kyapara hiro tiqaro, Nte qiarita nkyi qiata vaisi kyatariqa ninriqo ru terara nkyi mwutukya vahirove iho? Mwitaa tuvata Kotira kyaiqa vara mwate varu

vaisihua mwihua nronra vaisinramwu tiqata, (Mwiva hia tiri qiata vaisive.) I nronravanto Sisaava mwiva nraahuma tiri qiata vaisive, tita.

<sup>16</sup> Mwitaa tuvaro Pairaativa Iesusira kyatariga hiritaate tiro, mwihua kyauquqi kyora.

*Iesusira ninriqotaita kyatarigaa rutora*

*(Matiu 27:32-44; Maaki 15:21-32; Ruku 23:26-43)*

Pairaativa Iesusira mwihua nyuvata mwihua mwia viteta vuvaro

<sup>17</sup> Iesusiva nai hirite kyatarira vara qu varero vuvata mwihua Iesusira vita vareta mwaa quaraqitai *Qiata Mwukyaari* satave tunani vita. Iutaa mwatanaahua quaqitai *Korokotaave* tunani uro ntora. <sup>18</sup> Uro nteta Iesusira kyuqu kyauqu kyatarigaa ninriqotaita rukyeta vara mwaamwi mwataqi ratora. Mwia rateta vaisi mpotanavata kyatarigaa ru kyeta hini hini ratovaro Iesusiva mwitanahua utaqaa varura.

<sup>19</sup> Iesusira kyatarigaa hiritovaro Pairaativa qua gara ntumwa tora uro Iesusira qiatani kyatarigaa rutora. Mwataama kyero gara ntumwa tero:

IESUSIVA NASARETINYAAVA IUTAA VUNYAA VAISIVE, tura.

<sup>20</sup> Iesusira kyatarigaa hiritova Ierusaremi nraaqani vahuvatara tita, mwi mwatanaahua airivanto nrumu Iesusira taqeta mwi quara kyaara ntumwa kyeta taqora. Mwi quara taara mpo quaqitairo gara ntumwa tora. Iutaa quaqitaivata, Romeni quaqitaivata, Kiriki quaqitaivata, gara ntumwa tora.

<sup>21</sup> Kotira nraamwuqaa ntaqikyu vaisihua mwi quara taqeta Pairaatirara qaqaqo tita, E hia

mwianra Iutaa qiata vaisive timwa kyera qara ntuataarave. E mwataama kyera qara ntuataarave. Mwi vaisiva nai tiqaro nte Iutaa qiata vaisive tirave. Mwitaa timwa kyera qara ntuante, tita.

<sup>22</sup> Tuvaro Pairaativa qaqaero tiro, Nte qara ntumwa tauva qio mwitaama vahiarive, tura.

*Iesusira tuavaaqa ntainra kyeta varora*

<sup>23</sup> Ntaqu vaisinramwuhua Iesusira kyatarigaa hiriteta mwiaqaataita mwia tuavaaqa vara kyeta erahiamuaantema ntainra kyeta ntaqu vaisihua nkyiari erahiamuaantema variqara tita, mpovanto mpoqaatairo varovaro mpovanto mpoqaatairo varero mwitama kyeta vareta mwia sioativata vara kyeta taqovaro mpuahaanta virisairo mpiani tumitarova vahuvata ntaqu vaisinramwuhua tiqata, Hia mwaa nrahituare.

<sup>24</sup> Nrivaqe mwianra kaati voti hira santu ruararo tiriqitairo mpovanto mwia varaarive, tita. Mwitaa turara tiro, mpo quavanto haaru qumina vakya qara ntumwa tova qutaa mwivau vahura. Mwataama tiro:

Ni tuavaaqa ntainra kyeta varevarave.

Ni sioiti mpuahaanta vararerata kaati ruantema kyetama

varevarave, tiro. Mwitaa tura. *(Ihi 22:18)*

Ntaqu vaisinramwuhua mwitaama kyeta Iesusira tuavaaqa ntainra kyeta varora.

*Iesusiva nai nronranra tura*

<sup>25</sup> Iesusira kyatarigaa hiritovata nraakyenramwuvanto nrumu mwi kyatarira tataaqa sivita varura. Iesusira nrovavata, mwia nronra nrunravantovata, Kiropaasira nraata

Mariaavavata, Mariaava Makataranyaavavata, mwinramwuhua Iesusira hirito kyatarira tataaqa sivita varuvaro <sup>26</sup> Iesusiva taqovata mwia nrovavata mwia vataqiro nrohu vaisiva mpo Iesusiva mwianra mwutukya ntu vaisivavata varura. Mwitanahua varuvaro Iesusiva nai nronranra tiqaro, <sup>27</sup> Mwaa nraakyevaso, e mwi vaisirara ni maaquve qiante, tiro. Timwa kyero nai vataqiro nrohu vaisira Iesusiva mwianra mpoqama kyero mwutukya ntu vaisirara tiqaro, Mwaa nraakyerara ni ntorave qiante, tiro. Mwitaa tuvaro mwi entaraqaatairo mwia vataqiro nrohu vaisiva Iesusira nronra vitaqiro nai nraamwuqi kyero kyuqema kyero mwiaqaa ntaqikiqiro vura.

*Iesusiva qutu vura*

*(Matiu 27:45-56; Maaki 15:33-41; Ruku 23:44-49)*

<sup>28</sup> Iesusiva mwi quara timwa kyero mwiva ntapihi kyovaro qio mwia kyaiqavanto taiqa vura. Mwiaqaatairo mpo qua haaru gumina vakya mpukuqi qara ntumwa tova qutaa mwivau vahiarive tiro, mwiva tiqaro, Ni nramanri nraataa iho, tiro.

<sup>29</sup> Mwitaa tuvaro uaini ukavura tanuqi vahuvavaro tavuna viti vara kyero nramanriqi ntamwa kyero kyaamwu vitiqaa rupa kyero viri Iesusira nroqi ntamwa tovaro <sup>30</sup> Iesusiva ukavu nramanrinra mwia nrenro mwiaqaatairo mwiva tiqaro, Qio taiqama viho, timwa kyero nru kinta tero nai mwanraqura titovaro vuvaro mwiva qutu viro.

*Vaataaraqotairo Iesusira nraantera sata ra varora*

<sup>31</sup> Mwiva qutu vuvaro mwia qanranraa mwaanra enta vekyahu nyato kyarara nro entava nronra enta vahianinranra tita, Iutaavanto tiqata, Hura vaisinramwu qutu quahua mwihua mwamwanta kyatariqaa vahiankyorave timwa kyeta, uro Pairaatirara tiqata, E tirata mwinramwuhua kyuqu ntuvuraa kyaivata mwinramwuhua qamwanrama qutu vivata varaqita uro quntaate, tita.

<sup>32</sup> Tuvoro Pairaativa eo tuvata mwia ntaqu vaisinramwuhua nrumu Iesusira tataaqa hiritu vaisira kyuqu ntuvuraa kyeta uro vaisi mpo hini hiritora kyuqu ntuvuraa kyeta <sup>33</sup> uro Iesusira kyuquvata ntuvuraa kyaare tita, taqovaro mwiva vaakya qutu vuvata mwihua qaqira kyeta hia mwia kyuqu ntuvuraaqura.

<sup>34</sup> Ntaqu vaisiva mpovanto uro vaataaraqotairo Iesusira nraantera sata ra varero. Ra kyovaro qamwanrama kyero nraanrevata qati nramanrivata tumunra.

<sup>35</sup> Qio nte mwaa quara gara ntumwa tauva mwi entara variqana nte mwi inraikyara mwi inraikyara taqaavarave. Qutaaqama kyena nte mwi inraikyara mwi inraikyara taqaavarave. Nkye mwi quarara qutaave qiate tina, nte mwi inraikyara qutaaqama kyena taqaurara nkyivata timwa nyuqo.

<sup>36</sup> Ntaqu vaisiva mwitaa hurara tiro, haaru qati vakya gara ntumwa to quava qutaa mwivau vahura. Qara ntumwa tova mwataama tiro:

Mwihua hia mwia mwukyaari mpo ntuvuraa  
kyevarave,

tura. *(Ihi 34:20)*

<sup>37</sup> Qaiqaa mpo quavata haaru gara ntumwa  
tova tiqaro:

Mwihua nkyiari vaataaraqotaita rute vaisira  
tagevarave,

tura. *(Sekaraiaa 12:10)*

*Iesusira quntamwa tora*

*(Matiu 27:57-61; Maaki 15:42-47; Ruku 23:50-56)*

<sup>38</sup> Mwitaa huvaro vaisi mpovanto mwia nrutu Iosepiva mwiva Arimatianyaava mwiva tau-raaqama Iutaa vaisinramwu nyaatu aatu hiqaro tuqeta kyeqaro Iesusira vataqiro nrohu vaisiva, mwiva uro ntero Pairaatirara tiqaro, Iesusira mwamwanta mpiraqena varaqina quuntaankye, tiro. Tuvaro Pairaativa tiqaro, Qio uro vara kyera quuntaante, tuvaro Iosepiva uro Iesusira mwamwanta itu kyero varora.

<sup>39</sup> Varovaro Nikotimaasiva, mwiva haaru entaqi Iesusira uro taqova, mwivavata kyuge ueri kyuge hu kyatariva mwunta vura kuaaqi tuqasaakye vatoravata varero. Mwia muaanravanto vahirero 30 kiro vahura varero Iosepikyantiri viro.

<sup>40</sup> Mwitanaahua Iesusira mwamwanta vareta eqarori tavuna vara kyeta kyuge mwunta vura vatama kyeta mwia mwamwanta qapuqama kyora. Iutaa mwatanaahua vaisi qunto okyarava mwitaama vahurara tita, mwitanahua mwitaa hura.

<sup>41</sup> Iesusira hiritonani kyaqamwa tutova vahuravaro mwiqi qaraakya ori vauru tora vaisi qunte



varuva mpo vahura. Mwia qaraakya vahuvaro tauraa hia vaisi mpo mwiqi quntora.

<sup>42</sup> Qio mwia qanranraa Iutaa mwatanaahua mwaanra enta vahiananrove timwa kyeta, mwi oriva qaumato vahuvata mwiqi mwitanahua Iesusira uro quntamwa tora.

## 20

### *Iesusiva qati sivura*

*(Matiu 28:1-8; Maaki 16:1-8; Ruku 24:1-12)*

<sup>1</sup> Qio Saanteqa toqa entaqi qakyo qaatatarera huvaro Mariaava Makataranyaava Iesusira oriqi quntamwa toraqi uro ntero taqovaro orivanto gesa titatova qatinani vara kyovaro vahiro.

<sup>2</sup> Ori qatinani vara kyova vahuvaro mwi nraakyeve uro ntante hiantero Iesusira nraaqiaratana Saimoni Pitaavavata, mpo vaisi Iesusiva mwianra mpoqama kyero mwutukya ntu vaisivavata, varunani nri ntero mwitanahua timwa nyinro tiqaro, Mwihua oriqitaita Iesusira vara kyaavata tirenramwu hia mwia varaqita vataara taqauro, tiro.

<sup>3</sup> Mwitaa tuvata Pitaavavata, vaisi mpo mwivavata, Iesusira oriqi vatora mwianra vita.

<sup>4</sup> Mwitanahua hianteta vuvaro mpovanto Pitaara nraatara kyero mwiva nraante oriqi Iesusira quntamwa tonani uro ntero. <sup>5</sup> Mwiva nraante uro ntero hiam mwiqi viqetaraitiro, qatinani variqaro kakataama viro vera taqovaro oriqi tavuna nraahu vahura.

<sup>6</sup> Tavuna nraahu mwiqi vahuvaro taqero varuvaro nraakiara Saimoni Pitaava nri ntero mwiva hia qatinani variraitiro, mwiva

qamwanrama oriqi vera ntero taqovaro tavuna nraahu vahuvaro <sup>7</sup> mpo tavunavata, Iesusira qiata nraamwuma tova mwivavata, qumina vahiro. Iesusira ququtama to tavunava, mwi tavunava hia mpo tavunavata kuaaqaa vahiraitiro, nanrianra mposata vahura.

<sup>8</sup> Mwitaama vahuvaro vaisi mpo vaakya nruva, mwivavata mwiqi verantero mwi inraikyara taqamwa kyero mwiaqaatairo mwia vu nraato ntapihi vuvaro Iesusira okyarara ntapihi kyero qio qutaa mwivave tiro. <sup>9</sup> Tauraa mwitanahua variqata mpukuqi Iesusiva qutu viro qaiqaa qati siquaninranra qara ntumwato quara hia ntapihi riora. Hia ntapihiraitita, variqi vita qio mwi entara mwitanahua mwi quara ntapihi kyora. <sup>10</sup> Mwi inraikyara taqeta mwitanahua nrumu ntanteta mwaatani vura.

*Mariaava Makataranyaava Iesusira taqora  
(Maaki 16:9-11)*

<sup>11</sup> Mwitanahua mwaatani vuvaro Mariaava Iesusira quntamwa tonani nri ntero qatinani variqaro ntate variro. Mwiva ntate variqaro kakataama kyero oriqi vera taqovata <sup>12</sup> nyaamwunyaahua taaratana mwiqi varura. Mwitanahua eqarori tuavaaqa ututotana mpovanto tauraa Iesusira mwamwantavanto vahura qiatani mwatakyaa viro varuvaro mpovanto mwia kyuqutarani mwatakyaa viro varura.

<sup>13</sup> Mwitanahua Mariaara kyapara hita tiqata, Mwaa nraakyevaro, nanra inraikyarave e ntate variaro? tuvaro mwiva tiqaro, Mpohua ni nronra vaisi mwaaqitaita vara kyaavana nte mwihua

uro mwia kyaanani hia taqaraitinama, mwianra ntate varuqo, tiro.

<sup>14</sup> Mariaava mwitaa timwa kyero mwiva tuqasaa viro taqovaro Iesusiva mwia mwoqani siviro varuvaro mwiva hia mwia viri ntapihi taqaraitiro, mpo vaisivantove tiqaro varuvaro

<sup>15</sup> Iesusiva mwia kyapara hiro tiqaro, Mwaa nraakyevaro, nanraqamave e ntate variaro? E tararave puua hi variaro? tiro. Iesusiva mwitaa tuvaro Mariaava nai riero tiqaro, Mwi vaisiva kyaqamwa mwaaqi ntaqikyivi vari vaisivave, tiro. Timwa kyero mwianra tiqaro, E mwia vitaqira uro kyerava varirera, mwiqi vatauqo tiraqe nte uro varaankye, tiro.

<sup>16</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva mwianra tiqaro, Mariaao, tiro. Tuvaro Mariaava tuqasaa viro Iesusira ntapihi taqero Iesusirara nai Iutaa quaqitairo tiqaro, Raponaio, tiro. Mwaa quaraqitai tirera, Mwaanra ti variara vaisio, tiro.

<sup>17</sup> Mariaava mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Qio hia niqaa tu varaante. Nte hia ntena kova hinani tumu ntantena vuqo, tiro. Mwitaa timwa kyero mwiva mwia timwa mwinro tiqaro, E ni katamwanra uro timwa nyiante. Nianra mwitaa mwitaama kyera timwa nyiante. Nte virini ni kovavata nkyi sovavata hinanive, ni mwanriqavantovata nkyi mwanriqavantovata hinani tumu ntantena virerave, tiho qiante, tiro.

<sup>18</sup> Mwitaa tuvaro Mariaava Makataranyaava nrumu ntantero uro Iesusira nraaqiaranramwu timwa nyinro tiqaro, Nte tiri nronra vaisi mwia taqauqo. Mwiva nianra mwitaa mwitaama kyera nkyi timwa nyiante tiho, tiro.

*Iesusiva nai nraaqiaranramwu suqaa qovarama vura*

*(Matiu 28:16-20; Maaki 16:14-18; Ruku 24:36-49)*

<sup>19</sup> Mwi Saanteraqaa enta huvata Iesusira nraaqiaranramwuvanto Iutaa nronra vaisinramwu nyaatu aatu hiqata nraamwu mpoqi qesanramwu vahura ruteta varura. Mwi hua mwiqi varuvaro mate mwiqiara Iesusiva mwi hua utaqaa qovarama viro sivi variro mwi hua qua mwantero tiqaro, Nkyi mwutukya qihaakya hirata variate, tiro. <sup>20</sup> Mwitaa timwa kyero mwiva nai kyauqu ninriqotaita ru ratonta kyora mwi hua nyaamwutero nai nraanterasataa ratoravata nyaamwutora. Nyaamwutovata mwia nraaqiaranramwu mwia taqovaro mwi hua kyuce huvata mwi hua mwianra qamwateqata varura.

<sup>21</sup> Varuvaro Iesusiva qaiqaa mwi hua qua mwantero tiqaro, Nkyi mwutukya qihaakya hirata variate. Ni kova ni titaintema kyena nte nkyivata sitarerave, tiro.

<sup>22</sup> Mwitaa timwa kyero mwiva mwi huaqaa nai nraaiho vuata kyero tiqaro, Qio Kotira mwanraqura varaate. <sup>23</sup> Nkye vaisi mpovanto Kotira qua nteqa kyaani quara qaqira kyaivera, mwi quava taiqama qunanrove. Nkye mwi quava qati vahiarive tivera, mwi quava qatima vahananrove, tiro. Mwitaa tura.

*Tomaasiva Iesusira taqora*

<sup>24</sup> Iesusiva nai nraaqiaranramwu hunani nri ntero mwiqi varuvaro mwi entara mwia

nraaqiara mpovanto 12 nramwuqitairo hia mwihuavata varura. Mwia nrtutu Tomaasira mwia mpo nrtutu Kaapirave tura.

<sup>25</sup> Iesusiva vuvaro Tomaasiva mwisairo nri ntovata Iesusira nraaqiara mpo uhua Tomaasira timwa mwita tiqata, Tire nronra vaisi Iesusira taqauo, tita.

Tuvaro Tomaasiva tiqaro, Qaqao, nte hia mwia kyauquqi ninri rutaara nrumwaanra taqena, nte hia ntena kyauqu mwiqi veta kyena, mwia nraanterani rutaaraqivata hia ntena kyauqu veta kyaraitina, hia nkyi quara qutaave qianinrave, tiro.

<sup>26</sup> Tomaasiva mwitaa timwa kyero varuvaro kuaa uiki nritarovata Iesusira nraaqiaranramwuvanto varuvaro Tomaasivavata mwihua kyapata variqata ekyaa qesa ruteta mwiqi varuvaro Iesusiva qaiqaa qovarama viro mwihua utaqaa siviuro variro mwihua qua mwantero tiqaro, Nkyi mwutukya qihaakya hirata variate, tiro.

<sup>27</sup> Timwa kyero mwiva Tomaasirara tiqaro, Qio ena kyauqu tutu kyera ni kyauquqi veta kyeqara taqaante. Ena kyauqu tutu kyera ni nraanterani rutaaraqii vera kyeqara taqaante. E nianra taara nraato tinara qaqira kyaante. E nianra kepukyaqama kyera riemwaqira quante, tiro.

<sup>28</sup> Mwitaa tuvaro Tomaasiva mwia timwa mwinro tiqaro, E ni nronravantove. E Kotiva ni mwanriqavanto variaro, tiro.

<sup>29</sup> Mwitaa tuvaro Iesusiva mwia timwa mwinro tiqaro, Tomaasio, e ni taqera mwiaqaatairama e nianra qutaave qiaro. Qio tahuave hia ni

taqaraitita, nianra qutaa mwivave tihua, mwihua qamwateqata variate, tiro. Iesusiva mwitaa tura.

*Mwaa mpukura okyarara tura*

<sup>30</sup> Iesusiva nai nraaqiaranramwu suqaa variqaro nai okyara nyaamwutarero nronra kyaiqa, mpo kyaiqa mpo kyaiqa vare varura. Qio nte Ioniva mwi kyaiqara hini nraahu mwaa mpukuraqi gara ntumwa tena.

<sup>31</sup> Nkye Iesusirara qutaa mwiva tiri kyaa-haqa hiariva variqaro qutaama mwiva mwan-riqa Kotira mwaaquvanto variho timwa kyeta mwianra kepukyaqama kyeta riemwaqita vita ekyaa enta ekyaa enta qati variqi quate tina, nte Ioniva mwaa quara gara ntumwa taura.

## 21

*Iesusira nraaqiara 7 nramwuvanto qaiqaa mwia taqora*

<sup>1</sup> Mpo enta Iesusira nraaqiaranramwuvanto Taipiriaasi kyaareraqa Kariri mwatani varuvaro Iesusiva qaiqaa mwihua suqaa qovarama vuvata mwia nraaqiaranramwuvanto mwia taqora. Mwataamama mwi quava vahiho.

<sup>2</sup> Mwia nraaqiaranramwu Saimoni Pitaavave, Tomaasiva mwia mpo nrutu Kaapivave, Kenaa mwatukya Karirinyaa vaisi Nataanierivave, Sepetira mwaaqutanave, Iesusira nraaqiara mpo taaratanave, mwinramwuhua mwini kuaaqi varura.

<sup>3</sup> Saimoni Pitaava hini mwihuara tiqaro, Qio nte tavukyara vahe ntarera virerave, tuvata mwinramwuhua tiqata, Tirevata virerave, tita.

Mwitaa timwa kyeta uto mpotuqi mwaanri nteta mwiqi variqata entaqi tavukyara vahe ntamwaqi vita hia tavukya mpokuvata varora.

<sup>4</sup> Mwitaamaqita vuvaro qaatatarera huvata mwihua taqovaro Iesusiva kyaarera tokyaqaa siviro varuvata mwihua hia mwia ntapihi taqaraitita, mpo vaisive tuvaro <sup>5</sup> mwiva mwihuara tiqaro, Ni vaisituaavo, hiave nkye tavukya vareta hiavo? tiro. Mwitaa tuvata mwihua tiqata, Hia varauro, tuvaro mwiva tiqaro, <sup>6</sup> Qio nkye vahe kyaatutani kyeta tavukya varaate, tiro.

Mwitaa tuvata mwihua vahe kyaatutani kyeqata taqovaro vahevanto piqa vuvaro tavukya airinti mwiqi vahuvaro anoma kyero muaanra ntovata mwihua hia qio vahe pati mwaanri mpotuqi vataaqara hura.

<sup>7</sup> Mwihua hia vahe pati mwaanri mpotuqi vataaqara huvaro Iesusiva mpoqama kyero mwutukya ntu vaisiva Pitaara timwa mwinro tiqaro, Mwi vaisiva tiri nronravantove, tiro. Mwitaa tuvaro Saimoni Pitaava mwi quara riero nai sioti qatinani vatora vara utu varero mpotuqitairo mwaamwi ntero nramanriqi kyavuhu viro nako ru varero Iesusiva hunanianra vuvata hini mwihua mpotu mwiqi varura.

<sup>8</sup> Kyaarera tokya mwiva hia nyianrani vahuvatara tita mwihua mpotuqi variqata tavukyavanto vahe piqa kyora ntanrauqi vita tokyani uro ntoro.

<sup>9</sup> Tokyani mpotu uro vateta mwihua mwaamwi nteta taqovaro qia quaratero mwiaqaa tavukya

utatova vahuvaro mperetivata vapura.

<sup>10</sup> Vahuvaro Iesusiva mwihuara tiqaro, Tavukya mateqa varataara kyaatavata vareta nriate, tiro.

<sup>11</sup> Mwitaa tuvaro Saimoni Pitaava mpotuqi mwaanri ntero vahe mwia ntanrauqiro tokyani uro kyora. Tavukya airi 153 nramwu vaheqi vahuvaro vahevanto ntupema quataara hia ntupema vura.

<sup>12</sup> Mwitaa huvaro Iesusiva tiqaro, Qio nrita kyara nraate, tuvata mwihua Iesusira vaakya ntapihi kyeta tire kyauruaro tita mwihuaqitairo hia mpovanto Iesusirara e tavave tura. <sup>13</sup> Qati varuvaro Iesusiva mperetivata tavukyavata mwihua nyuvata nronra.

<sup>14</sup> Iesusiva nai qutu vuraqitairo siviro nai nraaqiaranramwu suqaa qovarama vuvata mwihua mwia taqora. Mwi entara taarampo nani mwihua suqaa qovara hura.

### *Iesusiva Pitaaravata qua tura*

<sup>15</sup> Mwihua kyara nramwa kyovaro Iesusiva Saimoni Pitaara kyapara hiro tiqaro, Saimonio, Ioninra mwaquo, qutaave mwaa vaisihua mwutukyavanto nianra vahiravata nraatara kyero i mwutukyavanto nianra mpoqiavata vaiho? tiro. Mwitaa tuvaro Pitaava tiqaro, Nronrao, qutaave. Ni mutukyavanto iara vahira mwia e ntapihi kyaanarave, tiro. Tuvaro Iesusiva tiqaro, Qio ni sipisipi nraati kyara nyiante, tiro.

<sup>16</sup> Mwitaa timwa kyero Iesusiva qaiqaa mwia kyapara hiro tiqaro, Saimonio,



Ioninra mwaaquo, qutaave i mwutukyavanto mpoqiavata nianra vaiho? tiro.

Tuvaro Pitaava tiqaro, Nronrao, qutaave. Ni mutukyavanto iara vahira mwia e ntapihi kyaananrave, tiro.

Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Qio ni sipisip-igaa ntaqikyante, tiro.

<sup>17</sup> Mwitaa timwa kyero Iesusiva qaiqaavata tiqaro, Saimonio, Ioninra mwaaquo, qutaave i mwutukyavanto mpoqiavata nianra vaiho? tiro.

Iesusiva taarampo nani tiqaro, Qutaave i mwutukyavanto mpoqiavata nianra vaiho, tuvarora tiro, Pitaara mwutukyavanto uaqia huvaro mwiva tiqaro, Nronrao, e ekyaa inraikya ntapihi kyaaravave, Ni mutukyavanto iara vahira mwia e ntapihi kyaananrave, tiro.

Mwitaa tuvaro Iesusiva Pitaarara tiqaro, Qio ni sipisipi kyara nyante, tiro.

<sup>18</sup> Iesusiva mwitaa timwa kyero Pitaara timwa mwinro tiqaro, Nte qutaa qua qianinra riaante. Tauraa e qaraakya vaisi variqara e tuavaaqa utu varera ena virera hiananraqaa quanarave. Nraakiara e nyaapaiqama vira ena kyauqu tututairaro mpovanto i tuavaaqa utu mwatero i vita varero hia e virera tinanraqaa quanarove.

<sup>19</sup> Iesusiva mwi quaraqaa ntumwa kyero Pitaava mwitaama kyero Kotira nrutu tuaahereqaro uro qutu quanarove, tura. Iesusiva mwi quara timwa kyero mwiva Pitaara qaiqaa timwa mwinro tiqaro, E ni pataqira nriante, tiro.

*Iesusiva nai nraaqiara mpora mpo qua tura*

<sup>20</sup> Mwitaa tuvaro Pitaava tuqasaa viro taqo-  
varo Iesusiva mpoqama kyero mwutukya ntu  
vaisiva mwitanahua nraakiara nrinro. Haaru  
mwihua entaqi kyara nre varuvaro mwi vaisiva  
Iesusiraqaa uromwi vuntuvi variqaro Iesusira  
kyapara hiro tiqaro, Ta vaisivave i nramwu-  
taahua iara timwa nyiananrove, tu vaisiva nri  
ntovaro <sup>21</sup> Pitaava mwia taqero mwianra Iesusira  
kyapara hiro tiqaro, Nronrao, qio mwaa vaisiva  
mpo? Mwaa vaisiva nataave hiananrove? tiro.

<sup>22</sup> Pitaava mwitaa tuvaro Iesusiva mwia  
timwa mwinro tiqaro, Nte mwianra tiqana,  
E qati variqira viraqena nte qaiqaa mwatani  
tumuankye, qiankyera, mwia hia i kyaiqama  
vahiananrove. E ni pataqira nrante, tiro.

<sup>23</sup> Iesusiva mwitaa tuvata mwia nraaqiaran-  
ramwuvanto mwi quara apiqama kyeta rieta  
mwihua mwitaama tita, Iesusiva tiqaro mwi  
vaisiva hiama qutu quananrove tiho, tura. Iesu-  
siva hia mwitaa tiraitiro, mwiva tiqaro, Nte  
mwaa vaisirara tiqana e variqira viraqena nte  
mwatani tumuankye qiankyera, nte mwianra  
mwitaa qiariva hiama i kyaiqa vahiananrove,  
tiro. Iesusiva mwitaa tura.

*Ioniva taiqaani quara qara ntumwa tora*

<sup>24</sup> Qio mwi entara Iesusiva qua timwa mpu  
vaisiva nte mwaa mwivave. Nte variqanama  
mwi inraikyara mwi inraikyara taqamwa kyena  
mwiaqaatana mwaa quara qara ntumwa tau-  
rave. Nte tu quava ekyaa mwi quava qutaa  
quama iho.

<sup>25</sup> Iesusiva varo kyaiqara nte hini vitiqia  
nraahu qara ntumwa taurave. Ekyaa mwia

kyaiqa kuaiqia kuaiqia qara ntumwa taivera, airi  
mpuku vahirowa mwaa mwatara piqa kyaanan-  
rove. Qio nte mwiqarama tuqo.

**QARAAKYA QUA TIMWATORA**  
**The New Testament in the Omwunra-Toqura (South**  
**Tairora) Language of Papua New Guinea**  
**Nupela Testamen long tokples Omwurna-Toqura long**  
**Niugini**

copyright © 2000 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Omwunra-Toqura (South Tairora) (Tairora, South)

Dialect: Omwunra-Toqura

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

73e2f29d-4ca4-50e6-a471-722ac8ab5666